

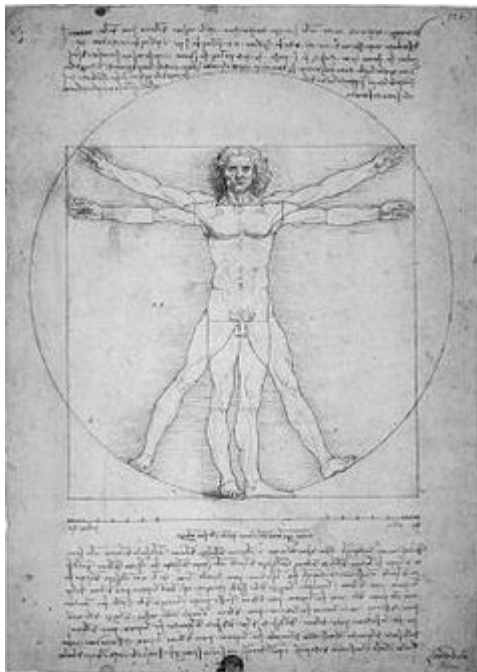
dekodirani

DA VINČIJEV
KOD

Ejmi Velborn

Ejmi Velborn

DEKODIRANI DA VINČIJEV KOD

Činjenice koje se kriju u pozadini romana *Da Vinčijev kod*
Naslov originala **Amy Welborn - DE-CODING DA VINCI**
The Facts Behind the Fiction of the Da Vinci Code

*Nepoznavanje Svetog pisma Nepoznavanje je Hrista.
Sv. Jeronim*

Predgovor

U proleće 2003. godine izdavačka kuća „Doubleday“ objavila je roman Dena Brauna pod nazivom *Da Vinčijev kod*.

Praćen neobično intenzivnom predizdavačkom marketinškom kampanjom, *Da Vinčijev kod* se „visoko vinuo“, te je za nešto više od godinu dana prodat u skoro šest miliona primeraka u tvrdom povezu, a uskoro će stići i u vama najbliži bioskop putem filma reditelja Rona Hauarda (*Apolo 13, Blistavi um*).

Police vaše omiljene knjižare prepune su krimića, ali čini se da se *Da Vinčijev kod* po nečemu razlikuje - ljudi o njemu pričaju na neuobičajen način za kriminalističke romane. O čemu je reč?

Iskreno, reč je pre svega o odličnom marketingu. Važno je biti svestan sledećeg: ako je danas određen proizvod praćen velikom „bukom“, onda je to uglavnom zato što se njegov proizvođač uveliko potrudio da stvori tu buku, kao što je to uradila izdavačka kuća „Doubleday“ mnogo pre objavljivanja ovog romana.

Ali, naravno, to nije sve. Kada su ljudi počeli da čitaju *Da Vinčijev kod*, neizbežno su počeli sami sebi da postavljaju pitanja u vezi s pojedinim zbunjujućim tvrdnjama koje autor iznosi u ovom romanu:

- Da li se Leonardo da Vinči zaista poslužio svojom umetnošću kako bi preneo tajno znanje o Svetom gralu?
- Da li je istina da Jevanđelja ne prenose istinitu priču o Isusu?
- Da li su Isus i Marija Magdalena bili u braku?
- Da li je zaista Isus za vođu svog pokreta odredio Mariju Magdalenu, a ne Petra?

Čitaocce zbunjuje to što likovi u romanu *Da Vinčijev kod* na ova pitanja imaju odgovore koji se iznose kao da su zasnovani na činjenicama i potkrepljeni radom i mišljenjem istoričara i drugih stručnjaka. Braun čak u svom romanu kao izvore navodi stvarne knjige. Čitaoci se s pravom pitaju zašto ranije nisu čuli za takve ideje. Takođe se pitaju kakve bi mogle biti posledice po njihovu veru ako Braun govori istinu. Napokon, ako Jevanđelja lažu, nije li i samo hrišćanstvo kakvo poznajemo obična laž?

Cilj knjige pred vama jeste da vam pomogne da se snađete u svemu ovome i da otkrijete istinu koja se krije u pozadini romana *Da Vinčijev kod*. Razmotrićemo Braunove izvore i videti da li oni verodostojno predstavljaju svedoćanstva istorije. Upitaćemo se da li je njegov opis ranohrišćanskih spisa, učenja i sporova - događaja koji su opširno dokumentovani, te su ih stotinama godina proučavali pametni i nepristrasni ljudi - zaista tačan. Posmatraćemo Isusa i Mariju Magdalenu - glavne ličnosti ovog romana - i videćemo da li se išta od onoga što *Da Vinčijev kod* o njima govori zasniva na istorijskim zapisima. Usput ćemo pronaći neverovatan broj očiglednih i nespornih grešaka kako u vezi s velikim, tako i u vezi s malim stvarima, i to bi trebalo da „uključi alarm“ u glavi svakoga ko ovaj roman prihvata kao izvor činjeničnih podataka, a ne kao čistu fikciju.

Roman *Da Vinčijev kod* nas neprestano svojim sadržajem podseća na to kako stvari možda i nisu onakve kakvima se čine.

Ako ovu knjigu pročitate bez predrasuda, uverićete se da je zaista tako.

Kako da koristite ovu knjigu

Nije potrebno da pročitate *Da Vinčijev kod* da biste imali koristi od čitanja ove knjige. Ona iznosi detaljan sinopsis radnje kako biste mogli da shvatite glavna pitanja koja roman pokreće i tako ćete raspolagati određenim informacijama prilikom komentarisanja sa drugima.

U delu *Dekodirani Da Vinčijev kod* osvrnula sam se na pitanja koja su najčešće postavljali čitaoci tog romana, posebno iz oblasti teologije i istorije. U knjizi ćete naići i na izdvojene delove teksta koji ispravljaju i razjašnjavaju brojne manje greške i netačnosti iz romana *Da Vinčijev kod*.

Ova knjiga je jednako korisna i za pojedince i za grupe.

Tvrđenje romana *Da Vinčijev kod* u ovoj knjizi služe jednom višem cilju. Njihovo preispitivanje nam pruža priliku da se vratimo na bazično hrišćansko učenje o Isusovom identitetu i poslanju, na istoriju prve Crkve, ulogu žena u religiji, kao i na povezanost apostolske vere s našom današnjom verom. Nezavisno od toga da li ste pročitali roman ili ne, nadam se da ćete u ovoj knjizi pronaći priliku za napredovanje u razumevanju istorijskih korena prave hrišćanske vere.

Uvod

Da Vinčijev kod sadrži elemente koji su privlačni mnogim čitaocima: napetost, tajne, zagonetku, pomalo romantike, kao i sumnju da svet nije onakav kakav nam se čini, a Sile Koje Vladaju ne žele da saznate Istinu Koja Postoji.

Roman počinje u trenutku kada Robert Langdon, profesor „religijske simbolike“ na Harvardu (uzgred budi rečeno, takva oblast i ne postoji), koji se nalazi u poseti Parizu, biva pozvan na poprište zločina koji se dogodio u muzeju Luvr. Kustos Žak Sonijer, stručnjak za boginju i „svetu ženstvenost“, leži mrtav - navodno ubijen - u jednoj od galerija.

Čini se da je Sonijer pre smrti imao dovoljno vremena da na podu zauzme položaj crteža Leonarda da Vinčija *Vitruvijanska figura* - čuvene slike ljudskog lika, ispruženih udova, unutar kruga - i da ostavi još neke tragove, uključujući brojke, anagrame, kao i pentagram naslikan na telu sopstvenom krvlju.

Zatim na lice mesta stiže Sofi Nevo, kriptolog i Sonijerova unuka. On ju je pre smrti pozvao i zamolio da mu dođe u posetu da se pomire i da bi ona saznala nešto važno o svojoj porodici. Sofi uspeva da protumači tragove koje joj je deda ostavio, u nekoliko navrata razgovora s Langdonom o poštovanju boginje, pronalazi Vrlo Važan Ključ koji joj je deda ostavio iza druge Leonardove slike - i radnja može da počne.

Ko je ubio Sonijera? Kakvu je to tajnu čuvao?

Šta to on želi da Sofi shvati? Zašto albino „monah“ iz katoličke organizacije Opus Dei pokušava sve da pobije? Ostatak romana, koji sadrži oko četiristo pedeset stranica, te stotinu pet poglavlja - iako, čudom, pokriva vremensko razdoblje od tek nešto više od jednog dana - vodi nas na različita mesta u Evropi, zajedno s Langdonom i Sofi, u potrazi za odgovorom koji jednostavno glasi ovako (oprostite što vam otkrivam sadržaj, ali moram to da učinim):

Sonijer je bio Veliki majstor mračne tajne grupe pod nazivom Sionski priorat čiji je glavni zadatak očuvanje istine o Isusu, Mariji Magdaleni, a time i o čitavom ljudskom rodu.

Čovečanstvo je - kako nam ovaj roman govori - na početku hiljadama godina praktikovalo duhovnost, uravnoteženu između muškog i ženskog, u kojoj su poštovane boginje i moć žena.

Isusova uloga bila je upravo to. On je živeo i propovedao poruku mira, ljubavi i jedinstva među ljudima. Da bi potkrepio tu poruku, uzeo je Mariju Magdalenu za ženu i poverio joj vođstvo pokreta. U trenutku njegovog raspeća, ona je nosila njegovo dete.

Petar je, ljubomoran na ulogu Marije Magdalene, poveo deo pokreta okupljenog oko Isusa s ciljem da prikrije i zameni Isusovo učenje sopstvenim i s namerom da stupi na čelo tog pokreta umesto Marije Magdalene.

Marija Magdalena je bila primorana da pobegne u Francusku gde je kasnije i umrla.

Njeno i Isusovo potomstvo vodi poreklo iz francuske kraljevske loze Merovinga. Ona i „sveta ženstvenost“ koju otelovljuje - a ne nekakav materijalni putir - predstavljaju pravi Sveti gral.

I tako je istorija proteklih dve hiljade godina - u pozadini svih događaja zabeleženih u istorijskim knjigama (i to, razume se, od strane „pobednika“) - istorija borbe između Katoličke crkve (naglašavamo, Katoličke crkve, a ne hrišćanstva u celini) i Sionskog priorata. Crkva je, preko svoje ispostave kanona, Svetog pisma, doktrinarnih izjava, pa čak i preko odnosa prema ženama, radila na prikrivanju istine o Svetom gralu, a time i istine o „svetoj ženstvenosti“, dok su templari i Sionski priorat nastojali da zaštite Gral (kosti Marije Magdalene), njenu lozu, i veru u „svetu ženstvenost.“

Sonijer je čuvao to znanje - znanje koje je Leonardo da Vinči, budući i sam član Priorata, utkao u sva svoja dela. Sonijer je u svemu tome imao i lični interes jer je on lično - a samim tim i njegova unuka Sofi - pripadao lozi Merovinga.

Ali Sofi, naravno, o tome ništa nije znala. Ona se još pre mnogo godina udaljila od svog dede, pošto je jednom slučajno ušla u tajnu prostoriju njegovog seoskog imanja i zatekla ga s jednom ženom u nekoj vrsti ekstatičnog ritualnog seksualnog čina ispred maskiranih posmatrača koji su nešto pevušili.

Svakako, pošto pročitamo roman, shvatićemo da je ta žena bila njena baka, pa su ona i „dedica“ u toj sobi jednostavno održavali

veru živom. Saznaćemo i da je „Gral“ -posmrtni ostaci Marije Magdalene i dokumenti kojima se dokazuje loza - zakopan u sjajnoj, staklenoj, dvadeset metara visokoj piramidi I. M. Peja, koja predstavlja novi ulaz u Luvr. Upravo tamo, na kraju romana, Langdon će pasti na kolena u znak poštovanja, nakon što je čuo ono za šta sam veruje da je vekovna mudrost koja mu je iz zemlje došla putem ženskog glasa.

Da li je kraljevska porodica Merovinga osnovala Pariz. kao što tvrdi Braun? (up. *Da Vinčijev Kod* str. 228) Ni približno. Pariz je u trećem veku pre Hrista zasnovalo pleme keltskih Gala po imenu Parisi. Merovinzi su, pak, Pariz samo proglasili glavnim gradom Franačkog kraljevstva 508. godine,

Ništa novo pod suncem

Iako nam se najveći deo osnovne radnje romana *Da Vinčijev kod* može učiniti novim i zaista kreativnim, gorka je istina da to uopšte nije slučaj.

Braun je ovde jednostavno isprepleo nizove zastranjenih mišljenja, ezoterijskih predanja i pseudoistorije, objavljene u drugim knjigama, i sve zajedno ih natrpao na stranice ovog romana. Ako i malo znate o tim drugim knjigama, postaje zapravo zapanjujuće koliki je deo romana jednostavno preuzet iz njih.

Braun na svoju internet stranicu stavlja spisak literature, dok neke od knjiga navodi i u samom romanu. Njegove izvore možemo da svrstamo u tri osnovne kategorije:

1) Sveta krv, sveti gral i dela na tragu ove knjige. Knjigu su 1981. godine objavili Majkl Bejgon, Ričard Li i Henri Linkoln, te je poslužila kao uzorak za televizijsku emisiju mreže BBC. Iako najavljivana kao knjiga koja ne pripada fikciji, raskrinkana je kao delo puke spekulacije i neosnovanih pretpostavki, a i da se zasniva na lažnim dokumentima. Njeni autori u vreme objavljivanja knjige bili su, redom, diplomirani psiholog, romanopisac i televizijski producent.

Još jedan naslov iz tog žanra jeste i *Templarsko otkrovenje* autora Lin Piknet i Klajva Prinsa, stručnjaka za paranormalno, koji se „diče“ i delom pod nazivom *Mamutova knjiga NLO-a*.

Svi elementi koji se u delu *Da Vinčijev kod* odnose na Isusa, Mariju Magdalenu, Sveti gral i Sionski priorat preuzeti su iz ove dve knjige.

2) „Sveta ženstvenost.“ Još od devetnaestog veka neki spekuliraju o izgubljenom dobu boginje, u kojem se poštovala „sveta ženstvenost“ - dobu koje je zamenio ratoborni patrijarhat. Poslednjih godina neki autori su to razmišljanje sjedinili sa svojim predstavama o Mariji Magdaleni. Amerikanka Margaret Starberd u nekoliko svojih knjiga upustila se upravo u takav poduhvat. Braunov prikaz Marije Magdalene uveliko se zasniva na delima Starberdove, posebno na knjizi *Žena s gipsanom posudom*, koju sama autorka opisuje kao fikciju.

3) Gnosticizam. Kao što ćemo kasnije videti „gnosticizam“ predstavlja intelektualni i duhovni sistem rasprostranjen u starom svetu. Postoje mnogi vidovi, ali ukratko, najpoznatiji oblici gnostičkog razmišljanja su ezoterični (istinito znanje je dostupno samo nekolicini; reč „gnosis“ predstavlja „znanje“) i antimaterijalistički (materijalni svet, uključujući i telo, smatraju zlim).

Postoje spisi od drugog do petog veka posle Hrista koji predstavljaju jasnu sintezu gnostičkog i hrišćanskog razmišljanja. Stručnjaci o njima imaju različita mišljenja, ali većina njih je znatno novijeg datuma od Jevanđelja. Najvažnije je, međutim, što smatraju kako ona pružaju *vrlo malo ili nimalo direktnog nezavisnog uvida u Isusove stvarne reči i dela*. Braun je to gledište zanemario kad je odlučio da se osloni na rad neznatne manjine naučnika i ostalih pisaca, koji veruju da gnostički spisi zaista odražavaju stvarnost najranijeg pokreta okupljenog oko Isusa. Upravo na tim delima, Braun zasniva svoje opise onoga što je Isus „stvarno“ proučavao.

Navedeni izvori trebalo bi odmah da nas podstaknu na uzburu. Njegov spisak literature ne sadrži nijedno ozbiljno delo o istoriji hrišćanstva, nijedno delo nekog značajnog stručnjaka za Novi zavet, pa čak ni uobičajene naslove koji se ubrajaju u redovnu fakultetsku literaturu kad je reč o ranohrišćanskoj istoriji. Čak ni Novi zavet ne navodi kao izvor podataka o ranohrišćanskoj istoriji.

Braun u svojim intervjuima često ističe kako želi da vrati izgubljenu istoriju koja je bila „zataškana“. Rado izjavljuje da „istoriju pišu pobednici“. Ako, dakle, istorijske događaje doživljavate kao sukob snaga, pobednici su ti koji će ostaviti zapise, pa će prevladati njihova istorijska verzija. Svrha izvora kojima se on koristi jeste da se predstavi ta „izgubljena istorija“. To gledište, naravno, sadrži zrnice istine. Istoriju je nemoguće prikazati na sasvim objektivni način jer ljudska bića nisu potpuno objektivna. Događaje uvek posmatramo i prenosimo iz nečije tačke gledišta. Tako, na primer, svako od učesnika saobraćajne nesreće ima svoju verziju događaja koja se bar malo razlikuje od ostalih.

Ali to ne znači da se nesreća *nije* zaista dogodila.

Dok posmatrači nesreće mogu sumnjati u to kako je do nje došlo - žrtva će sigurno imati drugačiju priču od vozača koji je kriv - nema dvoumljenja oko toga da se nesreća zaista *dogodila*. Isto tako nema

nikakve sumnje da, uprkos ograničenjima posmatrača, postoji objektivna istina o tome ko je izazvao nesreću, ma koliko da je teško bilo doći do nje.

Isto važi i za istorijske zapise. Istina je da se, na primer, osvajanje Zapada donedavno prikazivalo iz evropske perspektive, dakle, sa gledišta „pobednika“. Poslednjih godina naučnici pokušavaju da prenesu i drugu stranu priče, onu autohtonog stanovništva, čije je gledište o osvajanjima nesumnjivo drugačije. Nema dileme oko toga da evropsko osvajanje Severne Amerike sadrži nešto više od onoga što govore osvajači, što govori autohtono stanovništvo i što iko od nas može u potpunosti da shvati. I dalje, međutim, stoji da je *do osvajanja došlo* iz određenih pobuda i uz određene posledice koje možemo da sagledamo ako raspolažemo pravim informacijama, iako njihovo tumačenje može biti različito.

Međutim, u svom delu *Da Vinčijev kod*, Braun koristi tvrdnju da „istoriju pišu pojedinci“ kako bi izneo tezu da je čitavo hrišćanstvo, počev od samog Isusa, *laž* koju su napisali oni koji su hteli da prikriju „stvarnu“ Isusovu poruku. Nije, dakle, reč o različitim tumačenjima Isusovog života i poruke. Reč je o samim osnovnim podacima: tvrdi se da ono što čitamo u Novom zavetu i što pokazuju hrišćanski zapisi nije tačan prikaz onoga što se stvarno dogodilo.

Naučnik ser Li Tibing u ovom romanu hladnokrvno izjavljuje da su „jeretici“ ranohrišćanskog doba - oni koje zastupaju gnostički tekstovi što ih Braun navodi - zapravo ti koji su ostali verni „izvornoj Hristovoj istoriji“ (up. *Da Vinčijev kod*, str. 210).

Ovom ozbiljnom optužbom stvarno je prevršio meru. Za to ćemo u čitavoj ovoj knjizi detaljnije da razmatramo navedene izjave, ali važno je već sada izneti njene osnovne okvire kako bismo videli o kakvoj visokoj ulozi je reč.

Braun tvrdi da je Isus želeo da okosnica pokreta koji će ga naslediti bude veća svest o „svetoj ženstvenosti“. On kaže da je taj pokret, pod vođstvom i nadahnućem Marije Magdalene, cvetao u prva tri veka dok ga car Konstantin nije brutalno ugušio.

Nema dokaza koji bi potvrdivali da je to istina. Jednostavno nije bilo tako.

Razume se da se rano hrišćanstvo odlikovalo raznolikošću. Nema sumnje da su se vodile žučne rasprave o tome ko je Isus bio i šta je

predstavljao. Takođe postoje i jaki dokazi o tome da su u nekim zajednicama žene zauzimale vodeće uloge u hrišćanstvu, kao što su to bile đakonise. To se kasnije izgubilo (i, što je zanimljivo, ponovo se pojavilo u kasnijim oblicima hrišćanstva).

Ali, ništa se od te raznolikosti, promene ili, pak, razvoja u ranohrišćanskoj istoriji nije dogodilo na način koji sugerise *Da Vinčijev kod*. Kada su ranohrišćanske vođe želele da potkrepe istinu hrišćanskog učenja, nisu se pri tom ravnali ni prema polu, ni prema moći. Kao što vidimo iz njihovih dela - ako se potrudimo da ih pročitamo - kriterijum je bila vernost Isusovim rečima i delima.

Možda ima dosta toga u vezi s ranim hrišćanstvom što ne znamo ili u šta nismo sigurni. To su pitanja koja ozbiljni naučnici već godinama slobodno i otvoreno razmatraju, te se događa da se dve hiljade godina nakon samih događaja pojave dokazi koji proširuju predstavu koju smo dotad o njima imali.

Međutim, u tim ozbiljnim naučnim istraživanjima nigde nećete pročitati da je neko ozbiljno shvatio tezu prema kojoj se Isusovo poslanje sastojalo u tome da po Mariji Magdaleni pošalje poruku o „svetoj ženstvenosti“.

Verodostojni izvori tako nešto i ne spominju. Istiniti naučni izvori takođe upućuju na to da veliki deo preostalih Braunovih tvrdnji - od prirode mita o Gralu, preko Sionskog priorata, pa do uloge poštovanja boginje u starom svetu - postojeći dokazi jednostavno ne potkrepljuju.

Dok budemo razmatrali njegov roman, tu ćemo videti još mnogo drugih bizarnih, neobičnih i pogrešnih tvrdnji: od izjava o geografiji Pariza, pa sve do onih o životu Leonarda da Vinčija. Nema razloga zbog kojeg bi ova knjiga bila i malo pouzdan izvor podataka o *bilo kojoj* oblasti istraživanja, osim možda o kriptografiji.

„Smirite se, pa to je samo roman!”

Da Vinčijev kod izazvao je priličnu pometnju praćenu, između ostalog, i pozivima na to kako se treba smiriti i pustiti da sve prođe. Već sam mnogo puta čula takav komentar:

Neki govore da je reč samo o romanu, i da svi znaju da je to samo fikcija, te zašto ga ne bi tako i prihvatili.

Vidite, postoji nekoliko razloga zbog kojih ne možemo tako da postupimo. Pre svega, nikad se ne može reći da je nešto „običan roman“. Kultura je važna jer uvek prenosi neku poruku. Uvek bi trebalo da nas zanimaju kultura i njen uticaj na nas, nezavisno od toga da li je reč o umetničkim delima, filmu, muzici ili pisanju.

Ali, konkretno u ovom slučaju i sam autor dela tvrdi da nije reč samo o pukoj mašti, te čitaocima podstiče na usvajanje nekih problematičnih izjava o istoriji, kao da su one stvarne.

Duga je istorija preplitanja poznatih činjenica o Isusu s izmišljenim pričama. Ona potiče iz najranijeg doba hrišćanstva i može da se uporedi samo sa jevrejskom tradicijom „midraša“. Tako da postoje mnogobrojne legende o Svetoj porodici, poput one kako je ruzmarin dobio prijatan miris kao nagradu, pošto je Marija na grm ove biljke raširila svoj plašt da se suši za vreme svog bekstva u Egipat.

Hrišćanska umetnost tokom istorije obiluje zanimljivim i često svetovnim detaljima koji nisu zasnovani ni na Svetom pismu, ni na ranohrišćanskom predanju. U novije vreme pisci romana često su se služili pričom o Isusu, kao osnovom svojih dela: *Halja* Lojda S. Daglase i *Srebrni putir* Tomasa Kostejna samo su dva popularna primera među mnogima, pri čemu, uzgred budi rečeno, ovaj drugi govori o Svetom gralu.

Istorijski roman predstavlja vrlo popularan žanr, ali upuštajući se u njega, autor s čitaocem sklapa prećutnu pogodbu. On se, naime, obavezuje da će poštovati autentične istorijske okvire, iako roman opisuje izmišljene likove u nestvarnim situacijama. Mnogi vole da čitaju istorijske romane upravo zato što je to vrlo zabavan i bezbolan način učenja istorije. Oni, naime, veruju da autor, kada je reč o istoriji, govori istinu.

Da Vinčijev kod se u tome razlikuje. U svim ostalim primerima koje smo naveli, svi, od umetnika do gledaoca ili čitaoca, shvataju razliku između poznatih činjenica i izmišljenih detalja, podrazumevajući pri tom odgovornost, odnosno očekivanje istorijske utemeljenosti tamo gde je to primereno. U delu *Da Vinčijev kod* izmišljeni detalji i pogrešni istorijski navodi predstavljeni su kao činjenice i plod ozbiljnog istorijskog istraživanja, a oni to jednostavno nisu.

Kao što smo spomenuli u prethodnom poglavlju, Braun navodi podužu listu literature kojom se služio u pisanju romana, pri čemu većina navedenih dela ima imidž istorijskih radova, iako to uglavnom nije slučaj.

Na početku svoje knjige, Braun iznosi listu činjenica koje roman sadrži. Navodi da su Sionski priorat i Opus Dei stvarne organizacije. Izjavu završava rečima:

„Svi opisi umetničkih dela, arhitekture, spisa i tajnih obreda u ovom romanu tačni su.“

U svoju listu nikako ne uključuje „izjave o poreklu hrišćanstva“, ali su one zapravo automatski uključene u „dokumenta“. A što je još važnije, Braun sve svoje izjave o poreklu hrišćanstva stavlja u usta svojih učenih likova, naročito Langdona i Tobinga koji često navode stvarna dela, a svoje izjave oblikuju rečima: „Istoričari se čude što...“ „Na sreću po istoričare...“ te „Mnogobrojni naučnici tvrde...“

Navedeni razgovori služe kao sredstvo prenošenja ideja čitaocu iz dela *Sveta krv, sveti gral* Margaret Sterberd i ko zna odakle još, čineći to na način kojim se podrazumeva da su one istinite i prihvaćene od „istoričara“ i „stručnjaka“ širom sveta.

Štaviše, u svojim intervjuima, Braun ne krije ni sopstvenu metodu, a ni cilj. Više puta je izjavio da je svoje spoznaje rado podelio s čitaocima jer želi da učestvuje u prenošenju te „izgubljene istorije“. Drugim rečima, u intervjuima, Braun želi da kaže kako je deo njegove namere, vezan za *Da Vinčijev kod*, da pomalo proučava istoriju:

„Pre dve hiljade godina živeli smo u svetu Bogova i Boginja. Danas živimo isključivo u svetu Bogova. Ženama je u većini kultura oduzet duhovni autoritet. Roman se bavi pitanjima na koji način i zašto je došlo do te promene... te kakve lekcije iz svega toga možemo da izvučemo za budućnost“ (www.danbrown.com).

I zaista, čitaoci upravo sa zaprepašćenjem prihvataju ove teorije kao činjenice. Dovoljno je pročitati kritike čitalaca na internet adresi Amazon.com ili, pak, neki od brojnih novinskih članaka o uticaju knjige, da bismo se uverili koliko je to tačno. Možda ste se s takvim reakcijama i sami susreli u krugu porodice i prijatelja, zbog čega ste se i odlučili na čitanje ove knjige.

Nije, dakle, reč o „običnom romanu“. Namera dela *Da Vinčijev kod* jeste da proučava istoriju unutar okvira fikcije. Osmotrimo sada kako je raspoređen „nastavni plan“.

PRVO POGLAVLJE

Tajne i laži

Da Vinčijev kod obiluje tajnama: tajnim društvima, tajnim znanjima, tajnim dokumentima, pa čak i porodičnim tajnama.

Najvažnije tajne se, naravno, tiču Isusa i Marije Magdalene. Braunovi likovi često izjavljuju da je tradicionalno hrišćansko shvatanje Isusovog života i poslanja pogrešno. To bi, dakle, značilo da Novi zavet, izvor tog shvatanja, predstavlja potpuno nepouzdan izvor podataka.

O tome je, znači, reč. Ne možemo to nikako da preskočimo. Ako želite, pozabavite se tom mogućnošću, ali pripisati verodostojnost bilo kojoj istorijskoj tvrdnji iznetoj u romanu *Da Vinčijev kod* konačno znači odbaciti ono što o Isusu, njegovom poslanju i ranohrišćanskom vremenu iznosi Novi zavet.

Da li je to razuman stav? Da li bi Novi zavet zaista mogao biti tako beskoristan ili, što je još gore, obmana?

Razmotrimo, dakle, i to jesu li izvori kojima se Braun služi, kada je reč o Isusu, zaista verodostojniji od Novog zaveta?

Uzmimo, na primer, sva ona druga „jevanđelja“, kao i tajne spise o kojima Braunovi likovi neprestano govore: da li bi trebalo da verujete kako ona govore istinu o Isusu samo zato što on tako tvrdi? Hajde da vidimo.

Gnostička jevanđelja

Kao što smo već napomenuli, Braun svoje zamisli o Isusu, Mariji Magdaleni i Svetom gralu preuzima iz pseudoistorijskih dela kao što su *Sveta krv*, *sveti gral* i *Templarsko otkrovenje*. Pa, ipak, kada opisuje ono za šta tvrdi da je stvarna priroda Isusovog poslanja i uloge Marije Magdalene u njemu, okreće se drugim izvorima.

Konkretno, na 209. stranici i nadalje, njegov istoričar Tibing se služi knjigama poznatim pod nazivom *Gnostička jevanđelja* da bi dokazao priču o Isusu. Kaže da ona govore o „Hristovom poslanju vrlo ljudskim rečnikom“, te navodi odlomke koji opisuju blizak odnos između Isusa i Marije Magdalene, kao i ljubomoru apostola na taj odnos.

Tibing objašnjava da sve to otkriva ulogu Marije Magdalene kao najuzvišenije primateljke i izaslanice Isusovog mudrog učenja, te priprema teren za sukob između nje i Petra, koji se potom savršeno uklapa u ostale teorije preuzete iz drugih knjiga.

Ali, mogu li ta dela zaista da potkrepe ovu drsku teoriju? Da li bi trebalo da verujemo da nam ona donose istinu o Isusovom životu, poruci i poslanju? Da li je Isus u njima zaista prikazan kao neodoljivo „ljudski“, kako to tvrdi Braun?

Navedena *Gnostička jevanđelja*, kako ih nazivamo, svakako da su istiniti dokumenti. Ta vekovima stara dela uglavnom ne predstavljaju jevanđelja u pravom smislu reči, već su plod raspršenog i teško odredivog pokreta koji je bio vrlo popularan u starom svetu u drugom i trećem veku posle Hrista, kao i nekoliko stotina godina posle toga.

Gnosticizam nije bio organizovan pokret. Postojale su neki otvoreno gnostičke sekte, ali su gnostički način razmišljanja i pojmovi prodrli i u druge intelektualne sisteme tog doba. Mogli bismo to da uporedimo s uticajem kakav pokreti samopomoći i izgradnje samopoštovanja poslednjih dvadeset godina imaju na život u Americi. Čini se da, kud god da se osvrnete, čujete podsticanje da postanete „najbolje moguće izdanje sebe“, kao i da rad na poboljšanju svoje ličnosti stavite u samo središte svojih prioriteta. To je uključeno i u televizijske programe i filmove, muziku, posao,

obrazovanje, pa čak i u crkve. Pokret nije organizovan, nema centralno vođstvo i uočava se na razne načine - među kojima su neki istaknutiji - ali nesumnjivo postoji.

Gnostički način razmišljanja, iako u različita vremena i na različitim mestima poprima različite oblike, obično uključuje nekoliko doslednih načela:

- Izvor dobrote i istinskog života jeste ono duhovno.
- Materijalni i telesni svet je zao.
- Nevolju čovečanstva čini zatočenost duhovne „iskre“ u tamnici materijalnog tela.
- Spasenje - odnosno oslobođenje tog zatočenog duha - postiže se sticanjem znanja (ne zaboravimo pri tom da reč „gnosis“ znači *upravo* znanje).
- Samo retki su dostojni da prime tajno znanje.

Mnogobrojne su varijacije gnostičkog razmišljanja u starom svetu, pri čemu neke od njih uključuju prilično razrađene hijerarhije stvarnosti, kao i složene obrede.

Elementi gnostičkog razmišljanja neizbežno su se uvukli u razmišljanja nekih hrišćana (isto kao što se jezik programa za samopomoć ušunjao u način na koji govorimo o veri). U drugom i trećem veku gnosticizam je bio posebno privlačan, pa je hrišćanskim misliocima postavio prvi pravi teološki izazov. Gnostičke verzije hrišćanstva obično su ocrnjivale Stari zavet, omalovažavale ili osporavale Isusov ljudski lik i zanemarivale njegovo stradanje i raspeće.

Gnostici su pisali o svojim uverenjima i privukli sledbenike, te su se upustili u poučavanje i tajne obrede. Devet godina je, kao mladić, veliki sveti Avgustin bio član gnostičke sekte manihejaca koju je naposljetku napustio pošto se iskreno suočio s nedoslednostima i besmislicama manihejskog učenja (up. *Ispovesti*, knjiga 3-5).

Protiv jeresi: neka dela iz drugog i trećeg veka pružaju uvid u hrišćansku reakciju na gnosticizam, i ona su dostupna u bibliotekama ili na internetu. To su: *Protiv jeresi*, sv. Irineja, Tertulijanovo delo *Protiv Marciona* i *Pobijanje svih jeresi*, sv. Hipolita

Dela kojima se Braun služi da bi opisao kakav je Isus zapravo bio, napisale su pristalice gnostičke verzije hrišćanstva. To razmišljanje je cvetalo tokom drugog i trećeg veka, što znači da navedena dela koja navodno otkrivaju tajno, verodostojno znanje o Isusu, dolaze iz istog doba - više od *stotinu godina nakon* Isusovog poslanja, daleko kasnije no ijedna knjiga Novog zaveta, koje su sve dovršene do kraja prvog veka.

I tako, iskrenog i otvorenog uma treba da se zapitamo, ne istražujući njihov sadržaj (a to ćemo, uostalom, učiniti kasnije): zašto bi ikada trebalo da poverujemo kako nam ti *kasniji* dokumenti govore više o događajima o kojima je reč od onih *ranijih*.

„Druga“ jevanđelja

Razmotrimo sada dva dokumenta kojima Braunovi likovi pridaju posebnu pažnju: *Filipovo jevanđelje* i *Marijino jevanđelje* iz kojih Tibing čita odlomke u kojima se tvrdi da su Isus i Marija imali prisan i jedinstven odnos, na koji su ostali apostoli bili ljubomorni.

Filipovo jevanđelje je jedan od dokumenata otkrivenih 1945. godine u Nag Hamadiju u Egiptu. Taj zapanjujući nalaz se, zapečaćen u posudi, sastojao od čak 45 različitih naslova, ne računajući kopije. Napisana na koptskom jeziku (egipatski jezik prikazan grčkim slovima), ta dela su prepisana od strane anonimnih monaha i gotovo sva su uključivala neke gnostičke elemente, dok pojedina jasno odražavaju gnostičko-hrišćanska uverenja. Na osnovu datuma s nekih korica, stručnjaci veruju da su ova dokumenta nastala između polovine i kraja četvrtog veka, iako su mnoga izvorna dela, čija su ona samo kopije, svakako ranijeg datuma.

Ali ne i mnogo ranijeg. Kao što Filip Džekins primećuje u svojoj knjizi *The Hidden Gospels (Skrivena jevanđelja)*, stručnjaci obično *Filipovo jevanđelje* - iz kojeg Tibing čita odlomak u kojem se Marija Magdalena spominje kao Isusova „družbenica“ - smeštaju najranije u 250. godinu posle Hrista. To je dve stotine godina nakon Isusovog javnog delovanja. Možemo ga nazvati „jevanđeljem“, ali ono gotovo da i nema nikakav zajednički sadržaj s bilo kojim od jevanđelja, te, poput većine gnostičkih materijala, ima sasvim različit stil. Kanonska jevanđelja imaju jasnu i snažnu priču i naglašavaju Isusove muke, raspeće i vaskrsnuće. *Filipovo jevanđelje* je krivudava i nepovezana zbirka izreka u dijaloškom obliku, koja jasno odražava gnostički način razmišljanja.

Braun kaže da su se tekstovi iz Nag Hamadija nalazili u „svicima“, što nikako ne odgovara istini. Reč je, naime, o starim rukopisima, tzv. kodeksima - ranom obliku knjige.

Isto se može reći i za *Marijino jevanđelje*, pronađeno takođe u Nag Hamadiju. Kraće je od *Filipovog* i ima nešto dosledniju radnju, ako to

možemo tako da nazovemo. Isus govori svojim učenicima, a potom odlazi. Marija Magdalena se trudi da ih uteši, deleći s njima nešto od znanja koje joj je predao Isus - znanja koje neki apostoli dobro primaju, dok ga drugi dovode u pitanje. Tim dokumentom ćemo se detaljnije pozabaviti malo kasnije, dok nam je zasad važna samo njegova vrednost u smislu izvorne informacije o Isusovom životu i učenju.

Deo onoga što Marija Magdalena opisuje u tom dokumentu jeste uzdizanje duše putem različitih nivoa života nakon smrti. To snažno odražava gnostičko mišljenje s kraja drugog veka, i zbog toga stručnjaci obično označavaju ovo doba kao najranije moguće za njegov nastanak.

Braun u Tibingova usta stavlja reči prema kojima navedeni dokumenti iz Nag Hamadija, isto kao i Spisi s Mrtvog mora, donose „istinitu priču o Gralu“. To je, iskreno rečeno, veoma neobično. Dva od ukupno četrdeset i pet tekstova iz Nag Hamadija opisuju jedinstvenu, ali ni u kom slučaju izričito bračnu vezu između Marije Magdalene i Isusa, kao sredstvo za iznošenje gnostičkih učenja, ali nema ni pomena o bilo kojem drugom detalju „priče o Gralu“ za koju on tvrdi kako je iznose. Dalje, Spisi s Mrtvog mora (otkriveni 1947, a ne pedesetih, kako to tvrdi Braun) *uopšte* ne sadrže hrišćanske tekstove. Reč je o tekstovima koje je ostavila asketska monaška grupa esena. Isusa, Mariju Magdalenu i Gral, nažalost, ne spominju.

Evo šta možemo da zaključimo o navedenim gnostičkim tekstovima: vredni su u smislu otkrivanja gnostičko-hrišćanskih hibrida iz drugog veka i kasnije. Govore nam da su se te zajednice poslužile tekstovima iz sinoptičkih jevanđelja (Matejevog, Markovog i Lukinog, široko dostupnih već na početku drugog veka) i prilagodile ih sopstvenim ciljevima, dok nam ponešto govore i o sukobima unutar tih zajednica.

Međutim, ona *nikako ne donose* nikakve nezavisne ni jedinstvene podatke o Isusu iz Nazareta i njegovim prvim sledbenicima.

Bibličar Džon P. Mejer u svojoj knjizi *A Marginal Jew (Jevrejin s margine)* sažima najzastupljenija mišljenja stručnjaka o tome kada kaže:

„U tim kasnijim dokumentima vidimo... reakciju na Novi zavet, odnosno obradu novozavetnih tekstova od strane gnostičkih

hrišćana koji su razvili mističan sistem razmišljanja. Njihova verzija Isusovih reči i dela može da se uključi u 'korpus materijala o Isusu', pod uslovom da se taj korpus shvati kao nešto što jednostavno obuhvata sve što bilo koji drevni izvor pripisuje Isusu. Ali takav korpus je matejevska mreža (up. Jevanđelje po Mateji 13, 47-48) u kojoj dobre ribe ranog predanja treba odabrati za posude ozbiljnog naučnog istraživanja, dok se one loše, naknadno strpane i izmešane, vraćaju u tamno more nekritičnog uma... Sedeli smo na obali, prebirajući mrežu, te smo *agrafa*, apokrifna jevanđelja i *Tomino jevanđelje* bacili nazad u more" (str. 140).

I tako Filipovo, Marijino i Tomino „jevanđelje“ vraćamo tamnom moru. Ona jednostavno nisu od koristi za pokušaj razumevanja Isusovog poslanja, kao ni najranijeg hrišćanstva.

DRUGO POGLAVLJE

Ko je odabrao jevanđelja?

Ako o ranohrišćanskoj istoriji želite da učite iz dela *Da Vinčijev kod*, evo sledeće lekcije:

Isus je bio mudar, ali smrtni učitelj o čijem je životu tokom tih prvih vekova postojalo mnogo – „na hiljade“ (*Da Vinčijev kod*, str. 209) - priča. Zapravo, više od osamdeset jevanđelja. Ali samo su četiri izabrana da postanu deo Biblije! A odabrao ih je car Konstantin 325. godine!

Zatim su, tvrdi *Da Vinčijev kod*, kao odjek Nikejskog sabora, te „hiljade“ dela što su opisivale Isusov život kao smrtnog učitelja zataškane iz sasvim političkih razloga, dok su, kao što kaže Langdon, oni koji su nastavili da se drže priče o Isusu kao o smrtnom učitelju - za koju on tvrdi da predstavlja „izvornu istoriju Hristovu“ - nazvani „jereticima“ (*Da Vinčijev kod*, str. 210).

Dosad smo se u našem razmatranju svojski trudili da zadržimo umeren i objektivn ton, ali sada je zaista pređena granica i više ne možemo tako.

To je toliko pogrešno da je gotovo nemoguće iskazati. Reč je o pukom naklapanju, pa čak ni najsvetovniji naučnik ni najprotivverskiji univerzitet nikada ne bi mogli da potkrepe Braunovu verziju nastanka Novog zaveta.

Nije reč o ozbiljnoj istoriji i ne dozvolite da vas zavaraju. Tu neobičnu istorijsku konstrukciju shvatite kao još jedan veliki znak upozorenja da ništa od onoga što piše na stranicama ovog romana ne biste shvatili kao činjenicu. Iskoristite je kao priliku da saznate daleko zanimljiviju priču o stvarnom nastanku Novog zaveta.

Nije bilo toliko dramatično

U delu *Da Vinčijev kod* naučnik Tibing, čini se, zaprepašćuje Sofi izjavom kako „Biblija nije pala s neba putem telefaksa“ (*Da Vinčijev kod*, str. 207). To bi trebalo da bude zaprepašćujuća novost kojoj se on suprotstavlja svojom verzijom „stvarnih događaja“.

Implikacija je, naime, sledeća: ako Biblija zaista nije stigla putem telefaksa u celokupnoj ukoričenoj verziji napisanoj od samog Boga, s priloženim sadržajem, preostaje još jedina mogućnost: da je nastanak Svetog pisma bio postupak u kojem su na desetine jednako verodostojnih verzija priča o Isusovom životu ili prihvatili, ili odbacili ljudi motivisani željom za vlašću.

E pa, jednostavno, nije se tako dogodilo.

Budite uvereni da postupak o kojem je reč - uspostava Kanona Svetog pisma - ne predstavlja nikakvu tajnu. U bibliotekama postoje knjige iz kojih bismo momentalno mogli da saznamo čitavu priču o tome kako je to bilo. Staviše, uloga ljudi u svemu tome ne umanjuje svetost biblijskih knjiga.

Napokon, Isus nam, uznevši se na nebo, nije ostavio Bibliju. Ostavio je Crkvu: apostole, Mariju, svoju majku, druge učenike, muškarce i žene. Koliko god da je Biblija hrišćanima bila neophodna kao osnovni i siguran izvor Objave, dobro je, iako možda pomalo zaprepašćujuće, setiti se kako su u tim prvim decenijama hrišćani živeli, učili i poštovali druge kao hrišćani - bez Novog zaveta. Svoju veru naučili su razmatrajući Stari zavet i putem usmenog predanja, zasnovanog na svedočanstvu apostola. Ta vera se oblikovala i hranila putem susreta sa živim Gospodom u krštenju, euharistiji, oprostaju greha, te zajedničkom životu s drugim hrišćanima.

Iz te Crkve, tog Tela koje se hranilo Živim Gospodom, proizašle su knjige Novog zaveta, svedočanstva Isusovih savremenika koja su naposljetku zapisana, pročišćena i utvrđena.

Nije bilo telefaksa s neba? Ništa zato. Možda je to za jadnu Sofi bila velika vest, ali za nas to ne predstavlja ništa novo.

Izreke i priče

Od samog početka neki hrišćanski tekstovi bili su vrednovani više od drugih.

Bili su cenjeni iz više razloga: poticali su iz apostolskih vremena, verno su sačuvali Isusove reči i dela, korišćeni su u liturgiji, propovedanju i učenju kako bi se čitavoj hrišćanskoj zajednici verodostojno prenela istina vere u Isusa.

Bitno je primetiti kako ovde nema govora ni o kakvom „spominjanju svete ženstvenosti“ kao ni o „omalovažavanju ženske moći“.

U svakom slučaju, polovinom drugog veka, hrišćani su takvu vrednost, zasnovanu na onome što će postati poznato kao „nauk vere“, pripisali dvema glavnim grupama teksta: Matejevom, Markovom, Lukinom i Jovanovom jevanđelju, te Pavlovim poslanicama.

Kako znamo da su ta dela bila cenjena? Zato što su bila čitana na bogoslužnju, te su ih navodili hrišćanski pisci u svojim delima koja su došla do nas.

Vrlo je važno primetiti da, uprkos onome što tvrdi Braun, nije postojalo osamdeset jevanđelja. Ta brojka nikako nije zasnovana na činjenicama.

Naravno da je bilo i drugih jevanđelja osim četiri koja se nalaze u našem Novom zavetu. Luka to spominje na početku svog Jevanđelja:

Jevanđelje: „Jevanđelje“ doslovce znači „radosna vest“. Jevanđelje je Radosna vest našeg spasenja po Isusu Hristu. Jevanđelja su pisani zapisi te Radosne vesti.

„Pošto su mnogi preduzeli da opišu događaje koji su se ispunili među nama (...) naumih i ja, pošto sam sve tačno ispitao od početka, da ti napišem po redu, ugledni Teofile, da uvidiš istinitost onoga o čemu si poučen“ (Jevanđelje po Luki 1, 1-3).

Naučnici veruju da su zbirke Isusovih izreka poslužile kao jedan od izvora Jevanđelja, dok postoje i neka druga jevanđelja - *Petrovo*

jevanđelje, Egipatsko jevanđelje i Elebrejsko jevanđelje - koja su bila u ograničenoj upotrebi.

Činjenica jeste da su još polovinom drugog veka Matejevo, Markovo, Lukino i Jovanovo jevanđelje bili primarni izvori kojima su se hrišćani služili u propovedanju o Isusu na bogoslužjenju i naučavanju.

Takođe je zanimljiva još jedna kategorija tekstova koje su hrišćanske zajednice čitale na svojim bogoslužjenjima mnogo pre nego što su jevanđelja napisana, a to su Pavlove poslanice.

To je istina. Najranije napisane knjige Novog zaveta bile su Pavlove poslanice - možda upravo Prva poslanica Solunjanima - napisane oko 50. godine posle Hrista. Pavle je postao Hristov sledbenik samo dve-tri godine posle Isusove smrti i vaskrsnuća, pa je ostatak života proveo putujući i osnivajući hrišćanske zajednice širom Sredozemlja, te je, kako verujemo, umro mučeničkom smrću u Rimu. Zajednicama koje je osnovao napisao je mnogobrojne poslanice, a oni su ih dalje umnožavali i slali ostalim hrišćanima. Štaviše, jedna zbirka Pavlovih poslanica cirkulisala je među hrišćanima već krajem prvog veka.

Tibing opisuje „legendarni Dokument 'Q'“, Isusove govore koje je možda napisao sopstvenom rukom, i čije postojanje priznaje čak i „Vatikan“ (up, *Da Vinčijev kod*, str. 227). Istina o dokumentu „Q“ i nije toliko zaprepašujuća. Postoji veliki deo materijala zajedničkog Matejevom i Lukinom jevanđelju, kojeg u Markovom jevanđelju nema. Stručnjaci su izneli hipotezu da su se možda prva dvojica služila zajedničkim dokumentom kojeg su nazvali „Q“ prema reči *Quelle*, što na nemačkom znači „izvor“. Vatikan se, isto kao i većina ljudi, u potpunosti slaže s mogućnošću postojanja jednog takvog dokumenta.

Zastanimo na trenutak i osmotrimo šta smo dosad saznali.

Od samih početaka prikazi Isusovog života, koji su napokon sakupljeni u četiri jevanđelja koja danas imamo, kružili su među hrišćanima prihvaćeni kao verodostojni prikazi njegovog života, kao i stvarno mesto susreta sa živim Hristom. Kružile su i mnoge Pavlove poslanice. Zajedno s tekstovima Starog zaveta korišćene su u bogoslužjenju. Navodili su ih hrišćanski pisci. Priče koje one iznose o

Isusu - kao Onome koga je Bog poslao da pomiri svet; koji je trpeo, umro, ustao, te vazda živi kao Gospod - jeste upravo ono što je oblikovalo ranohrišćanska razmišljanja, kult i život.

Otvoreno ćemo reći kako nije bilo „hiljada“ dokumenata koji su „opisivali njegov život kao *smrtnog* čoveka“, kao što nije bilo ni još osamdeset jevanđelja „u konkurenciji“ za odabir, kao da je bila reč o gomilama kodeksa i svitaka na stolu za kojim zaseda neki odbor. To možemo sasvim sigurno da tvrdimo.

Nema nikakve sumnje da je, kada je reč o jevanđeljima (koja su glavni predmet našeg razmatranja), četiri jevanđelja, kakva danas znamo, hrišćanska zajednica već polovinom drugog veka smatrala normativnima. Hrišćanski pisci poput Justina Mučenika, Tertulijana i Irineja, koji su u to vreme redom pisali i poučavali u Rimu, Severnoj Africi i Lionu (u današnjoj Francuskoj), svi navode ta četiri jevanđelja kakva danas poznajemo kao primeran izvor podataka o Isusu.

Jednostavno rečeno, nije to učinio Konstantin.

„Bezbrojni prevodi, dodavanja i revizije“

U svojoj lekciji o biblijskoj istoriji, nakon što izjavljuje da Sveto pismo nije stiglo putem telefaksa, Tibing upozorava Sofi na „mnogobrojne prevode, dodatke i revizije. U istoriji nikada nije postojala konačna verzija Biblije“ (*Da Vinčijev kod*, str. 207).

Svakako, ako pod „konačnim“ podrazumevate „prve izvornike napisane rukom autora“.

Ovo je nešto što nazivamo „strašilom“: u raspravi je upotrebljen argument u koji ionako niko ne veruje.

Postoji, svakako, mnogo rukopisa knjiga Novog zaveta i njihovih delova. Više od pet hiljada takvih rukopisa potiče iz prvih vekova hrišćanstva, a najraniji su između 125. i 130. godine posle Hrista, dok oko trideset potiče sa kraja drugog ili početka trećeg veka i oni sadrže „velike delove čitavih knjiga, uz dva rukopisa koja sadrže gotovo čitava jevanđelja i Dela apostolska, te Pavlove poslanice“ (Kreg Blumberg, u delu *Reasonable Faith /Razumna vera/* Vilijama Lejna Krega, str. 194).

Navedeni rukopisi su, razume se, obeleženi mnogobrojnim varijantama, ali je pri tom važno uočiti sledeće:

„Jedine tekstualne varijante koje se odnose na više od rečenice-dve (dok se većina njih odnosi na pojedinačne reči ili izraze) jesu Jevanđelje po Jovanu 7, 53-8, 11 i Jevanđelje po Marku 16, 9-20... Ali u celini, 97-99% Novog zaveta moguće je rekonstruisati van svake sumnje“ (*Reasonable Faith*, str. 194).

Ako vas to uznemirava, razmotrite sledeće:

„(Za Cezarovo delo *Galski rat* (oko 50. godine pre Hrista) postoji svega devet ili deset pouzdanih rukopisa, pri čemu najstariji potiče devet stotina godina nakon događaja o kojima govori. Danas postoji svega trideset i pet od ukupno stotinu četrdeset i dve Livijeve knjige o rimskoj istoriji, u oko dvadeset rukopisa, od kojih je jedan čak iz četvrtog veka (Livije je živio od približno 64. pre Hrista do približno 12. godine posle Hrista). Od Tacitovih četrnaest knjiga rimske istorije ostale su samo četiri i po u rukopisima iz devetog i jedanaestog veka... Time samo želimo da kažemo da tekstualno pokriće onoga

što su novozavetni autori napisali daleko prevazilazi dokumentaciju kojom raspolažemo za bilo koji drugi drevni zapis... Jednostavno, nema dokaza tvrdnjama da standardna savremena izdanja grčkog Novog zaveta vrlo blisko ne odražavaju ono što su novozavetni pisci zaista i napisali“ (*ibid*).

Hrišćani shvataju da je Sveto pismo kakvo poznajemo plod božjeg delovanja preko ljudi. Ti ljudi su nesavršeni i imaju ograničenja, ali stvar je u tome što rukopisno pokriće Novog zaveta u velikoj meri predstavlja dosledan drevni zapis, čije rukopisne varijacije ne utiču na značenje teksta.

Stvaranje Kanona

Razume se da su i druga dela osim ovih kružila među hrišćanskim zajednicama, te su se čak i koristila u liturgiji. Bilo jc, tako, poučnih tekstova, poput *Didache* i *Hermina pastira*. bilo je i drugih poslanica ostalih apostola ili onih koji su s njima bili povezani. *Prva Klementova poslanica*, koju je oko 96. godine posle Hrista rimska Crkva napisala Crkvi u Korintu, bila je vrlo čitana, posebno u Egiptu i Siriji. Postoji čak i nekoliko drugih tekstova koji u naslovu sadrže reč „jevanđelje“, a kojima su se služile razne hrišćanske zajednice, na primer *Hebrejsko jevanđelje*, *Egipatsko jevanđelje*, *Petrovo jevanđelje*.

Zašto se oni danas ne nalaze u našem Novom zavetu?

Za to postoje razlozi, ali treba odmah naglasiti da oni nemaju nikakve veze s političkim mahinacijama koje Braun spominje, isto kao što nemaju nikakve veze s Nikejskim saborom ili Konstantinom. Važno je istaći i to da navedene gnostičke tekstove koje Braun smešta u samo središte svojih teorija *niko nikada* nije smatrao kanonskima osim samih gnostika koji su ih stvorili.

Kanon: od grčke reči koja znači „pravilo“, skup knjiga što ih Crkva priznaje kao nadahnute od Boga i merodavne da se njima služi svekolika Crkva.

Kao što je to često bio slučaj u crkvenoj istoriji, odluka da se odrede knjige primerene za upotrebu u službi Crkve bila je zapravo reakcija na postavljeni izazov.

Izazov do kojeg je došlo polovinom drugog veka stigao je iz dva pravca: jedan pokret je zahtevao drastično smanjenje knjiga prihvaćenih kao Sveto pismo, dok je drugi tražio njihovo povećanje.

Prvi izazov potekao je od čoveka po imenu Marcion. Marcion, sin biskupa koji ga je, uzgred budi rečeno, ekskomunicirao, okupio je u Rimu pokret oko svojih uverenja u kojima je, između ostalog, odbacivao Boga opisanog u Starom zavetu. Učio je kako jedino

Sveto pismo, merodavno za hrišćane, čini deset Pavlovih poslanica i jedna redigovana verzija *Jevanđelja po Luki*.

Drugi niz izazova potekao je od gnosticizma o kojem je bilo reči u prethodnom poglavlju, te od još jedne jeresi nazvane montanizam. Te varijante hrišćanstva su, kao što smo videli, imale sopstvene svete knjige, pa se nesumnjivo postavlja pitanje: „Gde je njihovo mesto?“ Predstavljaju li one verodostojno shvatanje Isusa?

Pritisak je dolazio s obe strane. Marcion je želeo da ukloni izvesne knjige, dok su gnostici za svoje tražili jednako priznanje. Očigledno je bio potreban jasniji i čvršći stav.

Nešto pri tom treba odmah raščistiti: potreba za tačnim određivanjem nije došla zato što su ljudi na vlasti osetili kako je njihov položaj ugrožen. U to doba hrišćanstvo je bilo manjinska vera koju su rimske vlasti povremeno progonile, i čije su pristalice dosta rizikovale da bi ostale verne veri u Hrista, uključujući i sopstvene živote. Vernost Jevanđelju nije sa sobom donosila nikakve prednosti, već je upravo bilo suprotno.

Do potrebe za čvrstim utvrđenjem došlo je zbog toga što su posledice prihvatanja bilo Marcionovog, bilo gnostičkog shvatanja hrišćanstva bile vrlo teške. Oba su, svako na svoj način, predstavljala daleko drugačija i okrnjena tumačenja Isusa i njegovog učenja. Oba su hrišćanstvu odsecala njegove jevrejske korene, dok je gnosticizam Isusu oduzimao ljudski lik. Nijedan gnostičko-hrišćanski tekst ne uključuje prikaz Isusovih muka i smrti. Oba daju prikaz Isusa koji se umnogome razlikuje od onog zasnovanog na njegovim najranijim hrišćanskim spomenima zabeleženim u četiri jevanđelja, Pavlovim poslanicama i trajnom životu Crkve.

Neke ljude bi moglo da zbuni to što je Marcion bio sin biskupa, naročito one koji su prihvatili Braunovu tvrdnju prema kojoj je rano hrišćanstvo bilo neprijateljski nastrojeno prema braku i seksualnosti. Treba znati da se u istočnom hrišćanstvu i pravoslavni i katolički sveštenici istočnog obreda (grkokatolici) mogu ženiti. Ta tradicija potiče još iz najranijih vremena kada su neki sveštenici živeli u celibatu, dok su se drugi ženili. Tako je, na primer, sv. Patrik, zaštitnik Irske, bio sin đakona i unuk sveštenika.

Kao odgovor na te izazove, hrišćanske vođe su počele jasnije da utvrđuju knjige pogodne za upotrebu u hrišćanskim crkvama za liturgiju i podučavanje. Nekoliko vekova se to činilo zajedničkim u učenju i izjavama pojedinih biskupa. Ali izvan tog opšteprihvaćenog korpusa Jevanđelja i Pavlovih poslanica i dalje je bilo previranja. Neki biskupi su, posebno na Zapadu, smatrali da Poslanica Jevrejima nije prihvatljiva, dok su neki istočni imali sumnje u vezi s Knjigom Otkrovenja.

Nije, međutim, bila reč o duhovnoj vrednosti tih dela. Pitanja su se uvek odnosila na norme uključene u taj postupak od samog početka: „Koje knjige najbolje otelovljuju stvarnost onoga što je Isus bio i što jeste za svekoliku Crkvu? Da li te knjige potiču iz doba apostola? Poklapa li se ono što govore o Isusu s onim što nam govori Jevanđelja? Da li te knjige izgrađuju čitavu Crkvu ili je, pak, njihova zanimljivost pomalo ograničena?

Ali one nikako ne „prenose tajnu priču o Isusu i Mariji Magdaleni koju je potrebno sakriti od sveta“. Ne, jer problem nije ni bio u tome.

S vremenom, kako se hrišćanstvo učvrstilo, a nestala pretnja prognanstva, hrišćanske vođe mogle su da se sastaju i donose odluke za širu Crkvu. Na Saboru u Laodikeji oko 363. godine posle Hrista potvrđeni su vekovi hrišćanske prakse i razmatranja popisom kanonskih knjiga, koji je uključivao sve koje mi danas znamo osim Knjige Otkrovenja. Godine 393. Sabor se sastao u Hiponu, u severnoj Africi, te je uspostavio Kanon kakav danas znamo, uključujući i Knjigu Otkrovenja, uz reči kako su to knjige koje se mogu naglas čitati u crkvama uz dodatak, koji je važno spomenuti, da se na praznik nekog mučenika čitanju može dodati i izveštaj o njegovim mukama (trpljenju i smrti).

Reč je, dakle, o godinama 363. i 393, koje su usledile nakon Konstantinove vladavine.

Evo još jednom sažetog redosleda navedenog postupka: apostoli i drugi učenici bili su svedoci Isusovog učenja, poslanja, čudesa, trpljenja, smrti i vaskrsnuća. Sačuvali su ono što su videli i čuli i to preneli dalje. Nakon što su tekstovi bili napisani, neprestano su bili upoređivani s drevnim iskazima izvornih svedoka. Naposletku su - suočeni s drugim učenjima koja su se direktno protivila drevnim svedocima - crkvene vođe podvukle liniju i rekle da je ova grupa

knjiga, zahvaljujući svojoj povezanosti s apostolima i saglasju s drevnim svedočanstvima, pogodna za upotrebu u bogoslužju i prenošenju vere u Isusa.

Dodajmo da u svemu tome nema nikakvih tajni. Ne postoji tajno znanje koje su biskupi širili „pod palicom“ cara Konstantina. Postupak je dobro poznat, transparentan, od izvornih svedoka pa sve do postepenog nastanka Kanona.

Nema takođe ni hiljada potisnutih iskaza o Isusu, a ni osamdeset jevanđelja. Možda u romanu, ali ne i u stvarnosti.

Zašto je sve to uopšte važno?

Možda se čini da je reč o sitnici, ali nije tako. Mnogobrojne čitaoce uznemirila je verzija istorije iznesena u delu *Da Vinčijev kod*. Ono, čini se, implicira da je Biblija kakvu danas znamo rezultat toga što su crkvene vođe nepravedno odbacile istinita svedočanstva o Isusu, jednostavno zato što su ih ta svedočanstva ugrožavala.

Kao što ste videli, nije bilo tako. Da, ljudske ruke odigrale su ulogu u nastanku Kanona, ali donesene odluke pri tom nisu bile motivisane ni željom da se potlače žene, ni željom da se zadrži vlast. Bile su zasnovane na vrlo snažno doživljenoj obavezi da se osigura očuvanje tačnog i celovitog Isusovog života za buduće naraštaje, i, kao što hrišćani veruju, bile su nadahnute Duhom Svetim. Činjenica jeste da je bilo knjiga koje nisu opstale: neke zbog toga što je njihova primena bila na bilo koji način ograničena, a neke je, pak, bilo nemoguće povezati s apostolskim vremenima. Druge su odbačene jer su predstavljale sasvim jasan pokušaj da se Isus – jedva prepoznatljiv u odnosu na Onog kog susrećemo u Jevanđeljima i Pavlovim poslanicama - „stavi u službu“ novih filozofija i duhovnih pokreta.

Da li vam možda sve ovo zvuči poznato?

TREĆE POGLAVLJE

Božansko izabranje

Prema delu *Da Vinčijev kod*, hrišćanstvo kakvo danas poznajemo nije delo Isusa i njegovih učenika, već cara Konstantina koji je Rimskim carstvom vladao u četvrtom veku.

Da li je to istina?

Naravno da nije.

Savremeno hrišćanstvo svakako može biti pomalo drugačije, ali u srži celokupne hrišćanske vere postoji verovanje da je Isus - pravi Bog i pravi čovek - taj po kom Bog pomiruje svet, kao i svakog od nas, sa sobom, te kako se spasenje (udeo u božanskom životu) postiže po veri u Isusa koji nije mrtav već živi.

Braun bi, govoreći kroz likove svoje knjige, želeo da nas uveri da je ta vera delo rimskog cara iz četvrtog veka. Evo njegove verzije događaja (koju u knjizi iznosi Tibing):

Isusa su poštovali kao mudrog, ali smrtnog učitelja. Dela u kojima se naglašava njegov ljudski lik kružila su svugde. Kada je Konstantin došao na vlast, uznemirili su ga sukobi između hrišćanstva i paganstva, koji su pretili razdorom njegovog carstva. Zato je odabrao hrišćanstvo, sazvaio stotine biskupa na Nikejski sabor, prisilio ih da Isusa priznaju Božjim Sinom - i to je bilo to.

Iskreno rečeno, ovo je vrlo neobično. Razmotrimo ove tvrdnje deo po deo, a zatim ćemo se pozabaviti ključnim pitanjem Isusovog božanstva.

Konstantin

Car Konstantin (oko 272-337. posle Hrista) započeo je vladavinu kao rimski car 306. godine posle Hrista, a moć je učvrstio 312. godine posle Hrista kada je porazio neprijatelja u čuvenoj bici kod Mulvijevoog raosta, navodno ojačan i nadahnut vizijom koju je protumačio kao hrišćansku.

Do tog trenutka upotreba hrišćanske vere u Rimskom carstvu bila je nezakonita. Štaviše, hrišćani su samo nekoliko godina ranije (između 303. i 305. posle Hrista), za vreme Dioklecijanove vladavine, doživeli veoma teška progonstva na području čitavog Carstva.

Nije sasvim jasno šta je Konstantin tačno video i kada je to bilo (pre ove bitke ili pre jedne druge, nešto ranije). Neke verzije govore da je to bio „chi-rho“ - kombinacija grčkih slova „X“ i „p“ - koja su prva dva slova Hristova imena: $\text{Χρ}\acute{\iota}\sigma\tau\omicron\varsigma$ Drugi izvori govore da je to bio krst.

(Bilo bi dobro zaustaviti se načas ovde i upitati se zašto bi se Rimsko carstvo trudilo da goni i zlostavlja one koji su ostali verni mudrom učitelju, ako je to sve što je Isus bio? Zašto bi sledbenici tog mudrog učitelja na bilo koji način ugrožavali Carstvo? Carstvom je kružilo pravo obilje filozofskih škola i sistema koji nisu trpeli nikakva progonstva. Zašto su onda proganjali hrišćane?)

Iz bilo kojeg razloga - možda zrnca prave vere, prisutnosti hrišćana u sopstvenoj porodici, ili, pak, kakve tajnovite političke računice - jedna od prvih stvari koje je Konstantin učinio bilo je izdavanje edikta o dopuštanju hrišćanstva, što je bar na neko vreme zaustavilo progonstva.

Istina je da se Konstantin za vreme vladavine nije zaustavio samo na dopuštanju, već je prema hrišćanstvu pokazao i naklonost. Želeo je da ujedini Carstvo koje je već čitav vek bilo narušeno razdorom i neprekidnim sukobima. Vera je svakako mogla da posluži kao sredstvo u ostvarenju tog cilja, pa je on možda osetio snagu, jednako kao i opadanje moći tradicionalne rimske religije. Možda je bio pod uticajem hrišćanskih mislilaca koji su bili u njegovoj blizini,

čak možda i delom svoje porodice. U svakom slučaju, čini se, Konstantin je u određenom trenutku odlučio da dozvoli da hrišćanstvo bude ta ujedinjujuća snaga.

Braun govori da je Konstantin hrišćanstvo učinio službenom verom Rimskog carstva, To nije istina, Hrišćanstvu je samo pružio snažnu carsku podršku, dok je ono postalo službena vera tek za vreme vladavine cara Teodosija koji je vladao od 379. do 395. godine posle Hrista.

Nama, naučenima na odvojenost Crkve od države, sve to može da izgleda vrlo neobično, ali u starom svetu to nije postojalo ni u jednoj kulturi.

Svaka država je smatrala da je na neki način potpomognuta božanskom naklonošću, praćenom povratnom odgovornošću da se potpomognu verske institucije. Sve do Konstantina, te institucije bile su hramovi rimskih božanstava. Kada je Konstantin svoje zanimanje i podršku prebacio na hrišćanstvo, zauzeo je isti stav s obzirom na hrišćanske institucije, finansirajući izgradnju crkava i uključujući se u crkvena pitanja na način uobičajen za ono doba.

Nikejski sabor

Konstantin je zaista sazvaio Nicejski sabor 325. godine posle Hrista, i to u Maloj Aziji, zemlji koja nam je danas poznata kao Turska. Bilo je to drugo okupljanje biskupa, koje je sazvaio za vreme svoje vladavine. Iako nisu bili prisutni svi biskupi i nije došao gotovo nijedan sa Zapada, cilj Sabora bio je donošenje odluka koje su se ticale cele Crkve, pa je on zato nazvan „ekumenski sabor“.

Ali zašto? Zašto je Konstantin to uradio? Prema Braunu, učinio je to zato što je hteo da izmeni hrišćanstvo kako bi ono postalo snažnije i bolje služilo njegovim ciljevima.

Običan, smrtni učitelj Isus nije mu bio ni od kakve koristi, ali bi se zato Sin Božji pokazao i te kako korisnim.

Ekumenski sabor je okupljanje biskupa iz čitave Crkve. Nazive sabori dobijaju prema mestima održavanja. Katolici priznaju dvadeset i jedan ekumenski sabor, počevši od Nikejskog pa sve do II vatikanskog (1962-1965).

Ovde se zaista moramo zaustaviti i začuditi. U Niceji se okupilo tri stotine biskupa, biskupa koji su, kako tvrdi Braun, verovali da je Isus bio „smrtni prorok“. Konstantin im je naredio da izjave kako je Isus Bog.

Oni na to pristaju bez ikakvog pogovora.

I opet smo primorani da kažemo: ne baš. To nije logično, ne odgovara onome što otkrivaju izvori i jednostavno nije bilo tako.

Zašto nije logično? Možda zato što, kada razmotrite šta su ti biskupi radili pre nego što su se u Nikeji „preobratali“ - liturgije koje su slavili, rasprave koje su pisali i kojima su se služili, Sveto pismo (koje je dotad već bilo čvrsto utvrđeno) iz kojeg su propovedali i učili - tamo baš i nećete da pronađete Isusa kao „smrtnog proroka“.

Isus je Gospod!

Je li istina da se trista godina pre Nikeje ono što nazivamo hrišćanstvom sastojalo u prenošenju mudrosti proroka Isusa?

Ne. Štaviše, to nikada nije bila suština hrišćanstva.

Kada proučimo Jevanđelja i Pavlove poslanice - a sve je to napisano u periodu između pedesetih i približno 95. godine posle Hrista - pronalazimo *dosledan* obrazac Isusovih opisa kao ljudskog bića u kojem je Bog prebivao na sasvim jedinstven način.

Jevanđelja jasno kazuju da apostoli pre vaskrsnuća uopšte nisu shvatali Isusov identitet. Neprestano su bili zbunjeni i u zabludi te su, što je razumljivo, kao pobožni Jevreji o Isusu bili kadri da razmišljaju isključivo unutar dostupnog okruženja: kao o proroku (da, i to), učitelju, sinu Božjem i Mesiji. Unutar jevrejskog okruženja ništa od toga nije podrazumevalo božansku prirodu, već samo osećaj posebnog Božjeg izbora.

Međutim, u svetlu vaskrsnuća apostoli su napokon shvatili ono što je Isus nagoveštavao tokom čitavog svog poslanja, te je napokon i u vidu izreke rekao, kao što čitamo u Jovanovom jevanđelju, u poglavlju 14-17: da su on i Otac jedno.

Ako čitate Novi zavet, naći ćete to izrečeno na najrazličitije načine: u spomenu Isusovog jedinstvenog, devičanskog začeca po Duhu Svetom (up. Jevanđelje po Mateji 1-2; Jevanđelje po Luki 1-2), u svim opisima Isusovog krštenja i preobraženja, u Isusovom činu opraštanja greha koji je izazvao sablazan jer „ko može grehe opraštati doli Bog jedini“ (up. Jevanđelje po Luki 7, 36-50; Jevanđelje po Marku 2, 1-12), te u različitim izrekama koje možemo pronaći svuda u sinoptičkim jevanđeljima, isto kao i u Jevanđelju po Jovanu gde se Isus poistovećuje s Ocem na način koji podrazumeva da, kada sretnemo Isusa, srećemo Boga u njegovoj ljubavi i milosrđu (up. Jevanđelje po Mateji 10,40; Jevanđelje po Jovanu 14, 8-14).

Nastavljajući s Delima apostolskim i Pavlovim poslanicama što odražavaju propovedanje apostola i prve Crkve, ne možete ništa drugo nego da se, u središtu propovedanja, uverite da Isus nije ni veliki ljudski učitelj ni mudar čovek već Gospod, tj. Bog (pročitajte, na

primer, prvo poglavlje Poslanice Kološanima ili drugo poglavlje Poslanice Filipljanima, koje su napisane nekoliko decenija nakon Isusovog vaskrsnuća.)

(Cilj ovog poglavlja, uzgred budi rečeno, nije „dokazati“ vam kako je Isus božanska osoba, već pokazati da su ga prvi hrišćani poštovali kao Boga, a ne samo sledili kao mudrog, ali smrtnog učitelja. Da biste odlučili šta vi verujete o Isusu, nemojte da se oslonite na mene ili, ne dao Bog, na Dena Brauna, već se sami susretnite s njim i to ne preko bilo kakvog romana, već direktno preko Jevanđelja.)

Razumevanje Isusove prirode koju On deli s Bogom tokom narednih nekoliko vekova samo je produbljeno, kao što će vam pokazati kratak pregled bilo koje zbirke tekstova iz tog doba. Uzećemo samo jedan primer: Tacijana, hrišćanskog pisca iz drugog veka: „Ne ponašamo se kao lude, o Grci, niti govorimo prazne priče kada nagađamo da je Bog rođen u ljudskom obličju“ (*Govor protiv Grka*, str. 21).

Kao što smo već videli, u to vreme hrišćanski učitelji su, suočeni s jeresi, već morali da pojašnjavaju hrišćansku veru. Jedna od jeresi koja je stvarala probleme u drugom veku bio je doketizam, prema grčkoj reči za „činim se“. Docketisti su verovali da je Isus bio božanski *do isključenja svakog istinskog ljudskog lika*. Verovali su da njegovo ljudsko obličje i trpljenja nisu bili stvarni već samo privid. Postojanje doketizma na vrlo drastičan način pokazuje da se Isusovo božanstvo shvatalo i te kako ozbiljno i pre četvrtog veka.

Ovo nije mesto za razmatranje svih značenja i implikacija Isusove dvojake prirode, božanske i ljudske, već samo želimo da istaknemo koliko je silno pogrešan Braunov prikaz hrišćanskog shvatanja Isusa.

On tvrdi da je pojam Isusovog božanstva izmislio Konstantin u četvrtom veku. Kao što jasno pokazuje svedočanstvo Novog zaveta i prvih tri stotine godina hrišćanskog shvatanja i poštovanja, nije bilo tako. Ako nas zaista zanima šta su prvi hrišćani učili i verovali, mnogo je bolje obratiti se samom izvoru nego savremenom romanu.

Koji je taj izvor? Novi zavet, svakako, što bi svako ko se istinski zanima za te stvari trebalo da pročita, prouči i razmotri.

Nemojte da zaboravite: u svom delu *Da Vinčijev kod*, Braun, raspravljajući o Isusovom identitetu, ni na jednom mestu ne navodi nijednu knjigu Novog zaveta. Nijednu.

Arije i Sabor

Nikejski sabor se *zaista bavio* pitanjem Isusovog božanstva, ali ni približno onako kako se to tvrdi u delu *Da Vinčijev kod*.

Kao što verovatno znate, ako ste se makar na trenutak time ikada pozabavili, stvarnost Isusa kao pravog čoveka i pravog Boga nije lako ni shvatiti ni izreći, što podstiče čitav niz zanimljivih i teških pitanja, pitanja na koja u Svetom pismu nije dat eksplicitan i direktan odgovor.

Novi zavet beleži iskustvo onih koji su sreli Isusa: pravog čoveka u kojem su susreli Boga koji je opraštao grehe, kao što to čini Bog, i govorio je s božanskim autoritetom, te ni sama smrt nije uspela da ga pobedi. Kako to objasniti? Kako to definisati?

Za to je bilo potrebno nekoliko vekova. Kao što se često događa, potreba za bližim i jasnijim određenjem Isusovog identiteta pojavila se okružena sukobima. Javljale bi se, naime, razne ideje - da Isus zapravo nije bio pravi čovek, da je Bog samo poprimio obličje ljudske osobe poput haljine (docketizam) - koje su se jasno protivile svedočanstvu apostola. Zbog toga bi biskupi i teolozi bili primorani da preformulišu svedočanstvo apostola, na način koji je bio prihvatljiv vremenu u kojem su živeli, da bi pružao odgovore na pitanja koja su im ljudi postavljali.

To nije bilo lako jer je, kao što smo već rekli, reč o izuzetno teško shvatljivom pojmu. Ali, ne zaboravimo na koji način su stvari u završnici postavljali branioci drevnog znanja o Isusu kao pravom čoveku i pravom Bogu. Kako možemo da o Isusu govorimo na način koji je u potpunosti veran celovitoj složenoj slici o njemu, o kojoj čitamo u svedočanstvima apostola? Jer u Jevanđeljima *zaista jeste* opisano kako je Isus gladovao i kako je osećao strah i ljutnju. On tamo *jeste* opisan kako je delovao s Božjim autoritetom i zatim ustao iz mrtvih. Kad god govorimo o Isusu, moramo biti verni celovitom, tajanstvenom, izvanrednom svedočanstvu zabeleženom u Jevanđeljima i ostalim ranohrišćanskim spisima.

Početak četvrtog veka pojavio se posebno privlačan izlaz iz te zamršene situacije, što ga je zastupao sveštenik po imenu Arije iz

Aleksandrije u Egiptu.

Arije je propovedao da Isus nije bio pravi Bog. On je svakako bio najuzvišenije Božje stvorenje, ali nije imao potpun udeo u Božjem identitetu i prirodi. Njegove ideje ubrzo su se pokazale vrlo popularnim, pa je upravo *to* bio sukob koji je Nikejski sabor morao da razreši - između, dakle, Arijevih sledbenika i sledbenika tradicionalnog hrišćanstva.

To su i učinili, potvrđujući Isusovu božansku prirodu, koristeći pri tom filozofske pojmove jer se upravo takvim rečnikom poslužio i sam Arije iznoseći svoje argumente. Rezultat toga je Nicejsko verovanje prema kojem je Isus „Bog od Boga, Svetlo od Svetla, pravi Bog od pravog Boga, rođen, ne stvoren, istobitan s Ocem...”

Bibliograf Luk Timoti Džonson u svojoj knjizi *The Creed (Verovanje)* piše: „Biskupi su na Nikejskom saboru zbog toga smatrali da ispravljaju zabludu, a ne da izmišljaju novo učenje. Morali su da se služe filozofskim rečnikom o biti, zato što je to postao jezik raščlanjivanja i zato što Sveto pismo nije nudilo dovoljno precizne pojmove kojima bi izrekli ono što su smatrali potrebnim... zbog toga su smatrali da ne izopačuju, već naprotiv čuvaju puno svedočanstvo Svetog pisma“ (str. 131). Ta rasprava je zaista bila potvrđena i glasanjem koje Braun tako uzbuđeno navodi, a to bi trebalo da diskredituje čitav poduhvat. Istina je da se i u hrišćanskom i u jevrejskom predanju potvrda Božje volje i mudrosti tražila na razne načine. Tako čitamo da su i u Starom i u Novom zavetu vođe bile birane kockom, jer se smatralo da će na taj način Bog rukovoditi ishodom.

Ali nije bilo reči o podjednakom rezultatu, kao što to tvrdi Braun. Samo su dvojica biskupa, od njih približno tri stotine (podaci o tačnom broju uglednih biskupa se razlikuju), glasala u prilog Arijevog okrnjenog prikaza Isusa.

I opet pogrešno

I tako ponovo vidimo da je gotovo sve ono što Braun iznosi o ovom vidu hrišćanske istorije netačno:

On tvrdi da je do četvrtog veka „hrišćanstvo“ bilo pokret okupljen oko shvatanja Isusa kao „smrtnog proroka“. Jednostavno konsultovanje Novog zaveta, napisanog nekoliko decenija nakon Isusovog vaskrsnuća, pokazuje da nije tako. Prvi hrišćani su najavljivali Isusa kao Gospoda.

On tvrdi da je Nikejski sabor izmislio ideju o Hristovom božanstvu. Nije bilo tako. Sabor je samo očuvao celovitost drevnog svedočanstva o Isusu čija je priroda na tajanstven način bila i ljudska i božanska.

I opet greši, u svakom pogledu.

ČETVRTO POGLAVLJE

Svrgnuti kraljevi?

Zastanimo na trenutak i izvršimo „reviziju“.

Zasad smo na putovanju kroz istorijski prikaz, tako ležerno iznesen u delu *Da Vinčijev kod*, saznali sledeće:

- Izvori navoda o najranijoj hrišćanskoj istoriji, korišćeni u toj knjizi, kreću se od potpuno izmišljenih i neosnovanih do nebitnih.
- Braun se, konstruišući svoju verziju događaja, ne služi nijednim izvorom iz doba o kom je reč: ni Novim zavetom, ni spisima biskupa i propovednika, ni liturgijskim dokumentima, ni istorijskim dokumentima.
- Njegovi su prikazi stvaranja Kanona Svetog pisma, Nikejskog sabora, Konstantinove vladavine i ranohrišćanskog shvatanja Isusovog identiteta, redom i bez izuzetaka, pogrešni, te nemaju nikakve veze ni s nekadašnjim, a ni sa ovovremenim shvatanjem navedenih događaja.

Čini se da uopšte nema smisla nastaviti, zar ne? Ali, svakako, nismo se ni izdaleka približili kraju pogrešnih izjava i istorijskih krivotvorina u ovom delu, pa zato treba da nastavimo.

Uostalom, da li je Isus stvarno „svrgavao kraljeve“?

Svrgavanje kraljeva i nadahnjivanje miliona

Vreme je za istraživanje onoga što *Da Vinčijev kod* iznosi kao pravu priču u pozadini Isusovog poslanja. Šta je propovedao? Šta je želeo da postigne?

Pomislili bismo, razume se, da u pokušaju davanja odgovora na ova ne previše zamršena pitanja prvo treba da zavirimo u jevanđelja Novog zaveta. Naposljetku, ona redom potiču iz razdoblja svega nekoliko decenija posle Isusove smrti, pa se, iako ističu različite vidove Isusovog poslanja i identiteta, istovremeno uveliko podudaraju kada je reč o glavnom usmerenju Isusovog propovedanja i njegovog načina života.

To bismo pomislili, ali ipak nije tako.

Predstavljajući Isusa, Braun se uopšte ne „zamara“ Jevanđeljima. Tibing govori Sofiji da je Isus, svakako, bio stvarna osoba, te je, kao najavljeni Mesija, „svrgavao kraljeve, nadahnjivao milione i uspostavio nove filozofske pravce... Razume se da su njegov život zabeležile hiljade sledbenika širom zemlje“ (*Da Vinčijev kod*, str. 207).

Ali nije bilo tako.

Znamo ponešto o istoriji Palestine i Rimskog carstva za vreme Isusovog života. Ne postoje podaci o nekom jevrejskom laiku iz Nazareta koji je svrgao ijednog kralja.

Iako je takve stvari teško proceniti, možemo sa sigurnošću da pretpostavimo da je broj stanovništva u područjima u kojima je Isus prema predanju propovedao - u Galileji na severu, Samariji i Judeji na jugu - iznosio najviše pola miliona ljudi, od kojih većina verovatno nikada nije čula Isusovo propovedanje.

To je daleko od „miliona“.

Zašto Tibing to govori? Na čemu je to zasnovano? Na istorijskim zapisima sasvim sigurno da nije.

Jevanđelja svakako donose daleko složeniji prikaz Isusovog javnog delovanja. Istina je da ga je ponekad slušalo mnoštvo, toliko veliko da je jednom morao da otisne lađu na jezero kako bi im propovedao. Ali su ga isto tako i odbacivali, i to ne samo verske vođe, već i

njegovi sugrađani (up. Jevanđelje po Luki 4, 29-30), kao i čitava mesta (up. Jevanđelje po Marku 8,34). Njegovi učenici sledili su ga i slušali, ali i gundali međusobno, pa su naposljetku, kada je postalo „gusto“, i pobjegli.

Braun Isusa opisuje kao nekakvu rok zvezdu iz prvog veka, okruženu mnoštvom obožavalaca koji mu se neprestano dive.

Ali, nije bilo tako.

O čemu je govorio?

U delu *Da Vinčijev kod* Braun ni u jednom trenutku direktno ne govori koja je bila Isusova poruka. Često aludira na činjenicu da su Isusa poštovali kao učitelja i proroka, ali na tome se i zaustavlja.

Pri tom se, međutim, podrazumeva da je Isusova prava poruka usredsređena na gnostičke spise o kojima smo već raspravljali, kao i na famozno pitanje „svete ženstvenosti“.

To je, napokon, i cilj same knjige: da je drevno poštovanje „svete ženstvenosti“ izgubljeno, te da je Isus - posebno preko odnosa s Marijom Magdalenom - nameravao da ga obnovi i pobrine se da se uz njenu pomoć svet vrati na pravi put.

Odakle to potiče? Možda iz činjenice da je Braun čitao gnostičko-hrišćanske spise koji podrazumevaju izvorno androgeno stanje u koje bi čovečanstvo trebalo da se vrati.

Taj problem smo, naravno, već izneli. Gnostičko-hrišćanski spisi se ni u jednom slučaju ne mogu povezati s ranim svedočanstvima o Isusu. Svaka njihova aluzija na poznavanje Isusovih izreka uglavnom se oslanja na starije dokumente: sinoptička jevanđelja (Matejevo, Markovo i Lukino).

Ako vam to još nije dovoljno uverljivo, drugi problem jeste u tome što Braun gnostičke dokumente koristi krajnje selektivno. Gnostički tekstovi koji su stigli do nas vrlo su raznoliki jer je to bio slučaj i sa samim gnosticizmom. Ali osim povremenih odjeka „svete ženstvenosti“, tamo ćete češće pronaći skrovite, ezoterične sisteme razmišljanja koji uključuju iskre, lozinke, dobre i loše sile, kao i milijardu nivoa neba. Naći ćete tamo i antisemitizam, te - baš nezgodno, zar ne? - ženomrštvo.

Zagovornici vrednosti gnostičkih tekstova u smislu pronalaženja nekakvog izgubljenog Isusovog pokreta koji je vrednovao ono što nazivamo „svetom ženstvenošću“ nikada, čini se, ne spominju druge delove, kako je to primetio Filip Dženkins u svojoj knjizi *The Hidden Gospels (Skrivena jevanđelja)*.

„Gnostički, Isus je došao da bi omogućio duhovno oslobađanje, pa na više mesta u tekstovima nailazimo na varijacije o tome da je

Spasitelj došao da 'razori dela ženska'. U delu *The Dialogue of the Saviour (Spasiteljev dijalog)* tako pronalazimo tipičnu tvrdnju prema kojoj Juda reče: *Kada molimo, kako da molimo?* Gospod odgovori: *Molite tamo gde nije prisutna nijedna žena.* Neobično je odbacivati hrišćanstvo zbog celibata i mržnje prema telu ne prepoznavajući pri tom iste nedostatke i u gnosticizmu...“ (str. 211-212)

Nema, dakle, dokaza da je Isus svrgnuo kraljeve, utemeljivao nove filozofske pravce ili, pak, zagovarao „svetu ženstvenost“. Prvi svedoci, međutim, ne kriju ono što je govorio, pa je njihovo svedočanstvo o tome dosledno kako u Svetom pismu tako i u molitvenom životu prvih hrišćanskih zajednica, koji je za njih bio mesto susreta sa živim Gospodom.

Žarište Isusovog nauka bilo je kraljevstvo Božje. Tu poruku prenosio je u propovedanjima, poređenjima, svom odnosu s drugima. Rečima i delima pokazivao je da je Bog ljubav: ljubav, saosećanje i milosrđe za sve ljude. Ta Božja ljubav je, kako su to otkrivale njegove reči i dela, bila prisutna u njemu. Tamo gde je Isus delovao, pojavilo bi se kraljevstvo Božje. Deo smo Božjeg kraljevstva kada živimo u jedinstvu s Isusom, te svoj život sjedinjujemo s njegovim, živeći kao učenici puni ljubavi i spremni na žrtvu po svaku cenu.

„Reče im Simon Petar: 'Neka nas Marija napusti jer žene nisu dostojne Života.' Isus reče "Ja ću je lično voditi kako bih je učinio muškarcem. da i ona postane živi duh nalik na vas muškarce. Jer, svaka žena koja se učini muškarcem ući će u Carstvo Nebesko“ (Tomino jevanđelje. str. 114 *The Nag Haminadi Libiary*, urednik M. Robinson. Harper and Row, 1976, str. 130)

Ovo je poslednji odlomak najpoznatijeg gnostičkog spisa, odlomak koji nije naveden u knjizi *Da Vinčijev kod*.

To žarište, uzgred budi rečeno, nije nikakva tajna. Čitanje Novog zaveta otkriva neverovatnu doslednost u tom glavnom prikazu središnjeg Isusovog nauka: učenništva usmerenog prema Bogu, ljubavi, radosti i žrtvi.

Ljudskiji Isus

Jedna od tvrdnji koja se često ponavlja u delu *Da Vinčijev kod* jeste tvrdnja o tome da je tradicionalno hrišćanstvo uporno suzbijalo gnostičke spise koji se odnose na Isusa, jer prikazuju njegovu „ljudskiju“ sliku koja je vekovima i prevladavala dok na pozornicu nije stupio Konstantin. I tako redom.

O tome smo već govorili u prethodnom poglavlju ukazujući na shvatanje Isusa kao Gospoda, božansku osobu, Sina Božjeg, koje je objavljeno u novozavetnim spisima.

Ali, važno je još malo dublje prodreti u tu tvrdnju prema kojoj je „službena verzija“ naglašavala Isusa kao božansku osobu na račun njegove ljudskosti koju, pak, ističu gnostički spisi. Braun to ponavlja više puta, ali nikada za to ne navodi nikakve dokaze. Da li bi trebalo da mu verujemo?

Možda baš i ne bismo. Svako ko odvoji samo sat vremena da bi, uz nekoliko tih gnostičkih spisa, proučio neko od kanonskih jevanđelja, može da se uveri koliko je taj prikaz pogrešan.

Jer, ako uzmete da čitate gnostičke spise, iznenadićete se, jer tamo baš i nećete naći naročito „ljudskog“ Isusa. On jeste učitelj, ali malo je toga u vezi s njim što bi bilo prepoznatljivo ili, pak, isključivo ljudsko. On s drugima deli svoju mudrost, otkriva tajne, hoda naokolo u duhovnoj izmaglici, te govori i govori: ne prestaje da govori.

To je, verovatno, razumljivo budući da su gnostički sistemi mišljenja uglavnom potcenjivali materijalni svet, uključujući i ljudsko telo. Gnostički spisi o Isusu tako, na primer, napadno izostavljaju Isusove muke i smrt. Zato, samo izvolite, pročitajte omiljene gnostičke tekstove poput *Filipovog jevanđelja*, *Tominog jevanđelja*, te potencijalno gnostičkog *Marijinog jevanđelja*. Pročitajte sve te duge dijaloge. Zatim nasumice otvorite, na primer, Jevanđelje po Mateju 26, 37-38: „I povede sa sobom Petra i oba sina Zevedejeva. Spopade ga žalost i teskoba. Tada im reče: 'Duša mi je nasmrt žalosna. Ostanite ovde i bdijte sa mnom!'“

Pročitajte, potom, i ostala kanonska jevanđelja. U njima ćete pronaći Isusa kako jede, pije, ljuti se; oseća strah, samoću i bol, i na

kraju trpi i umire.

Samo neko ko uopšte ne poznaje Jevanđelja može da tvrdi kako ona prikazuju sasvim „neljudsku“ Isusovu sliku. Zapravo, upravo je suprotno. Razlog zbog kojeg su se hrišćanski propovedači tako žestoko borili protiv gnostičkih i sličnih ideja jeste upravo taj što su navedeni sistemi *umanjivali* Isusovo svedočanstvo, pa su kao takvi izneverili izvorno svedočanstvo sačuvano u Novom zavetu.

Ali, možda Braun i drugi poput njega - spominjući kako nam je potreban „ljudskiji“ Isus, kakvog nam, navodno, Jevanđelja ne opisuju - pri tom ne misle na odlike koje smo već naveli. Možda govore o nečemu drugom. Možda misle na seksualnost.

Da li je Isus bio oženjen?

U narednom poglavlju istražićemo prelep i fascinantan lik Marije Magdalene (koju, uzgred budi rečeno, uzdižu kao sveticu jednako i u katoličanstvu i u pravoslavlju, a ne srozavaju je, kao što to Braun želi da prikaže), te ćemo na kraju preispitati i dokaze vezane uz Isusov odnos prema njoj.

Delo *Da Vinčijev kod* sugerije sledeće: kada već govorimo o glavnim smernicama Isusovog života, pravi je trenutak za postavljanje opštih pitanja o njegovom bračnom statusu.

Važno je odmah reći kako se bilo kakve sumnje u pogledu Isusovog mogućeg braka ne iznose zbog „straha“ pred seksualnošću, ili mržnje prema njoj. To će, naime, zagovornici oženjenog Isusa često tvrditi: nismo u stanju da prihvatimo oženjenog Isusa zato što imamo krajnje nezdrav odnos prema seksualnosti, pa bi, jer mi zapravo mrzimo polnost, takva pomisao poljuljala našu veru.

Ma nemojte!

Ovde uopšte nije reč o strahu ili poricanju. Reč je o onome što otkrivaju tekstovi i najbolji mogući dokazi, ako ih sagledamo iskreno i objektivno.

U delu *Da Vinčijev kod* naš prijatelj Tibing (a ko bi drugi?) otkriva Sofi da je Isus sasvim sigurno bio oženjen, hrabro pri tom izjavljujući kako je: „To zabeleženo u istoriji“ (*Da Vinčijev kod*, str. 2184).

A gde to?

Kao što smo već istakli, najbolji istorijski podaci kojima raspolažemo za otkrivanje Isusovog života jesu kanonska jevanđelja, napisana samo nekoliko decenija nakon njegove smrti i vaskrsnuća. Ona, razume se, imaju svoja ograničenja, baš kao i svi drevni dokumenti, ali kada želimo da odgovorimo na pitanja o tome šta je Isus činio i kakav je bio, treba započeti upravo s tim tekstovima (onim tekstovima, i opet neumorno ponavljamo, što ih Braun spominje kao izvor).

A evo i „senzualne“ vesti: Jevanđelja nigde, ni na jednom mestu, ne spominju da je Isus bio oženjen.

Postoji jedan argument u vezi s tim proučavanjem, pa je neko samo na osnovu njega napisao čak i čitavu knjigu. Čuli smo to mnogo puta: Jevanđelja ćute o Isusovom braku jer je biti oženjen predstavljalo normalno stanje jevrejskog muškarca tog doba, koje se samo po sebi podrazumevalo i nije se osećala potreba za posebnim spominjanjem.

Braun tvrdi da važi i obrnuto: da nije bio oženjen, autori Jevanđelja bi pronašli odgovarajući trenutak kako bi tu činjenicu objasnili ili odbranili, jer je to bilo vrlo neobično.

Naravno, argument o prećutkivanju vrlo je zamršen, ali tu još nije sve rečeno. Džon Mejer s Američkog katoličkog univerziteta vrlo vešto je otkrio dokaze u svojoj knjizi *A Marginal Jew (Jevrejin s margine)*. Sada ćemo razmotriti dve tvrdnje.

Mejer pre svega kritikuje argument o prećutkivanju jer Jevanđelja nikako ne prećutkuju Isusove odnose s drugim ljudima. Vrlo često spominju njegove roditelje i ostale rođake. Opisuju ga kako stupa u kontakt, pa čak i u sukob, s Nazarećanima, svojim sugrađanima. Luka, čak, poimenice nabraja žene koje su bile među njegovim učenicima i sledile ga služeći mu: Marija Magdalena, Jovana i Suzana (up. Jevanđelje po Luki 8, 2, 3).

Budući da se, dakle, ne ćuti o Isusovim porodičnim vezama i ženama koje su ga pratile, nema razloga zbog kojeg se ne bi spomenula i supruga.

Zatim Mejer razmatra tvrdnju da je brak bio obavezan za jevrejske muškarce Isusovog vremena, naročito rabine, te bi Isusovo samovanje zahtevalo posebnu odbranu kako bi mogao da ostane verodostojan. Isusa nikako ne bi shvatali ozbiljno da je bio neoženjen.

To jednostavno nije tačno. Mejer ovu izjavu kritikuje na nekoliko načina. Pre svega, Isus nije bio rabin. Njegovi učenici zvali su ga „rabbi“, što znači „učitelj“; ali ne postoje dokazi da je bio rabin u formalnom, službenom smislu.

Ta tvrdnja je netačna i zato što prikazuje jednoličnu sliku jevrejstva prvog veka koja ne odgovara stvarnosti. U to vreme je, naime, postojala najmanje jedna jevrejska grupa čiji su članovi bili u celibatu: to su bili eseni koji su živeli u zajednici u Kumranu, u blizini Mrtvog mora, upravo oni koji su ostavili Spise s Crnog mora.

Osim toga, u jevrejstvu sasvim sigurno postoji tradicija da ljudi koji svoje živote potpuno posvećuju radu za Boga i Zakon treba da budu u celibatu. Prorok Jeremija je jedan od njih. Jevrejsko predanje koje se oslanja na tekstove Svetog pisma nudi sliku Mojsija koji je, nakon susreta s Bogom na brdu Sinaj, živio u celibatu. Jovan Krstitelj, takođe nesumnjivo istorijska osoba, nije se ženio, isto kao, prema mišljenju većine stručnjaka, i Pavle.

Mejer zaključuje:

„Kada suprotstavimo sve ove tendencije, primećujemo da su u prvom veku posle Hrista postojali neki izuzetni pojedinci i grupe koji su živeli u celibatu: eseni i kumraniti, *terapeuti (iscelitelji)*, Jovan Krstitelj, Isus, Pavle, Epiket, Apolonije i razni putujući cinici. Celibat je u prvom veku posle Hrista predstavljao redak, ponekad i sablažnjiv, ali svakako moguć izbor“ (*Jevrejin s margine*, str. 342).

Eto: najpouzdaniji tekstovi ne pružaju nam dokaze prema kojima bi Isus bio oženjen, a poznavanje prvog veka upućuje na to da nije nezamislivo da bi osoba sasvim predana Bogu bila neoženjena.

Istina i njene posledice

Tvrdnja dela *Da Vinčijev kod* prema kojoj tradicionalno hrišćanstvo obezvređuje Isusov ljudski lik jeste obična laž. Jevanđelja nam neprestano predočavaju njegov stvaran lik, nasuprot onom srazmerno nestvarnom kojeg nalazimo u gnostičkim spisima. Mnogobrojne teološke borbe i sukobi u prva četiri veka hrišćanske istorije odražavaju odlučnost hrišćanskih propovednika da ostanu verni Jevanđelju, kao i da čvrsto brane celovitost Isusovog ljudskog lika, ma koliko on bio tajnovit.

Možemo, takođe, na trenutak da pogledamo hrišćansku veru i umetnost tokom veka nakon tog navodno sudbonosnog dana 325. godine posle Hrista, kada je Konstantin potisnuo Isusov ljudski lik.

Hrišćanska molitva je vekovima često povezivana s Isusom preko njegovih „žalosti“, njegovog saučešća i trpljenja. Hrišćanstvom nadahnutu umetnost prikazuje nam Isusovo Dete koje se napaja na grudima svoje majke, krvavog i izubijanog čoveka, pa čak i mrtvo telo, vraćeno u majčino naručje.

Pomisao da je delo *Da Vinčijev kod* iko mogao da shvati ozbiljno govori nam mnogo. Govori nam da je previše ljudi -jednako unutar, kao i izvan hrišćanstva - u potpunosti odeljeno od slike Isusa kakvu nam prikazuje Jevanđelja, te od bogate tradicije hrišćanskog teološkog i duhovnog razmatranja tajnovitosti Isusovog ljudskog lika. Šta god da oni uče o Isusu, očigledno je da ne uče iz Jevanđelja i hrišćanskog predanja, što ih onda čini otvorenim iskrivljenjima kakva nalazimo u delu *Da Vinčijev kod*.

Hrišćanstvo ne vrednuje Isusov ljudski lik? Prava istina o tome daleka je koliko i slika na zidu obližnje crkve. Dve grede. Jedan čovek. Ne duh, ne legenda. Čovek.

PETO POGLAVLJE

Marija zvana Magdalena

Da Vinčijev kod, svakako, ne govori samo o Isusu. Dosta govori i o toj njegovoj navodnoj ženi, Mariji Magdaleni.

Pre nego što pređemo na ono što znamo o Mariji Magdaleni (a ne znamo mnogo), pogledajmo nakratko šta o njoj kaže Braun.

Prema Braunu, ona je bila Jevrejka iz Venijaminovog plemena, udata za Isusa i majka njegovog deteta. Isus je svoju Crkvu želeo da ostavi u njenim rukama, budući da je poslanje te Crkve bilo vratiti „svetu ženstvenost“ u živote i svest ljudi. Posle Isusovog raspeća pobjegla je u jevrejsku zajednicu u Provansi, gde su ona i njena kćerka Sara bile zaštićene. Njena utroba je „Sveti gral“. Njene kosti nalaze se ispod staklenog piramidalnog ulaza u muzej Luvr. Sionski priorat i templari imali su primaran cilj da zaštite propovedi o njoj i njenoj relikviji. Priorat je poštuje „kao Boginju... i Božansku Majku“ (up. *Da Vinčijev kod*, str. 228).

Jevrejsko plemstvo... Isusova supruga... Sveti gral... Boginja.

Istinski zavidan životni put.

S obzirom na to da se Marija iz Magdale u Jevanđeljima spominje svega nekoliko puta, odakle su potekle sve te ideje?

Odgovor na to nalazi se u samom romanu kada se Tibing, naš cenjeni naučnik, razmeće svojom bibliotekom govoreći: „Kraljevsku lozu su nadasve detaljno potvrdili mnogi istoričari.“ (I dalje nikako da se oslobodimo te naučne zaostavštine.)

On navodi *Templarsko otkrovenje* i *Svetu krv, sveti gral* -dva dela koja spadaju u bezvrednu pseudoistoriju i teoriju o zaveri - te *Boginju u jevanđeljima* i *Ženu s posudom od alabastera* autorke Margaret Sterberd koja se, između ostalog, služi numerologijom (zbirom brojeva njenog imena) kako bi zaključila da su prvi hrišćani Mariju Magdalenu poštovali kao boginju:

„Shvatali su 'teologiju brojeva' helenskog sveta, brojeve kodirane u Novom zavetu, koji su se zasnivali na starom kanonu svete geometrije što je pre više vekova potekla od Pitagorejaca... Nije

slučajno što je epitet Marije Magdalene nosio brojeve koji su je učenim ljudima onog doba otkrivali kao 'Boginju u Jevanđeljima' (*Marija Magdalena - Voljena*, autorke Margaret Sterberd; <http://www.magdalene.org/>).

Sada zaista na trenutak treba da se zaustavimo i razmislimo o ovome. Jevanđelja se ne daju konsultovati i čitati doslovno, pa ni za trenutak ne smemo da pomislimo da iznose bilo kakvu istinu o događajima koje opisuju. Ali, prenose li u kodu da su prvi hrišćani u Mariji Magdaleni gledali boginju?

Ako je, naime, bilo tako, zašto to jednostavno nisu otvoreno rekli? Zašto se truditi oko sve te priče o Isusu razapetom i varskrsлом, kada su jednostavno mogli da poštuju Magdalenu, ako su to zaista želeli? Nije postojala nikakva društvena, kulturna ni politička cenzura uperena protiv onih koji su želeli da poštuju boginju. Ne bi zbog toga završili u zatvoru, niti bi bili pogubljeni, kao što je to bio slučaj s verom u jednu drugu osobu kojoj ovde nećemo spominjati ime i koja, navodno, nije bila priznata sve do četvrtog veka.

I to nas, pre nego što se ponovo uzбудimo oko istorijskih izjava u delu *Da Vinčijev kod*, podseća na važnost proveravanja izvora. Kada je reč o materijalu o Mariji Magdaleni, evo onih osnovnih:

Marija Magdalena kao Isusova žena, majka njegovog deteta i pravi „Sveti gral“: *Sveta krv, sveti gral* i *Templarsko otkrovenje*;

Marija Magdalena kao boginja, kao izvor „svete ženstvenosti“: dela Margeret Sterberd;

Marija Magdalena određena za vođu prvih hrišćana: razni savremeni naučnici koji se bave gnostičkim tekstovima.

Pre nego što detaljnije razmotrimo bilo koju od ovih tvrdnji, poželjno je zaustaviti se, zaboraviti spekulacije i vratiti se na mesto gde smo prvi put čuli za Mariju Magdalenu, a to su Jevanđelja.

Ko je bila Marija Magdalena?

Nema sumnje da je Marija Magdalena bila istorijska ličnost. Jevanđelja je spominju po imenu, dok ona zajedno s drugim ženama ima izuzetno važnu ulogu u događajima u vezi s Isusovim mukama i vaskrsnućem.

Samo jedno Jevanđelje spominje je izvan okruženja tih Isusovih poslednjih dana. Reč je o Lukinom jevanđelju, gde se govori o Isusovoj službi propovedanja i oglašavanja Radosne vesti. Prate ga dvanaestorica apostola, te:

„...neke žene koje behu izlečene od zlih duhova i bolesti: Marija zvana Magdalena, iz koje beše izgnano sedam đavola; zatim Jovana, žena Herodovog upravnika Huze; Suzana i mnoge druge. One su im posluživale od svojih dobara“ (Lk 8, 2-3).

Čini se da su te žene iz Galileje odlučile da svoju sudbinu vežu za Isusovu, pružajući podršku putem konkretne pomoći koja se odnosila na pripremanje jela, a možda čak i osiguravanjem novca.

Da bismo pronašli ostale nedvosmislene opise Marije Magdalene, moramo preći na kraj Jevanđelja: u svakom od njih je opisano kako ona prisustvuje Isusovom raspeću i ukopu, a potom Vaskrsnog jutra dolazi na grob da bi pomazala njegovo telo.

„Magdalena“ nije Marijino prezime - ljudi u to vreme nisu imali prezimena. Zvali su se prema odnosu naspram oca ili mestu iz kojeg su poticali. Većina stručnjaka smatra da Magdalena znači „iz Magdale“, grada na zapadnoj obali Galilejskog mora.

Upravo je tamo, prema sva četiri jevanđelja, Marija Magdalena primila Radosnu vest, prvo od anđela (up. Jevanđelje po Mateju 28, 1-7; Jevanđelje po Marku 16, 1-8; Jevanđelje po Luki 24, 1-10, a potom i od samog Isusa (up. Jevanđelje po Mateju 28, 9-10; Jevanđelje po Jovanu 20, 16-18). Isus ne samo da se ukazao Mariji Magdaleni i ostalima i rekao im da se ne plaše, već im je naredio da odu i jave apostolima tu Radosnu vest.

I tako je Marija Magdalena zaista bila jedan od prvih jevanđelista, odnosno kako je istočno hrišćanstvo odavno naziva, „apostolima jednaka“, oglašavajući Radosnu vest da je Isus vaskrsnuo.

Šta se zatim dogodilo?

Primećujete li šta nedostaje (osim, naravno, čitave priče o boginji) iz našeg pregleda nekoliko mesta na kojima se Marija Magdalena spominje: nije li ona bila bludnica pokajnica?

To je, naime, veoma važno pitanje u delu *Da Vinčijev kod* koje Marijinu identifikaciju kao bludnice smatra delom zlokobne zavere Crkve usmerene ka suzbijanju svake pomisli, čak i (kako se u izreci spominje) istorijskih dokaza o ulozi Marije Magdalene kao vođe u vreme ranog hrišćanstva.

Ovde treba napomenuti sledeće dve stvari: prvo, povezivanje Marije Magdalene s bludništvom zaista se s vremenom razvilo u zapadnom hrišćanstvu (iako ne i u istočnom). Nema, međutim, nikakvih dokaza da je to bilo, kako tvrde Braun i njegovi izvori, iz zle namere, ženomrštva ili, pak, straha pred ženskim autoritetom.

U Jevanđeljima se pominje više Marija, kao i još nekoliko značajnih žena kojima se navode imena. Čitaoci Svetog pisma dugo su mešali Marije, ili su se pitali može li se Marija spomenuta na jednom mestu povezati s Marijom ili nekom drugom ženom spomenutom na drugom mestu.

Tako, na primer, postoje dve različite priče o ženama koje su svojom kosom obrisale Isusove noge. U Lukinom jevanđelju 7, 36-50 Isus se susreće sa ženom „koja beše grešnica“. Ona, pokajnički plačući, pomazuje i pere njegove noge, a zatim ih briše svojom kosom. Pomazanje je znak zahvalnosti za oprostjenje grehova (koji, uzgred rečeno, nisu direktno spomenuti). U Jovanovom jevanđelju 12, 1-8 Isus se, na putu u Jerusolim, zaustavlja u domu Lazara (koga je u 11. poglavlju vaskrsnuo iz mrtvih), i njegovih sestara Marte i Marije. Marija mu pomazuje noge i briše ih kosom u znak svečanog nagoveštaja pomazanja koje će primiti po svom ukopu, za svega nekoliko dana.

Priča o grešnici pokajnici u Lukinom jevanđelju pojavljuje se samo nekoliko redova pre nego što se izrekom spominje Marija Magdalena, zbog čega neki - uključujući, kao najznačajniji primer, papu Grgura I u propovedi iz 1951. godine posle Hrista - povezuju

ove dve žene. Problem s tom teorijom jeste u činjenici što, kada Luka uvodi neku osobu s imenom, odmah to ime i navodi. Zato mnogi veruju da bi je - kada bi zaista bila reč o Mariji Magdaleni - identifikovao odmah, a ne tek u drugom spominjanju.

Zatim, budući da Marija iz Betanije pomazuje Isusa pre njegovog ulaska u Jerusalem, neke tradicije povezuju je sa ženom koja ga je pomazala u sedmom poglavlju Lukinog jevanđelja, a potom s imenovanom Marijom Magdalenom u osmom poglavlju, stapajući tako sve tri žene u istu osobu.

Upravo se to dogodilo u zapadnoj Crkvi koja je, počevši od ranog srednjeg veka pa sve do reformacije liturgijskog kalendara 1969. godine, praznikom Marije Magdalene 22. jula, održavala živim sećanje na sve tri žene iz navedenih delova Jevanđelja.

Istočna Pravoslavna crkva nije, međutim, te likove stopila u jedan, pa ih je uvek tretirala zasebno. Pravoslavna crkva veliča Mariju Magdalenu nazivajući je „nosiocem smirne“ (jedne od biljaka koje se koriste pri pomazanju) i „apostolima jednakom“.

A sada dolazimo do izuzetno važne, ključne tačke:

Braun u više navrata navodi da je tradicionalno hrišćanstvo Mariju Magdalenu marginalizovalo i demonizovalo prikazujući je, prema njegovim rečima, kao raspuštenicu, bludnicu i tako dalje, navodno s ciljem da se umanju njena važnost.

Kao i toliko drugih stvari koje nalazimo kod Brauna, i ovo je ne samo pogrešno već i besmisleno.

Hrišćanstvo, podjednako i istočno i zapadno, Mariju Magdalenu poštuje kao sveticu. Sveticu. Po njoj se nazivaju crkve, ljudi se mole na njenim, pretpostavljenim, grobovima pred onim što se smatra njenim relikvijama i pripisuju joj se čudesu.

Na koji način je, molim vas lepo, to demonizirajuće?

Odgovor: uopšte nije.

Kada je, pak, reč o bludništvu, čak i u onim delovima hrišćanstva koji Mariju Magdalenu povezuju sa ženom „koja beše grešnica“ iz sedmog poglavlja Lukinog jevanđelja, njen greh se naglašava jer se u hrišćanstvu ne istrajava na grehu pošto je jednom došlo do pokajanja. Upravo je to bit vere u Isusa. Kako svedoče legende o njoj, Marija Magdalena nije zapamćena prvenstveno kao bludnica nego pre svega kao svedok vaskrslog Isusa.

Pre renesanse prikazivanje Marije Magdalene bilo je srazmerno umereno. Tek uz renesansu susrećemo se s poluodevenom pokajnicom Magdalenom, raspuštene i neuredne kose. Renesansne umetnike sve je više zanimao naturalističkiji prikaz ljudskog obličja, kao i eksplicitnija uključenost ljudskih osećaja u umetničko izražavanje. Prikaz Marije Magdalene ima mnogo manje veze s načinom na koji o njoj govori hrišćanska Crkva, a više sa umetničkim interesovanjima.

„Magdalensko hrišćanstvo”

To je naziv kojim se naučnica Džejn Šaberg služi da bi opisala svoju viziju budućih mogućnosti hrišćanstva na osnovu njenih hipoteza o prošlosti.

Šabergova i druge savremene feminističke naučnice, kao što je Karen King s Teološkog fakulteta na Univerzitetu Harvard, poslužile su se istaknutom ulogom Marije Magdalene u nekoliko gnostičkih spisa s kraja drugog veka i dalje, kako bi iznele postavku prema kojoj to ukazuje na borbu za vlast unutar hrišćanstva: između Petrove i Magdalenine strane.

U delu *Da Vinčijev kod* Tibing izjavljuje upravo to, tvrdeći kako umetnost Leonarda da Vinčija takođe predstavlja ključ te istine, istine za koju navodi kako je sadržana u „tim neizmenjenim jevanđeljima“.

Razmotrimo sada ukratko logičke probleme samog načina na koji je to prikazano u romanu:

Ako je Petrova strana - za koju možemo pretpostaviti da je „pobednička“, i za nju Braun neprestano ponavlja da piše istoriju - zaista tako nastojala da okalja Mariju Magdalenu i umanji njenu važnost, zašto bi joj prepustili primarnu ulogu u opisima vaskrsnuća, kao prve osobe koja je primila radosnu vest o vaskrsnuću?

Marija Magdalena u Provansi: u delu Braunove priče o Mariji Magdaleni tvrdi se da je ona završila u Provansi, na jugu Francuske. Legende katoličkog predanja takođe je smeštaju tamo, te joj pripisuju pokrštavanje tog područja, Istočne hrišćanske tradicije tvrde da je pošla u Efes i da je tamo pokrštavala zajedno sa svetim Jovanom.

Braun nam je prethodno rekao da su - pre nego što je Konstantin 325. godine posle Hrista počinio zlodelo - hrišćani svugde verovali u Isusa kao „smrtnika“. Ako je to bio slučaj, koja je to onda bila Petrova strana? Pretpostavljamo da su oni bili „pobednici“, što znači da su morali verovati u Isusovo božanstvo, jer je to gledište „pobedilo“, ali

ako je Isusovo božanstvo izmišljeno tek 325. godine posle Hrista, gde su onda oni bili čitavo to vreme?

Naposletku, sklanjajući se pomalo od čistog zadovoljstva raskrinkavanja tih ogromnih logičkih nedoslednosti, želimo da se okrenemo dokazima.

Da li postoje dokazi o elementu pravoslavnog hrišćanstva u borbi za prevlast s Magdaleninom stranom, tokom koje je ona obezvređena?

Ne postoje. Reč je o čistoj spekulaciji, zasnovanoj na ideološki motivisanom iščitavanju tekstova, napisanih najmanje dve stotine godina nakon Isusovog života. Neki sledbenici gnostičko-hrišćanskog učenja, koji su se pojavili krajem drugog veka, svakako da su Mariji Magdaleni pripisivali primarnu ulogu. Odlomci gnostičkih spisa koji upućuju na prisnost između Isusa i Marije Magdalene nikako se ne mogu povezati s elementima koji su poticali iz prvog veka, te služe kao teološki argument, najčešće da bi se poduprla njihova verzija hrišćanstva, a umanjila uloga Petra i apostola.

Ali, evo o čemu je reč. Pravoslavni hrišćanski pisci tog doba znali su to, pa bi se, da se sve to na neki način odnosilo na njih, verovatno time direktno pozabavili, jer su zaista negativno govorili o nekim gnostičkim sektama u kojima su žene imale ulogu vođa i proroka. Međutim, tekstovi kojima raspolažemo ne kritikuju poimenice nijednu grupu zato što je vođu videla u Mariji Magdaleni umesto u Petru. Dalje, što je vrlo neobično, u to doba - kada su Mariju Magdalenu pravoslavni hrišćani navodno demonizovali - o njoj čitamo samo hvale.

Hipolit, pišući u Rimu krajem drugog i početkom trećeg veka, Mariju Magdalenu opisuje kao Novu Evu čija se vernost protivi Evinom grehu u Rajskom vrtu (to je slika koja se često koristi i za Mariju, Isusovu Majku). On Mariju Magdalenu takođe naziva „apsolutom apostola“. Sveti Ambrozije i sveti Avgustin, pišući nekoliko vekova kasnije, o Mariji Magdaleni takođe govore kao o Novoj Evi.

I tako, ponovo ništa od onog na šta Braun upućuje nema smisla. U vreme dok se Marijina strana navodno borila protiv Petrove za dušu Crkve, crkveni oci pišu velike hvale o njoj i neguju jevanđelja koja opisuju njenu ulogu u događajima vezanim za vaskrsnuće.

Nema ničeg u načinu na koji je Marija Magdalena opisana u Svetom pismu, a ni u onom na koji su se prema njoj odnosile istočna i zapadna hrišćanska tradicija, što bi išlo u prilog bilo kojoj Braunovoj tvrdnji.

Međutim, kao što neprestano otkrivamo, istina je daleko zanimljivija od bilo kojeg nagađanja na koje upućuje *Da Vinčijev kod*, i ona zaista nadahnjuje.

ŠESTO POGLAVLJE

Era boginje?

Jedan od elemenata dela *Da Vinčijev kod* koji najviše privlači pažnju čitalaca jeste ideja o „svetoj ženstvenosti“.

Zaintrigiralo ih je ono što im Braun navodno otkriva o prošlosti: da je davno u istoriji postojalo razdoblje u kojem je čovečanstvo bilo svesno potrebe za održavanjem muškog i ženskog životnog elementa barem u ravnoteži, pa se to i činilo kroz podjednako poštovanje i muških i ženskih božanstava i duhova. Još zanimljivije zvuči mogućnost prema kojoj je, kao što Langdon govori Sofiji, postojalo doba u kojem je svetom vladalo „matrijarhalno paganstvo“.

Čitaoce zanimaju i Braunove tvrdnje u vezi sa ženama u hrišćanstvu: da je Isus propovedao ponovno sjedinjenje muškog i ženskog vida stvarnosti, te da su žene u ranom hrišćanstvu imale ulogu vođa, sve dok „patrijarhalno hrišćanstvo“ nije povelu „reklamnu kampanju koja je demonizovala 'svetu ženstvenost', zauvek brišući boginju iz savremene religije“ (*Da Vinčijev kod*, str. 116).

Lako je shvatiti privlačnost ovakve slike prošlosti, posebno za žene koje se osećaju isključenima iz hrišćanstva, zbog toga što (opravdano ili neopravdano) doživljavaju nepravednim samo shvatanje žena, kao i odnos prema njima.

Zato takva slika prošlosti za nekoga zaista može biti privlačna. Ali, kakva korist od bilo koje slike, i kakvu snagu ili nadahnuće ona može ponuditi ako nije istinita?

Pišući o „svetoj ženstvenosti“ (što neprestano čini), Braun je na tragu nekoliko misaonih sistema.

Poziva se pre svega na pravac koji se pojavio u XIX veku, tvrdeći da je tradicija poštovanja boginja kod drevnih naroda potekla iz još iskonskijeg poštovanja velike „Boginje Majke“, čime se delimično objašnjava uzvišenost koju su drevni narodi pripisivali misteriji i snazi rađanja. Arheološki nalazi likova trudnih žena bili su, između ostalog, potvrda ovoj teoriji koja se razvila krajem dvadesetog veka kako bi, prema rečima spisateljice Šarlot Alen, obznanila sledeće:

„Ta s prirodom usklađena, miroljubiva i egalitaristička kultura koja je poštovala žene hiljadama godina prevladavala je na području koje danas nazivamo zapadna Evropa... sve dok u nju nisu prodrli indoevropski osvajači, donoseći bogove-ratnike, oružje namenjeno ubijanju ljudi, te patrijarhalnu civilizaciju“ (*Atlantik*, januar 2001).

Poslednjih su godina, međutim, ideologija koja se nalazi u pozadini ovakvih zaključaka, zatim višeznačna priroda navodnih artefakata, kao i otkriće oružja i jasnih dokaza tradicionalne podele rada po polovima na brojnim od spomenutih lokaliteta, doveli u pitanje mit o Boginji Majci. Nema dokaza da je takvo doba ikada postojalo.

Jedna od Braunovih bizarnijih tvrdnji jeste ona da je i drevno jevrejstvo poštovalo „svetu ženstvenost“ kao zaseban vid božanske prirode, što dokazuje obredno seksualno opštenje u jerusalimskom Hramu.

Ovo je vrlo čudno, pa je teško reći odakle Braunu ti podaci. U svakom slučaju, ne postoje nikakvi dokazi koji bi išli u prilog tome, već se to, štaviše, protivi onome što jevrejska Pisma propisuju kao potrebno za sve uključene u žrtvovanje i vršenje službe u Hramu: stroga obredna čistoća koja je uključivala uzdržavanje od seksualne aktivnosti neko vreme pre pristupanja službi. Stručnjak za jevrejska Pisma, Džerald O’Kolins, jasno opovrgava ovu tvrdnju:

„Kada je reč o jevrejstvu, Braun navodi neke zaprepašćujuće greške u pogledu obrednog seksualnog opštenja i Boga. Poznavajući Starog zaveta slažu se s tim da se ponekad novac za Hram prikupljao prostitucijom. Ali, ne postoje održivi dokazi o posvećenju ili obrednoj prostituciji, te ne postoje nikakvi dokazi o tome da su Izraelci dolazili u Hram kako bi doživeli božansko i stekli duhovnu celovitost putem opštenja sa sveštenicima (up. *Da Vinčijev kod*, str. 274). Na istoj stranici Braun objašnjava kako u Svetinji nad svetinjama 'nije prebivao samo Bog, već i njegova moćna ženska protivteža *Šekina*'. Ta reč se sama po sebi ne nalazi u Bibliji, ali se u kasnijim rabinskim spisima reč *Shekinah* upotrebljava za Božju blizinu njegovom narodu, a ne za nekakvu ljubavnicu“ (Amerika, 15. decembra 2003).

O’Kolins takođe opovrgava Braunovu tvrdnju iznesenu u istom odlomku da JHVH dolazi od *Jehove* što je, naravno, sasvim suprotno od istine:

„Takođe je zaprepašćujuća besmislica izneti 'činjenicu' da sveti tetragram JHVH dolazi od reči 'Jehova', androgene telesne veze između muškog *Jah* i starohebrejskog imena za Evu, *Havah*. JHVH se na hebrejskom piše bez samoglasnika. Jevreji nisu izgovarali sveto ime, ali je 'Jahve' očigledno pravilan izgovor ova četiri suglasnika. U XVI. veku su neki hrišćanski pisci uveli reč *Jehova*, pogrešno misleći da su se poslužili pravilnim samoglasnicima. *Jehova* je veštačko ime, stvoreno pre manje od petsto godina, a sasvim sigurno nije drevno, androgeno ime iz kojeg se razvio JHVH“ (*ibid.*).

Drevne kulture su, svakako, poštovale božanstva, kao što je to i danas slučaj s animističkim i politeističkim sistemima (poput, na primer, hinduizma). Većina ženskih božanstava su drugarice onih muških. Drevni sistemi odražavaju svest o muškom i ženskom načelu u tkanju stvarnosti, ali ne otkrivaju nikakvo posebno shvatanje ni poštovanje „svete ženstvenosti“, kako to Braun uporno opisuje.

Pobliže sagledavanje katoličkog i pravoslavnog hrišćanstva, u njegovom obliku koji traje već duže od dve hiljade godina, ne otkriva duhovnost koja bi obilovala patrijarhalnom simbolikom nauštrb one ženske. Ali, o tome će kasnije biti više reči.

Naposletku, može se pretpostaviti da su društva nadahnuta tipom duhovnosti kakvu opisuje Braun bila izrazito egalitaristička. Ali, iznenađuje to što ne nalazimo primere egalitarizma ni u jednoj od drevnih kultura koje su poštovale i bogove i boginje, pa čak ni u onima koje su praktikovale obredno seksualno opštenje (što nije bilo ni izdaleka tako rasprostranjeno kao što to Braun želi da sugeriše) što je, prema Braunovim tvrdnjama, trebalo da sjedini muško i žensko načelo u ekstatičnu celinu koja donosi život.

Jeretici i veštice

Nakon što je materijalno doba smenjeno drugim, poštovanje ženstvenosti moralo je da, u skladu s drugim korakom ovog scenarija, pređe u skrovitost.

Kada je reč o hrišćanstvu, Braun - služeći se delima raznih savremenih pisaca o ženama - tvrdi da je postojao ogranak Isusovog pokreta u čijem središtu su bile žene. Prema Braunovom scenariju, to uviđamo čitajući gnostičke spise koji Mariju Magdalenu stavljaju u samo središte.

Ti sistemi su, međutim, bili daleko od glavnog pravca hrišćanstva. Služili su se Hristovim likom i nekim njegovim poukama kako bi izražavali uglavnom gnostičke ideje. Nisu bili direktno povezani s ranohrišćanskim svedočanstvom kao što, s druge strane, nisu bili ni elementi trajne drevne tradicije u čijem je središtu bila „sveta ženstvenost“.

U delu *Da Vinčijev kod* oni to, međutim, jesu. Nakon što je u Nikeji pravoslavno hrišćanstvo „pobedilo“ - nastavlja se priča - nastavilo je da suzbija dokaze paganskih verovanja (koja su se odlikovala pobožnošću prema „svetoj ženstvenosti“) ili da ih, pak, preuzima. Takođe je nemilosrdno uklanjalo sve one koji su nastavili da se drže starih verovanja, posebno veštice.

Da budemo precizni, prema Braunovom mišljenju, reč je o pet miliona ljudi.

Da, dobro ste čuli. Braun tvrdi da je ta mržnja prema ženama, koja je godinama tinjala, napokon isplivala na površinu kada je Katolička crkva pogubila pet miliona žena za vreme tri stotine godina lova na veštice. (Braun pri tom ne navodi o kojim vekovima je reč, ali možemo pretpostaviti da misli na vreme između 1500. i 1800. godine, koje se obično smatra razdobljem intenzivnijeg lova na veštice u Evropi.)

Možda ste ovo već čuli - reč je o brojci koja se često susreće u raspravama o zlim delima Katoličke crkve, objavljenim na internetu. Ali, kao i toliko toga drugog u knjizi, i ovo je pogrešno.

Šarlot Alen u svom članku, objavljenom u časopisu *Atlantik*, sažima najnovija istraživanja o ovoj temi (koja su prilično opsežna) i iznosi da se većina naučnika slaže s brojkom od približno 40000 smaknuća veštica iz tog doba, pri čemu su neka izvršila katolička, neka protestantska tela, a većinom svetovne vlasti.

Uzged budi rečeno, oko 20% zabeleženih optužbi u vezi s bavljenjem vradžbinama bilo je upereno protiv muškaraca.

„Najopširnija novija studija o vešticama tokom istorije je knjiga iz 1996. godine *Witches and Neighbours (Veštice i susedi)* Robina Briga, historičara sa Univerziteta Oksford. Brigs je pročešljao dokumente o evropskim suđenjima vešticama i zaključio je da se većina dogodila tokom srazmerno kratkog razdoblja: između 1550. i 1630. godine, kao i da su ona bila u najvećoj meri ograničena na područje današnje Francuske, Švajcarske i Nemačke, već uzdrmano verskim i političkim metežom reformacije. Optužene veštice nisu ni izdaleka bile nezavisne žene već, naprotiv, uglavnom one siromašne i nepoznate. Njihovi tužiocu su redovno bili obični građani (često baš druge žene), a ne ni verske ni svetovne vlasti. Naprotiv, vlasti su prilično nerado presuđivale u slučajevima koji su se bavili vešticama, pa su u više od polovine slučajeva donosile oslobađajuću presudu. Brigs je takođe otkrio da nijedna od optuženih veštica kojima je utvrđena krivica, i koje su pogubljene, nije bila optužena konkretno za praktikovanje paganskih religija“ (Alen, „The Scholar and the Goddess“ (*Naučnik i boginja*), časopis *Atlantic monthly*, januar 2001.)

Razume se da je tragično i u našim očima nepravedno to što je bilo ko pogubio makar i jednog muškarca ili ženu, iz bilo kojeg od navedenih razloga. Međutim, u najvećem delu ljudske istorije, većina društava nije štitila slobodu misli, vere ili, pak, izražavanja. Većina društava je uveliko ograničavala mogućnosti izražavanja svojih pripadnika na javnim mestima, kao i mogućnosti podsticanja drugih na bilo šta, često predviđajući vrlo nemilosrdne kazne za prestupnike. To nisu izmislile ni Katolička ni Reformatorska crkva. To, opet, ne umanjuje tragiku činjenice da, u tom razdoblju istorije, hrišćanske Crkve nisu snažnije propovedale Jevanđelje.

Da li je Malleus Maleficarum („Veštičji malj“) istinit dokument? Jeste, ali iako je važan, nije predstavljao opšti „priručnik“ za suđenje vešticama, kao što tvrdi Braun. Napisao ga je Dominikanac Henrich Kramer koji je tvrdio da ga je zasnovao na sopstvenom iskustvu suđenja u više od stotinu slučajeva. Dokumenti, međutim, pokazuju da je sudio svega osam žena, dok ga je biskup sledećeg grada, u kojem je pokušao da deluje, proterao

Da li smo nekoga zaboravili?

U delu *Da Vinčijev kod* Braun tvrdi da je već dve hiljade godina hrišćanstvo izrazito patrijarhalno, protivžensko, te odlučno da uništi i najmanju pomisao na „svetu ženstvenost“ gde god da se ona pojavila.

Čini se da Braun nikada nije čuo za Mariju, Majku Isusovu.

Ako zaista želite da shvatite koliko su navodi ovog romana daleko od istine, razmislite na trenutak o tom napadu i čudnovatom izostavljanju, i upitajte se zašto. Jedino što možemo zaključiti jeste da je obraćanje i najmanje pažnje neizmernoj važnosti Marije u hrišćanskoj misli i predanju u potpunosti oborilo Braunovu tvrdnju, prema kojoj ortodoksno hrišćanstvo živi u smrtnom strahu od „svete ženstvenosti“ zbog čega je, razumljivo, smatrao kako je jednostavno praviti se kao da to uopšte ne postoji.

Ali, i te kako postoji. Kao što piše naučnik Jaroslav Pelikan:

„...kada bismo mogli doprineti da tihi milioni među srednjovekovnim ženama povrate svoje glasove, dokazi kojima raspolažemo od onih srazmerno malobrojnih, koje su ostavile pisane tragove, snažno upućuju na to da se veliki broj njih uobličavao upravo prema slici Marije - svakako, prema njenoj poniznosti, ali i postojanosti i pobedonosnosti...“ Zahvaljujući toj ulozi koju ima u istoriji proteklih dvadeset vekova, Devica Marija je češće predmet promišljanja i rasprava o tome šta znači biti žena, nego bilo koja druga žena u zapadnoj istoriji“ (*.Mary Through the Centuries /Marija tokom vekova/* str. 219).

Tibing kaže da su slike boginje Izide koja doji Hora poslužile kao „nacrt za slike Marije i Isusa. Pa, kada je reč o majkama i deci, razumljivo je da postoji nekoliko tipičnih poza zajedničkih svim ikonografijama, kao što je to i ovde slučaj. No, Tibing pretpostavlja uzročnu povezanost: čašćenje Marije zapravo je oponašanje kulta Izide. To nije tačno. U rimskom svetu izida se uveliko povezivala s promiskuitetnošću, pa je do čudesnog začeca, na koje Tibing aludira, došlo ili tako što je Izida rekonstruisala delove tela svoga

mrtvoga supruga, ili putem magije, Ova dva slučaja imaju vrlo malo toga zajedničkog (up. The Cult of Virgin Mary /Kult Device Marije, Majkl P, Kerol, Princeton University Press, 1986, str. 8-9).

Kada ljudska bića pokušavaju da shvate Boga i stupe u odnos s njim, upravo ih njihova ljudskost, koja im omogućava prisnost s Bogom, istovremeno i sputava. Naš jezik je ograničen, naše razmišljanje o Bogu doseže samo do granica prostora, vremena i ličnog iskustva u svetu koji stvara naše postojanje kao otelotvorenih bića.

Ali, unutar tog istog sveta, koristeći se stvarima koje je sam stvorio, Bog nam milostivo izlazi u susret i javlja nam se.

Iskustvo hrišćana tokom vekova jeste sledeće: iako Marija nije Bog, budući da je Majka Božja, ona preko svoje uloge u našem spasenju - jer je Bogu rekla „da“, svoj *fiat* - njen život otkriva nam Božju vernost, njegovu milost i srž njegove ljubavi, kakva nam se otkriva u ljubavi majke.

Lik Marije, Majke Isusove, nije oslobođen višeznačnosti, on je zapravo višestruk. Nekim hrišćanima čak smeta pažnja poklonjena Mariji, jer smatraju da prelazi u oblast predanja i pobožnosti, koja bi trebalo da bude zadržana isključivo za Boga. To je već i samo po sebi dovoljan argument protiv Braunovih tvrdnji o hrišćanskoj tradiciji.

Šta god mislili o Mariji ili, pak, pobožnosti prema njoj, svakom je jasno kako ona već stotinama godina ima ključnu, gotovo centralnu ulogu u hrišćanskom razmišljanju, molitvi i pobožnosti.

Braun ni ovde nije u pravu. Hrišćanstvo nije potisnulo pažnju prema „svetoj ženstvenosti“. Naprotiv, katoličko i pravoslavno hrišćanstvo ju je u Mariji proslavilo i sačuvalo. Neki su skloni da kažu - i previše.

Poricati to znači poricati istinu. Naravno, pod uslovom da je nekom uopšte stalo do istine.

SEDMO POGLAVLJE

Ukradeni bogovi?

Hrišćanstvo i misterijske religije

Ovo ste možda već negde čuli:

Hrišćanski motivi boga koji umire i vaskrsava, inicijacije vodom i posvećeni obroci ni u jednom slučaju nisu jedinstveni. Slične motive i običaje u tom dobu pronaći ćete širom Sredozemlja. To znači da sa sigurnošću možemo tvrditi da je hrišćanstvo svog vaskrslog Božjeg Sina, krštenje i euharistiju jednostavno preslikalo iz tada dominantnih okolnih običaja, kako bi nešto što izvorno nije ništa drugo nego običan filozofski sistem pretvorilo u uzbudljivu i privlačnu novu religiju...

...zbog koje se završavalo kao hrana lavovima.

Tvorci ovakve mitologije nekako uvek uspevaju da zaborave taj poslednji deo.

Braun u svom romanu *Da Vinčijev kod* iznosi jednu verziju ovakvog prikaza stvari. Ona je kratka, konfuzna, te se uopšte ne osvrće na dokaze, ali vas - ako je uzmete „zdravo za gotovo“ - svejedno može uznemiriti što, naravno, ne bi trebalo da dozvolite.

Dokazi

U delu *Da Vinčijev kod* naš uvaženi naučnik Tibing tvrdi kako su sakramenti, obredi i simbolizam nama poznatog hrišćanstva upravo posledica prilagođavanja paganske verske simbolike i prakse.

Prvi problem Braunovog prikaza jeste taj što sve ovo - slike „egipatskih sunčevih kolutova“ koji postaju oreoli, zatim slika Izide koja doji Hora, preinačena u slika Marije koja doji Isusa, te čin „jedenja Boga“ u pričešću - povezuje s Konstantinom (a s kim bi drugim?).

Pa ipak, Konstantin nije zaslužan ni za šta od toga. Istina jeste da način na koji se Konstantin za vreme svoje vladavine odnosio prema hrišćanstvu i paganstvu nije bio dosledan, pa bi ga neki mogli smatrati prilagodljivim. Sunce shvaćeno kao božanstvo imalo je, na primer, istaknuto mesto u rimskoj industriji kovanja novca u vreme kada je Konstantin već ulagao novac u izgradnju hrišćanskih crkava. Ali, on, svejedno, sasvim sigurno nije, kao što to tvrdi Braun, namerno „paganske simbole, datume i obrede pretočio u tada rastuću hrišćansku tradiciju“ (*Da Vinčijev kod*, str. 208).

Ostaje otvoreno pitanje: čak i ako Konstantin to nije učinio, mnogobrojne internetske stranice, pa čak i knjige napisane o tome pokušavaju da vas uvere kako postoji sumnjiva povezanost između hrišćanskih verovanja i običaja, i „misterijskih religija“ koje su cvetale na drevnom Bliskom istoku u prva četiri veka posle Hrista.

Da li je hrišćanstvo zapravo plagijat?

Nedoumice oko misterija

Te misterijske religije, od kojih je hrišćanstvo navodno ukralo svoje običaje i verovanja, bile su zapravo grupe koje su cvetale gotovo svugde na drevnom Bliskom istoku. One su bile posvećene različitim bogovima, ali s određenim zajedničkim karakteristikama.

Razlikovale su se od službeno prihvaćenog poštovanja bogova po tome što su zahtevale javno ispunjavanje verskih dužnosti, kako bi se zadobila naklonost božanstava. Većina naučnika, štaviše, smatra da su navedeni misterijski kultovi cvetali zato što službeno prihvaćena religija nije uspjela da udovolji stvarnim duhovnim potrebama.

Tibing tvrdi da je hrišćanstvo preuzelo oltare „direktno“ iz misterijskih religija. Istina je da su sve drevne religije za žrtvovanje koristile oltare, izgrađene od kamena ili drveta. Međutim, hrišćani euharistiju shvataju, između ostalog, i kao spomen i prikaz žrtve Hristove. Upotreba oltara u hrišćanstvu ima svoje utemeljenje u Novom zavetu.

Misterijske religije naglašavale su lično spasenje, prosvetljenje i večni život putem sjedinjenja s božanskim u tajnim obrednim praksama. Iako različite, misterijske religije većinom su bile usredsređene na sjedinjenje poklonika s božanskim preko oživljavanja mitskih događaja, koji su često uključivali božanstvo koje umire i vaskrsava.

Ovde moramo da razjasnimo nekoliko opštih stvari pre nego što pređemo na detalje.

Pre svega, kad god razmišljate o hrišćanskim korenima, pre bilo koje drevne paganske religije ili obreda, prvo morate da pomislite na jevrejstvo.

Isus je bio Jevrejin, kao što je to bila i većina njegovih sledbenika tokom prve dve decenije nakon njegove smrti i vaskrsnuća. Temelji hrišćanskog verovanja o Isusu, pa čak i hrišćanska praksa, utvrđeni

su tokom te dve decenije kao što nam to potvrđuju Pavlove poslanice, napisane između 50. i 60. godine posle Hrista.

Zbunjuje li vas, dakle, pokušaj povezivanja hrišćanskog krštenja s obrednim pranjem misterijskih religija? Ne zaboravite da je obredno čišćenje vodom, kao i krštenje, bilo utvrđeni čin jevrejske prakse u Isusovo vreme. Prisetite se šta je činio Jovan Krstitelj koji nije bio sledbenik božanstva Mitre - on je krstio.

A šta je s euharistijom? Tibing je naziva "jedenjem Boga" i tvrdi da je ponovo reč o hrišćanskom kopiranju paganskih obrednih praksi. Time se, svakako, u potpunosti zanemaruje činjenica da je, kako su je se prvi hrišćani sećali, Poslednja večera (u skladu sa sinoptičkim jevanđeljima) bila pashalno jelo. (Jovan je smešta dan pre Pashe.) Upravo su tu Poslednju večeru oni oživljavali u svojim euharistijskim slavljenjima. Bio je to čin opisan izrazito jevrejskim pojmovima: novi savez, žrtva i tako dalje.

Druga stvar koju treba da zapamtimo jeste da većina dokumenata o praksama misterijskih religija, kojima raspolažemo, potiče iz perioda od trećeg do petog veka. Što je najvažnije, gotovo da nema arheoloških dokaza koji bi upućivali na postojanje misterijskih kultova u *Palestini prvog veka*, rodnom mestu hrišćanstva.

Zato, važno je imati na umu sledeće: nema uzročno-posledičnih dokaza za to da su hrišćani euharistiju jednostavno modifikovali, a da je osnova bila u zajedničkim paganskim obredima. Ne postoje tekstovi i artefakti koji bi na to upućivali, a koji jasno odgovaraju vremenu i geografskim odrednicama o kojima je reč.

Bog Sunce

Braun je u taj postupak uključio Konstantina, tvrdeći da je on - pretvorivši Isusa u božanstvo - jednostavno uzeo već postojeći kult poštovanja sunca (engleski „sun“, *prim. prev.*) i pretvorio ga u poštovanje Sina (engleski „Son“, *prim. prev.*). I tako, tamo gde je nekada bio običan „učitelj-smrtnik“, eto vam sada Sina Božjeg.

Kao što smo videli, car Konstantin nije tvorac ideje o Isusovom božanstvu. Hrišćani su Isusa opisivali i uvažavali kao Gospoda, počevši od prvog veka. Istina je, međutim, da je za vreme Konstantinove vladavine službena vera u različita vremena uvažavala i boga Sunca i hrišćanskog Sina Božjeg.

Godine 274. posle Hrista, car Aurelijan je poštovanje boga Sunca uzdigao na nove visine, slaveći ovo božanstvo kao „Gospodara Rimskog carstva“, te izgradivši u njegovu čast ogroman hram u Rimu (up. knjigu V. H. S. Frenda, *Uspon hrišćanstva*, str. 440). Tokom narednih nekoliko decenija uzdizanje ovog božanstva se nastavilo i hrišćani su povremeno žestoko proganjeni, sve dok Konstantin nije učvrstio svoju vlast u zapadnoj polovini Carstva 312. godine.

Iz čitavog tog meteža mitoloških lutanja Braun, pored boga Sunca, izvlači još jedno pagansko božanstvo. Tibing tvrdi da je pagansko božanstvo Mitra bilo uzor hrišćanskim verovanjima o Isusu, tvrdeći da su se za njega koristili slični nazivi, te da je „bio sahranjen u kamenom grobu, a zatim za tri dana vaskrsnuo“. (up. *Da Vinčijev kod*, str. 208)

Mitra je bio božanstvo s brojnim obličjima. Vekovima posle Hrista, njegov kult je bio prvenstveno misterijska religija, popularna među muškarcima, naročito vojnicima. Proučavanja ovog božanstva ne otkrivaju *nikakve* attribute poput „Sina Božjeg“ ili „Svetlosti Sveta“, kako tvrdi Braun. Takođe, u mitologiji se u vezi s Mitrom ne spominje motiv smrti i vaskrsnuća. Čini se da je Braun ovo preuzeo od osporenog istoričara iz XIX. veka koji svoju tvrdnju nije dokazao. Taj isti istoričar „zaslužan“ je i za povezivanje s Krišnom, na koje aludira Braun. Ne postoji nijedan slučaj u hinduističkoj mitologiji gde bi Krišna o svom rođenju bio darivan zlatom, tamjanom i smirnom (up.

Mesel i 01-sen, *Cracking the Anti-Catholic Code /Probijanje antikatoličkog koda*).

Konstantin je, kao i svi ljudi njegovog doba, verovao da uspeh duguje božanskim silama. Tokom većeg dela njegove vladavine nije do kraja jasno koliko je oštro razlikovao boga Sunca od hrišćanskog Jednog Boga. Kao što kaže istoričar V. H. S. Frend: u vreme kada je Konstantin učvršćivao vlast i stabilizovao Carstvo, „...nije napustio savez s bogom Sunca, iako je smatran za slugu hrišćanskog Boga“ (str. 484).

Čini se, međutim, da se pred smrt opredelio, 337. godine posle Hrista, te se krstio (ne pod prisilom, kao što to tvrdi Braun). U to vreme nije bilo neuobičajeno da budući hrišćani odlažu krštenje sve do neposredno pred smrt. To je posebno važno za one na visokom položaju, koji bi lako mogli zapasti u greh kao što je, na primer, oduzimanje nečijeg života. U to vreme na greh počinjen nakon krštenja gledalo se vrlo strogo, pa je kazna za težak greh uključivala gotovo ekskomunikaciju (isključenje) iz hrišćanske zajednice.

Braun ponavlja dve karakteristične tvrdnje vezane za hrišćanstvo i boga Sunca. Pre svega, tvrdi kako je do odabira 25. decembra za datum Božića došlo zamenom paganskog slavlja rođenja boga Sunca, kojeg je utemeljio Aurelijan.

Nema posebnog dokaza o bilo kakvoj namernoj povezanosti, zato što nije zabeleženo da je Konstantin podržavao proslavu Isusovog rođenja 25. decembra.

Prvi spomen o takvoj proslavi nalazimo u Carigradu 379. ili 380. godine posle Hrista, odakle se postepeno proširila istočnom Crkvom. Dalje, nema ni dokaza koji bi upućivali na to da bi odabir 25. decembra za datum Hristovog rođenja mogao biti povezan s drugim, hrišćanstvu srodnim, faktorom, kao što to tvrdi istoričar Vilijam Tig.

U drugom veku hrišćani su na Zapadu utvrdili 25. mart za datum Isusovog raspeća. Služeći se starim jevrejskim predanjem prema kojem su veliki proroci umirali na dan svog rođenja ili začeca, na Zapadu je 25. mart takođe prihvaćen i kao dan kada je Isus začet po Duhu Svetom u Marijinoj utrobi (koji se i danas slavi kao praznik Blagovesti). Računajući devet meseci od tog datuma, dolazimo do 25. decembra.

Mitra je pokrivač za glavu u obliku štita, koju nose biskupi zapadne (Rimokatoličke) Crkve. Tibing tvrdi da je reč o nošnji iz misterijskih religija, ali treba znati da su se mitre počele nositi tek u jedanaestom veku, Na istoku, području najbližem misterijskim kultovima, biskupi uopšte ne nose mitre nego krune.

Ne znamo tačno sve o tome, ali ono što je sigurno jeste da nema dokaza koji bi direktno povezali aurelijanski praznik s Božićem, koji je prvi put bio proslavljen čitav vek nakon što je hrišćanstvo postalo službena religija Rimskog carstva.

A šta je s nedeljom?

Braun preko Tibinga jasno kaže da je Konstantin jednostavno prebacio hrišćanski dan odmora sa subote na Dan Sunca.

To je u najmanju ruku smešno. Postoje mnogi dokazi prema kojima je hrišćanima nedelja bila poseban dan još od prvog veka. Nisu je, naravno, tako zvali. U Knjizi Otkrovenja, napisanoj krajem prvog veka, nazivaju je „dan Gospodnji“ (1, 10). Na drugim mestima naziva se i „prvi dan“ ili čak „osmi dan“, pri čemu se ovaj drugi odnosi na osmi dan Božjeg stvaranja.

Polovinom drugog veka hrišćanski običaj okupljanja na nedeljnu euharistiju, spomenut već u Delima apostolskim (up. Da 20, 7), bio je čvrsto utemeljen. Justin Mučenik, koji u to vreme piše iz Rima, detaljno opisuje nedeljno euharistijsko okupljanje (up. *Prvu apologiju*).

Razume se, dakle, da Konstantin nije prebacio hrišćansku službu sa subote na nedelju. Hrišćani su već nekoliko vekova pre toga službu obavljali nedeljom. On *jeste* sedmodnevnu nedelju, poznatu i korišćenu na nekim mestima, učinio temeljom kalendara, a potom je i nedelju odredio za dan odmora u čitavom Carstvu. Pre toga se vreme u Carstvu službeno merilo tim glavnim danima u mesecu kao orijentirima. Bili su to *kalends* (prvi), *nones* (sedmi) i, svakako, *ides* (petnaesti).

Oreol se u drevnoj umetnosti koristio da bi se označila božanstva, pa čak i carevi. U hrišćanskoj umetnosti pojavljuju se u III i IV veku, prvo samo oko Hristovog lika, što predstavlja prirodan izbor tog simbola s obzirom na povezivanje Hrista sa svetlom. Reč je o simbolu, nalik na krunu, koji nije nužno povezan s bilo kojim sistemom verovanja.

Dotad su Jevreji i neki pagani, koji su slavili Saturna, za dan odmora smatrali subotu, a Konstantin je uspostavio nedelju kao takvu u službenom rimskom kalendaru. To se, naravno, hrišćanima do određene mere svidelo, ali je njihova radost verovatno bila

pomućena imenom koje je Konstantin dao tom danu: *dies Solis* (dan Sunca, što je i danas slučaj u nekim jezicima, poput, na primer, nemačkog i engleskog, *prim. prev.*).

Očigledno je da se car Konstantin - u nameri da ujedini carstvo i učvrsti svoju vlast - pomalo kolebao kada je bila reč o veri. Simbole je koristio kada su mu išli u prilog - barem u prvoj deceniji svoje vladavine, nakon čega je direktnijim putem išao prema hrišćanstvu.

Znamo, međutim, da ono što Braun tvrdi nije istina: Konstantin nije 25. decembar proglasio Božićem, niti je prebacio hrišćansko slavlje sa subote na nedelju.

Dublji smisao

Braun želi da nas uveri da uverljivost verskih sistema, verovanja i simbola zavisi od njihove potpune nezavisnosti od drugih verskih sistema, verovanja i simbola, od početka do kraja.

Ali, čovekovi verski sistemi tako ne funkcionišu. Postoje određeni vidovi ljudskog života koje svi delimo, i za koje se čini da su obdareni sebi svojstvenim značenjem što pobuđuje natprirodno.

U rađanju i smrti susrećemo se s misterijom i čudom postojanja, kao i s nadom u nešto više.

U vodi i ulju nalazimo čišćenje, što nas podseća na sopstvenu potrebu za pročišćenjem.

U zajedničkim obrocima pronalazimo hranu i zajedništvo.

Toliko je reči i toliko sadržaja u ljudskom životu da moramo sebi da pomognemo pomoću simbola i prisustva istine koja nam je objavljena.

Činjenica da druge religije imaju obrede pranja ne govori ništa o istinitosti ili vrednosti hrišćanske prakse. Nema dokaza koji bi upućivali, kako tvrdi Braun, na direktno prilagođavanje osnova hrišćanske misli i prakse temeljima misterijskih paganskih religija. Koreni hrišćanstva su u jevrejstvu. Budući da su hrišćanstvo prigrlili ljudi koji su deo kulture i društva, iskazivanje vere je nužno dinamično, jer se koriste jezik i simboli koji navedena verovanja čine razumljivijima. Ta dinamika nam jača i produbljuje razumevanje i iskustvo vere.

Reč je o najobičnijem zdravom razumu. Govori se o načinu na koji svet funkcioniše, kao i o onome, u šta veruju hrišćani, kako unutar tog sveta deluje Bog.

OSMO POGLAVLJE

Slučaj Da Vinči

Braun je u svom romanu pogrešno shvatio i Leonarda da Vinčija.

Ako želite da znate do koje mere Braun nije u pravu kada je reč o Leonardu da Vinčiju, dovoljno je razmotriti nešto vrlo jednostavno - samo umetnikovo ime.

Počevši od naslova, pa preko celog romana, Braun i svi njegovi „stručni“ likovi tog umetnika nazivaju „Da Vinči“.

A, znate šta? *To uopšte nije njegovo ime.*

Nigde se - ni u istorijskoj ni u obrazovnoj kulturi - on tako ne zove.

Njegovo ime je bilo „Leonardo“, a rođen je 1452. godine kao nezakoniti sin čuvenog Pjera da Vinčija u gradu Vinčiju nedaleko od Firence. Drugim rečima, Da Vinči očigledno znači „iz Vinčija“.

Neko ko želi da se predstavi kao stručnjak za umetnost, a neprestano ga pri tom zove „Da Vinči“, jednako je uverljiv kao navodni verski stručnjak koji bi Isusa nazivao „Nazarećaninom“.

Pogledajte bilo koju knjigu iz istorije umetnosti. Tamo čitate o „Leonardu“, a ne o „Da Vinčiju“. Idite u biblioteku i potražite biografiju ovog umetnika. Nećete je pronaći ni pod „D“ ni pod „V“ već pod „L“, jer je njegovo ime bilo Leonardo.

Zato bismo možda mogli da se složimo oko sledećeg: autor koji nije u stanju pravilno da navede ime glavnog lika u svojoj knjizi ne bi trebalo da nam posluži kao učitelj istorije. Možda može da nam donese razbibrigu, ali nemojmo ni na trenutak dozvoliti delu *Da Vinčijev kod* da oblikuje naše predstave o istoriji, religiji, pa čak i o umetnosti.

Ko je bio Leonardo?

Leonardo je, svakako, jedna od najintragantnijih intelektualnih pojava u istoriji Zapadnog sveta. Korpus njegovog dela i razmišljanja mogao bi da bude nadahnuće za pisanje brojnih romana, ali pravi Leonardo ima vrlo malo sličnosti s načinom na koji ga je predstavio Braun.

On tvrdi da je Leonardo bio „neskriveni homoseksualac i poštovalac Prirodnog božanskog poretka, radi čega je pred Bogom trajno bio u stanju greha“ (up. *Da Vinčijev kod*, str. 49).

Prema Braunovim rečima, Leonardo je autor „ogromnog broja zanosnih dela hrišćanske umetnosti“, te je primao na stotine narudžbina od Vatikana, iako je bio u neprestanom sukobu s Crkvom (up. *Da Vinčijev kod*, str. 49).

Jedini trajan sukob s „crkvom“, kojeg je Leonardo imao, zapravo se odnosio na njegovu sklonost da naručeno delo ostavi nedovršeno. Ali to je druga priča.

Slika koju dobijamo iz dela *Da Vinčijev kod* prikazuje nam prkosnog genija opsednutog sopstvenim odbacivanjem hrišćanstva, koji je odbacivanje utkao u nebrojena dela. (Ah da, da ne bismo zaboravili, bio je ujedno i veliki majstor Sionskog priorata, organizacije koja najverovatnije nije ni postojala, naročito ne u obliku i iz razloga što ih navodi Braun, što ćemo videti u idućem poglavlju.)

Ovakav prikaz nam baš i ne otkriva pravu sliku o Leonardu, naročito s obzirom na okruženje njegovog vremena.

Pozabavimo se prvo podacima koji su na nivou „žute štampe“. Da li je Leonardo bio „napadan homoseksualac“? Ne postoji ništa što bi išlo u prilog toj tvrdnji. Godine 1476. u Firenci je s trojicom muškaraca optužen sa sodomiju s tamošnjom poznatom muškom prostitutkom. Te optužbe su odbačene.

To je ujedno i jedini spomen moguće homoseksualne - ili bilo kakve druge seksualne aktivnosti - u vezi s Leonardom u primarnim izvorima o njegovom životu, uključujući i njegove vlastite brojne beležnice. Kao što piše Servin B. Nuland u Leonardovoj biografiji nazvanoj *Leonardo da Vinči*:

„Taj slučaj je jedini spomen Leonardove seksualne aktivnosti, dok oni koji su najviše proučavali njegov život pretpostavljaju da se to nikada nije ni dogodilo“ (str. 31).

Ili, prema rečima historičara Brusa Bušera iz članka objavljenog 2003. godine u listu *New York Times*: „...uprkos optužbi za sodomiju u mladosti, dokazi u vezi s njegovom seksualnom opredeljenošću ostaju nedorečeni i delimični.“

Vratimo se sada na „ogroman broj zanosnih dela hrišćanske umetnosti“. Možda Braun ovde raspoláže nekim povlašćenim tajnim podacima, jer ono što je do nas došlo, uključujući čak i skice, broji u najboljem slučaju nekoliko desetina slika s hrišćanskim motivom. Isto tako, sasvim sigurno nije bilo „stotine narudžbina od Vatikana“. Leonardo je radio pod pokroviteljstvom samo jednog pape, Leona X, i to pred kraj svog života, dok je vreme uglavnom provodio vršeći naučne eksperimente.

Zaista, kada pogledamo Leonardov rad i usredsredimo se na količinu, nisu slike te koje prevladavaju, već su to stotine crteža, tehničkih i arhitektonskih nacrtā, naučnih eksperimenata i izuma. Okarakterisati Leonarda kao nekoga ko se bavio prvenstveno slikanjem hrišćanskih motiva sa skrivenim antihrišćanskim porukama jeste apsurdno, pre svega zato što oslikavanje hrišćanskih motiva uopšte, kako se čini, nije ni bilo žarište njegovog rada.

Leonardo - jeretik?

U delu *Da Vinčijev kod* Leonardo je opisan kao nekakav duhovni radikal koji subverzivnim korišćenjem simbola u svojoj umetnosti lakomisleno „zabada nos“ u hrišćansku tradiciju. Pre nego što dopustimo da nas ovo zaprepasti i zaintrigira, pozabavimo se malo Leonardovim duhovnim uverenjima.

Leonardo je živeo u Italiji, te (kratko) u Francuskoj, u vreme renesanse. „Renesansa“ znači „preporod“ i ne odnosi se na, kako mnogi veruju, preporod kulture uopšte, već na preporod *klasične* kulture: filozofije, književnosti, umetnosti i opšteg senzibiliteta stare Grčke i Rima. Jedna od posledica krstaških bitki - neprekidnih ratova između hrišćanskog Zapada i muslimanskog Istoka - bilo je upravo ponovno otkrivanje tih dela, budući da su krstaši sa sobom sa Istoka, gde su ona bila čuvana, kao ratni plen donosili rukopise i umetnička dela.

Leonardo je živeo u doba briljantne, burne intelektualne aktivnosti usredsređene na prirodni svet i život ljudi u njemu, i obogaćene susretima s grčkom i rimskom kulturom. Ali, ne treba odmah pomisliti da je ta kultura nužno bila u suprotnosti s Katoličkom crkvom, jer nije bilo tako. Crkva je u to vreme još uvek bila primarno poprište intelektualne aktivnosti i svi univerziteti bili su pod pokroviteljstvom Crkve, dok su mnogi intelektualci koji su istraživali klasičnu kulturu unutar svog okruženja bili upravo duhovnici: sveštenici, kaluđeri, pa i biskupi.

Leonardo je rođen i živeo u kulturi još uvek određenoj katoličkim hrišćanskim okvirima, ali je iz njegovih beležnica vidljivo da ni u jednom smislu nije verovao u tradicionalno katoličko učenje. Piše, međutim, o Bogu, pa čak i o Hristu.

Serž Bremlj u biografiji nazvanoj *Leonardo: The Artist and the Man (Leonardo - umetnik i čovek)* piše:

„Verovao je u Boga - iako možda ne u hrišćanskog Boga... Tog Boga otkrivao je u čudesnoj lepoti svetlosti, u skladnom kretanju planeta, u složenoj raspodeli mišića i živaca po telu, u tom neizrecivom remek delu: ljudskoj duši... Leonardo verovatno nije bio

praktičan vernik, odnosno, praktikovao je veru na svoj način. Njegova umetnost ostaje u suštini religiozna u svakom pogledu. Čak i u profanim (nereligioznim) delima, Leonardo slavi uzvišeno stvaranje Svevišnjeg, koje se trudio da shvati i da o njemu razmišlja“ (str. 281).

Leonardo je, međutim, bio ozbiljno okrenut protiv sveštenika. Kritikovao je bogatstvo nekih od njih, iskorišćavanje lakovernih i uplašanih vernika, kao i prodavanje oprosta, podsticanje i obrazlaganje uvažavanja svetaca.

S obzirom da je živeo neposredno pre nego što je u Evropi odjeknula reformacija (Martin Luter je zakucao svojih *95 teza* na crkvena vrata u Vitenbergu 1517, dve godine pre Leonardove smrti), Leonardo je izražavao mišljenje koje je bilo vrlo uvreženo, naročito u intelektualnim krugovima, kao i među predanijim i pobožnijim katolicima koje su uznemiravali ispadi što su zapažali u životima pojedinih crkvenih vođa.

I tako Leonardo - iako izuzetan i jedinstven genije - nije u svojim duhovnim uverenjima bio tako radikaln kao što bi Braun želeo da vas uveri. Na mnogo načina je bio upravo čovek svog vremena: otvoren ka istraživanju sveta na sve moguće načine, služeći se prirodnim svetom i ljudskim iskustvom kao početkom i orijentir sopstvenog istraživanja, verujući u Boga i, čini se, Hrista, ali duboko antiklerikaln i sasvim nesklon preterivanjima i ispadima u pobožnosti i verskoj praksi.

Predimo sada na njegove slike.

Bogorodica u pećini

U delu *Da Vinčijev kod*. Leonardove dve verzije *Bogorodice u pećini* - jedna u Luvru, a druga u Nacionalnoj galeriji u Londonu - navodno otkrivaju priču o Leonardovim namerama prenošenja protivhrišćanskih tajni.

Ali, jednostavan pregled slika o kojima je reč pokazuje koliko je Braunova teza bezumna.

Leonardo je prvo primio narudžbinu za slikanje ovog dela kao oltarske slike za kapelu Bratstva Bezgrešnog začeca. Braun tvrdi da je bila reč zapravo o zajednici kaluđerica.

Nije tako. „Bratstvo“ je, naročito u ono vreme, podrazumevalo grupu muškarca koji su se organizovali zbog nekog zajedničkog cilja, u ovom slučaju zbog unapređivanja verovanja u Marijino bezgrešno začecje (učenje prema kojem je Bog Mariju sačuvao od istočnog greha od samog početka njenog života). Kaluđerice su, zapravo, žene, a ne muškarci.

Bratstvo je dalo detaljna uputstva o onome što želi: Marija u centru, odevena u zlatnu, plavu i zelenu boju; sa svake strane pored nje stoji po jedan prorok, nad glavom joj je lik Boga Oca, dok se Dete nalazi na zlatnom pijedestalu (up. Bramli, str. 184). (Očigledno je da to nema nikakve veze s onim što Braun iznosi o detaljima ugovora. - *Da Vinčijev kod*, str. 127). Narudžbina je iz 1483. godine, ali je narednih dvadeset i pet godina trajao sukob između Leonarda i bratstva oko te slike.

Čini se da sukob nema nikakve veze s pojedinostima koje spominje Braun, iako je jasno da Leonardov pomalo naturalistički stil nije uključivao vidove koje je bratstvo želelo. Ipak to nije bio razlog sukoba. Iako su pojedinosti donekle tajanstvene, čini se da se sukob više odnosio na plaćanje: Leonardo je u više navrata tražio novac koji je bratstvo uskraćivalo.

Zašto li postoje dve verzije? Čini se da je u određenom trenutku izvornik bio poklonjen. Neki kažu da ga je upravnik Milana, Ludoviko Forca, poklonio ili francuskom kralju ili nemačkom vladaru: to je

verzija koja se nalazi u Luvru. Druga verzija, koja se nalazi u Londonu, uzeta je direktno iz kapele koja više ne postoji.

Pogledajmo sada ono za šta Braun tvrdi da je toliko šokantno u vezi s tim dvema slikama. On tvrdi da na njima Jovan Krstitelj blagosilja Isusa, a ne obratno, kako bismo očekivali. Ali, istina glasi ovako: u obe verzije Isus blagosilja Jovana Krstitelja.

Brauna je verovatno zavaralo to što se na slici Jovan Krstitelj nalazi blizu Marije, pa ga je ona obgrlila mkom. Ali ne postoji nijedan stručnjak za umetnost koji misli da dete koje kleči sklopljenih ruku nije Jovan Krstitelj. Raspored jeste neobičan, ali londonska verzija - u kojoj je Jovan odeven u malu životinjsku kožu i nosi štap koji se u ikonografiji uvek vezuje za njega - još jasnije pokazuje da je upravo Jovan taj koji prima blagoslov.

A šta je s preostalim delom slike u Luvru? Marijina ruka iznad Isusove glave svakako je pomalo tajanstvena, ali se čini želi da asocira na zaštitu. Anđelova ruka ne preti, već pokazuje prema Jovanu Krstitelju kao proroku koga treba da slušamo.

Reč je o zaista neobičnoj slici, pogotovo s obzirom na to da je bila naručena. Njena povezanost s Bezgrešnim začecem je naručiocima verovatno trebalo da ostane nejasna. Međutim, kako kaže Bramli, tu povezanost je svejedno moguće uvideti:

„Leonardo kao da želi da kaže da Bezgrešno začecé priprema put ka agoniji krsta...“ (str. 190).

Braun na taj način pogrešno shvata identitet Leonardovog naručioca i glavne likove na slici, pogrešno objašnjava prirodu sukoba te, naposljetku, pogrešno tumači i samu sliku.

Poklonstvo kraljeva

Naš junak Langdon u jednom trenutku pokušava da objasni Leonardove tajnovite i kontroverzne poruke skrivene u njegovoj umetnosti, pozivajući se na sliku *Poklonstvo kraljeva* koja se nalazi u galeriji *Uffizi* u Firenci. Pri tom navodi članak iz *New York Timesa* (koji je zaista objavljen, i to 21. aprila 2001. godine) u kojem se spominje rad Maurisija Seracinija, historičara umetnosti koji je navodno otkrio neverovatne tajne skrivene u tom delu.

Poklonstvo kraljeva je skica za sliku koju je naručio jedan firentinski samostan. Većina stručnjaka veruje da skica predstavlja najviši Leonardov domet pre njegovog preseljenja u Milano. Preko crteža postoji sloj boje za koji Seracini tvrdi da skriva Leonardov izvorni crtež... Braun, pak, tvrdi da je uklapanje gornjeg sloja izazvalo ogroman sukob.

Međutim, i opet nimalo nije u pravu kada je reč o uzroku. Nije reč o tome da bi crtež nešto otkrio - vlasnici muzeja u uveliko ponarodnjennoj Italiji se previše ne boje potencijalnih protivverskih ili jeretičkih elemenata u umetnosti. Ne, spor je protekao iz jedne dublje podele u umetničkom svetu, između onih predanih vraćanju umetničkih dela u njihovo prvobitno stanje i onih koji se tome protive.

U ovom slučaju, kada su najavljeni planovi za restauraciju, odnosno uklanjanje gornjeg sloja, mnogi su ljudi u svetu umetnosti, predvođeni grupom pod nazivom *ArtWatch International*, snažno protestovali. Rekli su da je delo previše osetljivo za takvu restauraciju, te da nema čvrstog dokaza da Leonardo nije sam naneo taj gornji sloj, i to ne da bi dodao boju, već pripremni sloj na koji bi se zatim naneo ostatak boje. Oni osporavaju pretpostavku prema kojoj pripremni sloj nikako nije mogao biti nanesen Leonardovom rukom.

Ukratko, *ArtWatch* je tvrdio da bi restauracija oštetila delo na više nivoa. Njihovo mišljenje je prihvaćeno, pa su planovi restauracije 2002. godine obustavljeni, ali ne iz razloga koje navodi Braun (za detaljnije informacije upućujemo vas na www.artwatchinternational.org).

Mona Liza

U delu *Da Vinčijev kod* Langdon se priseća predavanja održanog zatvorenicima u kojem *Mona Lizu* objašnjava kao androgen lik: da slika, kao što to pokazuje kompjuterska analiza, sadrži podudarnosti s Leonardovim autoportretima i predstavlja smešno androgen prikaz muško-ženskog lika, odražavajući tako Leonardov ideal ravnoteže između muškog i ženskog. Čak je i samo ime „Mona Liza“ anagram imena egipatskih božanstava plodnosti: Amona (muškog) i Izide (ženskog).

Ovde treba spomenuti nekoliko stvari:

Identitet subjekta *Mona Lize*, poznate i pod nazivom *La Đokonda*, naslikane između 1503. i 1505. godine, jeste svakako tajanstven. Postoje na desetine teorija od kojih nijednu nije moguće dokazati. Jedna od tih teorija, koja je ujedno i najstarija, glasi da je ovde reč o slici stvarne žene, Monne (ili Mone) Lize, žene Firentinca po imenu Frančesko del Đokondo.

Prema rečima istoričara umetnosti Brusa Bučera iz *New York Timesa*, „nema u potpunosti vernih slika Leonarda“ s kojima bi iko mogao da uporedi ovu sliku, dok Bramli teoriju o autoportretu naziva „najmanje verovatnom“ (str. 369).

Amon (Ammon ili Amun) je bio egipatski bog sunca koji, uprkos svojim ponekad impresivnim falusnim prikazima, nije bio posebno vezan za plodnost. Ako ga, pak, povezuju s bilo kojim ženskim božanstvom, to nije Izida već Mut.

Osim toga, svaku povezanost između imena egipatskih bogova, Leonarda i ove slike možemo vrlo lako odmah da opovrgnemo uz znanje sledeće jednostavne činjenice: Leonardo nije dao naziv ovoj slici. On je čak i ne spominje ni u jednoj svojoj beležnici, iako nema sumnje da je reč o njegovom delu. Portret je kao *Mona Lizu* identifikovao prvi Leonardov biograf, Đorđo Vazari, pišući oko tri decenije posle Leonardove smrti. Jedino kod njega nalazimo identifikaciju portreta kao „Mona Lize“; sam Leonardo nigde ne pominje naslov. Kako je, dakle, mogao da prenosi nešto putem

naslova s kojim sam, po svemu sudeći, nije imao nikakve veze? (up. Bramli, str. 368)

Poslednja večera

Evo nas, napokon, u samom središtu stvari. Obiluje li *Poslednja večera* kodovima koji upućuju na Isusa i Mariju Magdalenu kao venčane, i razbesnelog Petra?

Braun tvrdi da je Leonardo ovom slikom preneo svoje znanje prema kojem su Isus i Marija Magdalena bili venčani; ona je trebalo da bude vođa njegove Crkve, što Petar nije odobravao, te je ona ujedno bila i pravi Sveti gral.

Zašto? Zato što je lik koji se tumači kao Jovan zapravo Marija Magdalena. Položaj Isusa i Marije Magdalene čini slovo „M“, ruka bez tela - navodno Petrova - drži nož, a putira nema. Zato Marija Magdalena mora biti putir.

Pozabavimo se najpre malo pozadinom svega toga. *Poslednja večera* je naslikana na zidu trpezarije jednog samostana u Milanu. Nije, dakle, kako tvrdi Braun, reč o fresci. Freska je slika naslikana uz pomoć pigmenata na bazi vode, na vlažnom krečnjačkom gipsu koji zatim „zarobi“ boju dok se suši, stvarajući jake boje i trajan učinak. Leonardo je radio presporo da bi slikao fresku; želeo je da pokuša nešto novo, pa je stavio tanak sloj osnovne boje na kameni zid i upotrebio temperu. Bio je to loš izbor, jer je svega nekoliko godina po završetku murala boja počela da blede i ljušti se.

Da bismo pravilno shvatili ovu sliku, važno je uočiti da njena tema nije tek *Poslednja večera*, uopšteno gledajući. Reč je o određenom trenutku, zasnovanom na određenom odlomku iz Svetog pisma.

Kada pomislimo na *Poslednju večeru*, prirodno je povezujemo s uspostavljanjem euharistije. Braun upravo na to i računa, ističući da u sredini slike nema ni putira ni komada hleba. On tvrdi da izostanak putira znači da je Marija Magdalena pravi Gral, i tako dalje.

Problem s ovom tvrdnjom jeste u tome što tema ove slike nije trenutak uspostavljanja euharistije. Njena tema je, naime, trenutak u kojem je Isus nagovestio da će ga neko izdati, kao što čitamo u Jovanovom jevanđelju 13, 21-24:

„Rekavši to, potresen u duhu, Isus posvedoči: 'Zaista, zaista, kažem vam: jedan će me od vas izdati!' Učenici se pogledaše

međusobno u nedoumici o kome to govori. A jedan od njegovih učenika - onaj koga je Isus voleo - beše za stolom Isusu do krila. Simeon Petar dade mu znak i reče: 'Pitaj ko je taj o kome govori.' On se privi Isusu na grudi i upita: 'Gospode, ko je taj?'"

Leonardo je hteo da svaki od likova izrazi posebnu reakciju na taj nagoveštaj izdaje. Reč je o nadasve dramatičnom trenutku u kojem se svi apostoli sklanjaju od Isusa, ostavljajući ga na neki način u izolaciji (kako će kasnije zaista i učiniti), razgovarajući međusobno i pitajući se ko bi mogao biti izdajica, a tu je uključen i prikaz Petra koji progovara Jovanu. Ali, nije reč o uspostavljanju euharistije jer Jovanovo jevanđelje, za razliku od sinoptičkih jevanđelja, ne sadrži direktan opis uspostavljanja euharistije, zbog čega ovaj poseban prikaz ne zahteva prisutnost putira.

Zašto Jovanovo jevanđelje ne sadrži opis uspostavljanja euharistije? Većina stručnjaka veruje da su u vreme kada je ovo Jevanđelje napisano - krajem prvog veka - hrišćani smatrali da pojedinosti njihovih najsvetlijih obreda treba da budu poznate samo onima potpuno iniciranim u veru. Zbog toga se, na primer, obraćenicima u ranohrišćansko vreme reči Molitve Gospodnje (Očenaša) nisu otkrivale sve do nedelju ili dve pred krštenje. Oni, takođe, nisu učestvovali u celoj liturgiji dok nisu u potpunosti inicirani. Pretpostavlja se da Jovanovo jevanđelje odražava tu praksu.

Da li je lik za koga verujemo da je Jovan zapravo Marija Magdalena?

Nije. U to vreme je sveti Jovan redovno prikazivan kao prelep mladić. Nama možda on može delovati feminizirano, ali je ljudima onog vremena bilo sasvim jasno da je reč o muškarcu koji sedi do Isusa, kao što je to uvek bio slučaj u prikazima ovog događaja.

Istoričarka Elizabet Levi nam pomaže da to dublje shvatimo:

„Braun se usredsređuje na Leonardov prikaz Jovana blagih crta lica i bez brade, kako bi izneo svoju nemoguću tvrdnju da je zapravo reč o ženi. Naravno, da je sveti Jovan zaista Marija Magdalena, mogli bismo da se zapitamo koji to od apostola nedostaje u ključnom trenutku. Pravi problem proizlazi iz poznavanja takozvanih 'tipova'. U svom *Traktatu o slikarstvu* Leonardo objašnjava da svaki lik treba naslikati u skladu s njegovim položajem i njegovom starošću.

Mudrac ima jedne odlike, starica druge, a deca treće. Klasičan tip koji je zajednički brojnim renesansnim slikama jeste 'učenik'. Omiljeni sledbenik ili učenik se uvek prikazuje vrlo mladoliko, sa dugom kosom i sveže obrijanim licem. Ideja koja se nalazi u pozadini tog prikaza jeste da učenik još nije dovoljno sazreo da bi sam tražio svoj put. Tokom čitave renesanse umetnici tako prikazuju svetog Jovana. On je 'učenik kog je Isus voleo' - jedini koji će stajati uz podnožje krsta. On je idealan učenik. Renesansni umetnik je svetog Jovana mogao da prikaže jedino kao mladića bez brade, lišenog čvrste i odsečne fizionomije muškaraca. *Poslednja večera* Đirlandaja i Andrea del Kastanje prikazuje sličnog blagog i mladog Jovana“ (iz članka na stranici www.zenit.org). Kako primećuje istoričar umetnosti Brus Bučer u članku od 3. avgusta 2003. godine, objavljenom u listu *New York Times*, tajanstvena ruka odvojena od tela za koju Braun tvrdi da preti Mariji Magdaleni/Jovanu takođe može da se objasni:

„...ali, ta ruka nije odvojena od tela. Leonardova skica, kao i ranije kopije *Poslednje večere*, pokazuju da ruka i bodež pripadaju Petru - pozivajući se na odlomak Jovanovog jevanđelja u kojem Petar izvlači mač kako bi odbranio Isusa.“

Da, *Poslednja večera* jeste evokativna slika, bremenita mogućnostima za razmatranje, na primer, naših ličnih reakcija na Isusa dok posmatramo različite reakcije apostola. Ali, ne govori ništa od onoga što Braun tvrdi. Dokazi za to jednostavno ne postoje.

I, ne zaboravite, njegovo ime je Leonardo.

DEVETO POGLAVLJE

Gral, Priorat i templari

Istorija pojma Svetog grala višeznačna je i tajnovita, pa stoga lako otvara put mitologiji, mašti i romantici. Odigrao je važnu ulogu u legendama (legende o kralju Arturu), pesništvu (*Idile kralja* lorda Alfreda Tenisona) te, naravno, operi (*Parsifal* i *Loengrin* Ričarda Vagnera).

Gledajući iz te perspektive, ne možemo Braunu zameriti što je preuzeo teorije iz dela *Sveta krv*, *sveti gral* i *Templarsko otkrovenje*, te ih je upotrebio u svom romanu. Iako se nekima to može učiniti odbojnim, korišćenje ovog pojma na takav način podudara se s njegovom upotrebom tokom čitave istorije.

Međutim, to svejedno treba razmotriti, jer roman *Da Vinčijev kod* prelazi liniju između objavljene fikcije i mogućih činjenica. Pisac na svakoj stranici svojim čitaocima „servira“ dokaze koji zvuče vrlo inteligentno, zbog čega se oni pitaju nije li on možda u pravu.

Postoji li ikakvo utemeljeno predanje prema kome bi Sveti gral podrazumevao Mariju Magdalenu i njenu utrobu? Jesu li se templari i Sionski priorat odnosili upravo na to?

Jednom rečju - ne.

Sveti gral

Izvori legende o Svetom gralu nisu poznati, pa je moguće da dosežu do dubina keltskih legendi o posudama s krvlju koje daju život. Prvi, ujedno i jedan od najdužih tekstova napisan o Svetom gralu jeste srednjovekovni ep *Parsifal* autora Kretjena de Troa koji je živio u dvanaestom veku.

U toj, kao i u drugim legendama iz istog doba, tačna identifikacija Grala se razlikuje. Reč je o prekrasnoj, draguljima ukrašenoj posudi koja može da primi neograničene količine hrane i pića, posudi iz koje su Isus i apostoli blagovali pashalno jagnje, putiru kojim se Isus služio na Poslednjoj večeri, odnosno posudi u koju je Josip iz Arimateje sakupio Hristovu krv koja je tekla s njegovog tela na krstu.

U legendi, Gral često štiti neka žena, dok je njegovo postojanje povod brojnim potragama. Legende o Gralu mešovina su folkloru, romantike i verske mitologije. Iako na svetu ima više posuda za koje se tvrdi da su Sveti gral - u smislu Isusovog putira s Poslednje večere - Crkva nikada nije službeno uključila Gral u svoje predanje.

Zbog uloge žena u zaštiti Grala, kao i usled slučajeva u kojima Gral na sebi nosi sliku deteta, on svakako poseduje čvrstu simboliku u vezi s rađanjem dece i davanjem života. Međutim, ne postoji nijedno poznato predanje koja bi Gral direktno izjednačavalo sa simbolikom „izgubljene boginje“ Marije Magdalene, kao što to tvrdi Braun, odnosno s Isusovom lozom (kako, pak, tvrde autori knjige *Sveta krv, sveti gral*). Većina stručnjaka te slike, upotrebljene u hrišćanskom okruženju, shvata kao aluzije na Devicu Mariju, jer se pobožnost prema njoj uveliko proširila početkom srednjeg veka.

A šta je, pak, s onim silno uzbudljivim i zaprepašćujućim trenutkom na kraju pedeset i osmog poglavlja kada Tibing razlaže francusku reč *Sangreal*. On, naime, tamo tvrdi kako je klasična etimologija razlaže u *san Greal*, odnosno „Sveti gral“, ali pogledajmo šta se zbiva ako je razložimo kao *Sang Real* - to znači kraljevska krv! Eto nam dokaza!

Pred sobom imam navod o Svetom gralu iz *Katoličke enciklopedije* objavljene 1914. godine. Evo kako glasi:

„Objašnjenje reči 'San greal' kao 'sang real' (kraljevska krv) pojavilo se tek krajem srednjeg veka.“

Kraljevska krv u okruženju tradicionalnih priča o Gralu odnosi se, svakako, na krv Hristovu. Takvo razlaganje ovih reči nije predstavljalo neku posebnu novost ni 1914. godine, ni krajem srednjeg veka, pa je tako ne predstavlja ni sada.

Templari i Sionski priorat

Priča koju Braun ispreda o templarima i Sionskom prioratu zasniva se (da li je uopšte potrebno ponavljati?) na materijalu iz knjiga *Sveta krv, sveti gral* i *Templarsko otkrovenje*. Većina onoga što te knjige (a s njima i Braun) tvrde nema nikakvog uporišta u činjenicama.

Pre svega, važno je shvatiti da, nasuprot onome što Braun tvrdi na početku knjige, Sionski priorat *nije* stvarna organizacija u onom smislu u kojem on to opisuje. Dokumenti koje on navodi, zajedno s čuvenim spisima velikih majstora, uključujući Viktora Igoa te, naravno, Leonarda, krivotvorene su i smeštene u Francusku nacionalnu biblioteku verovatno krajem pedesetih godina prošlog veka.

Priča ukratko glasi ovako:

Čini se da postoje dokazi prema kojima se Sionski priorat pojavio krajem XIX veka u Francuskoj kao desničarska grupa posvećena borbi protiv tadašnje vlasti.

To ime ponovo se pojavljuje neposredno pre Drugog svetskog rata i vezuje se za čoveka po imenu Pjer Plantar. Plantar je bio antisemita koji je želeo da „pročisti i obnovi“ Francusku. Sredinom 50-ih godina prošlog veka Plantar je tvrdio da je on francuski prestolonaslednik iz loze Merovinga. Osnovao je grupu pod nazivom „Sionski priorat“, a u francuske biblioteke i arhive podmetnuo je lažna dokumenta o njenoj tradiciji i proširio mit o „Isusovoj kraljevskoj lozi“.

Kao što Lora Miler zaključuje u svom članku, objavljenom u novinama *New York Times* od 22. februara 2004. godine, pod nazivom *Da Vinčijeva prevara* („The Da Vinci Con“ - igra reči s obzirom na originalni naziv romana „The Da Vinci Cod“, *prim. prev.*):

„Naposletku, međutim, legitimnost priče o Sionskom prioratu počiva na tajnoj gomili isečaka i dokumenata potpisanih pseudonimima, za koju čak i autori dela *Sveta krv, sveti gral* pretpostavljaju da ju je u Francusku nacionalnu biblioteku podmetnuo Pjer Plantar. Već sedamdesetih godina prošlog veka jedan od Plantarovih saradnika u zaveri priznao je da mu je pomogao u krivotvorenju materijala, uključujući i genealoške tablice koje Plantara prikazuju kao potomka

Merovinga (te, navodno, Isusa Hrista) i popis bivših 'velikih majstora' Priorata. Taj očigledno apsurdan katalog intelektualnih zvezda uključuje Botičelija, Isaka Njutna, Žaka Koktoa i, naravno, Leonarda da Vinčija. Reč je o istom popisu kog Den Braun, zajedno s navodnim devetstogodišnjim 'pedigreom' Priorata, oglašava na sva zvona na samom početku svoje knjige pod naslovom *Činjenice*. Na kraju se pokazalo da je Plantar bio okoreli lupež s policijskim dosijeom, koji je uključivao prevaru i povezanost s antisemitskim i desničarskim grupama iz ratnih vremena. Stvarni Sionski priorat bila je beznačajna grupa prijatelja istomišljenika osnovana 1956. godine.

„Plantarova prevara raskrinkana je u nizu (zasad još neprevedenih) francuskih knjiga i BBCijevom dokumentarcu iz 1996, ali, začudo, taj niz zaprepašćujućih otkrića nije se pokazao toliko popularnim kao izmišljotina iznesena u knjizi *Sveta krv, sveti gral*, odnosno, kad smo već kod toga, *Da Vinčijev kod*“

Zato, jednostavno rečeno, Sionski priorat kao hiljadugodišnja grupa posvećena zaštiti Grala nikada nije ni postojala.

Saint-Sulpice: U delu *Da Vinčijev kod*. pariskom crkvom Saint-Sulpice (građenom 1646-1789) služi se Sionski priorat kako bi sakrio tajnu u vezi s Gralom. Mitska istorija nepostojećeg Priorata uspostavila je tu vezu, ali ona zapravo ne postoji. „Ružina linija“ i obelisk nemaju nikakvo ezoterično značenje. Prava priča jeste kako je iznenađujuće velik broj evropskih crkava imao takođe i ulogu astronomskih osmatrališta. Na tavanici ili zidu načinio bi se mali otvor, pa bi se uz pomoć linije na podu pratilo kretanje sunca. Kada bi sunce doseglo određenu tačku - u ovom slučaju obelisk - to bi označavalo bilo zimski, bilo letnji solsticij, (Za detaljnije podatke o ovoj temi upućujemo vas na knjigu *The Sun in the Church (Sunce u crkvi* autora Dž. L. Hajlbrona, Harvard University Press, 1999.)

Templarski vitezovi (templari) su, međutim, stvarno postojali. Osnovani su u Svetoj zemlji nakon osvajanja Jerusalima u XI veku. Ovi vitezovi, poznati i pod nazivom Siromašni Hristovi vitezovi i Vitezovi Solomonovog hrama, bili su kaluđerski viteški red: „kaluđerski“ u smislu da su polagali zavete, pre svega da bi štitili sveta mesta Svete zemlje i hodočasnike koji su tamo putovali, i živeli

su u poslušnosti pravilu koje je određivalo verske obaveze (svakodnevnu molitvu i pohađanje mise koju su slavili sveštenici tog reda), kao i zahteve u vezi s ponašanjem:

„Čini se da su neka uputstva bila usmerena upravo kao ograničavanje preterano viteškog ponašanja. Trebalo je da budu ponizni ljudi, ograničenih sredstava... Nisu smeli da se upuštaju u viteške dvoboje niti da idu u lov“ (*The Warriors of the Lord /Gospodnji ratnici/* autora Majkla Volša, str. 156).

Moć templara rasla je tokom XIII i XIV veka, zajedno s onom drugih vojničkih redova, uključujući i njihove glavne suparnike Jovanovce-bolničare (hospitalce). Zahvaljujući bogatstvu kojim su raspolagali, počeli su da vrše ulogu sličnu onoj kakvu danas vrše banke.

Imaju li templari ikakve veze s legendom o Gralu? Po svemu sudeći, nisu je imali sve do XIX veka kada je poraslo zanimanje za tajna društva, posebno u vezi sa slobodnim zidarima (masonima). Godine 1818. Nemač po imenu Jozef fon Hamer-Purgstal napisao je knjigu *Mystery of Baphomet Revealed (Otkrivena Bafometova tajna)*, u kojoj iznosi navodnu istoriju templara, prema kojoj su oni veličali Bafometa (Sotonu) i bili čuvari Svetog grala koji u njegovoj verziji nije putir s Poslednje večere, već neka vrsta gnostičkog znanja te, na kraju, „posebna vrsta gnostika koji su prokleli Hrista“ (Volš, str. 190). Moderne spekulacije o templarima očigledno su ukorenjene u spisima takve vrste.

Ali, vratimo se stvarnoj istoriji. Templari su u svakom slučaju bili ukinuti, ali Braun o tome ne iznosi tačne pojedinosti.

On svaljuje krivicu na papu Klementa V, ali dokazi prilično jasno pokazuju da je zapravo francuski kralj Filip II odlučio da se obračuna s templarima, uglavnom zato što je bio zavidan zbog njihovog velikog bogatstva. Prvi korak je u tom smislu učinio 13. oktobra 1307. godine. Kralj Filip naredio je hapšenje svih templara u Francuskoj: ne „širom Evrope“, kao što tvrdi Braun, iako je u pravu u vezi s naknadnim povezivanjem tog datuma (petka 13.) s nesrećom.

Papu Klementa je Filipov postupak naljutio, jer su templari uživali njegovu zaštitu, ali je 22. novembra popustio pod pritiskom i pristao na njihovo hapšenje širom kontinenta.

Govoreći o templarima, Braun često spominje „Vatikan“ kao ishodište papinih odluka. I opet greši na način koji otkriva njegovo

osnovno nepoznavanje tog razdoblja. Za vreme tih godina papa Klement nije živeo u Vatikanu, pa čak ni u Italiji. Živeo je u Francuskoj, u gradu Avinjonu, praktično kao, zatočenik Filipa II, pod ogromnim pritiskom vršenja njegovih zapovesti.

Jesu li templari izmislili i širili gotičku arhitekturu kao sredstvo širenja „svete ženstvenosti“? Ne. Nije zabeleženo da su templari imali veze s graditeljstvom osim kada je reč o izgradnji sopstvenih crkava. Gotički stil razvijan je i usavršavan između 1100. i 1500. godine, i to prvo u Francuskoj, kao istraživanje mogućnosti gradnje snažnijih i viših crkvenih zidova i lukova, i omogućavanje što je moguće više prirodne svetlosti. Gotske strukture prepune su simbolike u koju, međutim, nikako ne ulazi svesno i eksplicitno oponašanje ženske anatomije.

Templare je naposletku raspustio Sabor u Beču 1312. godine. Sabor je u početku oklevao da išta preduzme, ali je počeo da deluje kada se kralj Filip odjednom pojavio na gradskim kapijama. Prema rečima pisca Majkla Volša, kazna je „bila samo uslovna te nije podrazumevala krivicu templara“ (str. 173).

Ironično je to što je imovina templara pripala drugom velikom vojnom redu - bolničarima (hospitalcima). Kralj Filip nije imao koristi od svog brutalnog postupka, te je - isto kao i papa Klement V - umro za godinu dana.

I tako, kada je reč o templarima, Braun znatno preuveličava antipatiju pape Klementa V prema njima, a krivicu ne pripisuje onome ko je zaista odgovoran - francuskom kralju Filipu.

Naposletku, Braun je pogrešno shvatio jednu još važniju stvar. On tvrdi da je kružni oblik templarske crkve u Londonu paganski, kao i da je ona sagrađena zato što su templari odlučili da „ignorišu“ tradicionalnu crkvenu arhitekturu, te da umesto nje poštuju sunce.

S obzirom na to da su templari, prema svim raspoloživim dokazima, nepobitno bili *katolička* grupa čiji su članovi polagali zakletvu da će braniti katoličku veru, to je veoma malo verovatno. I više od toga - pogrešno je jer je templarska rotunda, što je i logično, sagrađena kao imitacija jedne crkve u gradu koji je templarima bio od velike

važnosti: crkve Svetog groba u Jerusalimu, sagrađene na mestu gde se prema predanju nalazio Isusov grob.

A ta crkva je - naravno - kružnog oblika.

Vredno je dodati da Vatikan u to vreme nije bio primarna papina rezidencija, čak je pitanje da li je papa Klement tamo ikada i boravio. Počevši od četvrtog veka pa sve do početka četrnaestog, papina rezidencija bila je u Lateranu. Stradala je u požaru 1308. neposredno pred njegovo zatočeništvo u Avinjonu, Tek kada je papinstvo vraćeno u Rim, godine 1377. Vatikan je postao papinska rezidencija.

DESETO POGLAVLJE

Katolički kod

Pošto pročitate roman *Da Vinčijev kod*, pred vama se nalazi jasna i određena, te nimalo pohvalna slika Rimokatoličke crkve.

Ovaj roman s vremena na vreme pokušava i da „prikrije tragove“, navodeći da se savremena Katolička crkva nikako ne bi upuštala u tako podle poslove budući da je - je li - učinila već toliko dobra. Uprkos čitavom počinjenom zlu. Na kraju se, naravno, pokazuje kako „zločinci“ koji u romanu pripadaju Katoličkoj crkvi to zapravo i nisu (ako, razume se, izuzmemo ubijanje), već su samo „žrtve“ Tibinga za kojeg se otkriva da je zapravo tajanstveni „Učitelj“ koji povlači sve konce.

Ali, ovaj zaokret nimalo ne umanjuje celokupan utisak romana prema kojem je Rimokatolička crkva monolitna, strogo nadzirana institucija posvećena širenju izmišljotina u svetu koji žudi za slobodom.

To nije neuobičajen prikaz Katoličke crkve u popularnoj kulturi, niti je ograničen samo na noviju istoriju. Pročitajte bilo šta iz obilja antikatoličke propagande iz prošlih vekova -bilo u slici ili u reči. Reč je o istoj stvari, samo uz malo lepši rečnik, i sa eksplicitnije i više zastrašujuće prikazanim crkvenim velikodostojnicima sa šiljatim kapama.

Reč je o prikazu koji je prisutan u čitavom romanu *Da Vinčijev kod*, a najvidljiviji je kada je reč o opisu katoličke organizacije Opus Dei.

Opus Dei

Danas se čini da je Opus Dei u savremenoj kulturi odabran za vršenje uloge koju su nekada, i to vekovima, simbolizovali Isusovci: strogo organizovana grupa, nadzirana direktno iz Vatikana, koji se probija u svetske institucije kako bi stekla moć i učinila... nešto...

Isusovski red, kojeg je 1534. godine osnovao Ignacije Lojola kao misionarski i učiteljski red, bio je posmatran s tolikom podozrivošću da su krajem osamnaestog veka njegovi pripadnici bili izbačeni iz nekoliko evropskih zemalja, dok ga je u razdoblju između 1773. i 1814. godine papa čak i ukinuo. Navodna mračna dela ovog reda punila su redove antikatoličke literature iz svetovnih i protestantskih izvora, što je čak i danas slučaj. Pridev „jezuitski“ nimalo nije pohvalan.

U tom smislu je, u savremenom razmišljanju, kao simbol tajnovitosti i zla koje se prikriva dobrim, Opus Dei, na nesreću, zamenio isusovski red.

Sigurno da postoje ljudi koji su s Opusom Dei imali loše iskustvo. Oni su objavili različita svedočanstva u kojima navode kako se njima manipuliralo dok ih nisu pridobili, a da su nakon toga bili izloženi prekomernom nadzoru. Da bismo stekli potpunu sliku o Opusu Dei, važno je saslušati te ljude i ozbiljno shvatiti njihovu priču. Ali, zanimljivo je da su jedini izvori kojima se Braun u romanu *Da Vinčijev kod* služi da bi opisao Opus Dei upravo ta negativna i nimalo povoljna svedočanstva. To je samo jedna strana priče: važna, ali ipak samo jedna.

U romanu *Da Vinčijev kod* Braun iznosi i nekoliko tačnih podataka o redu Opus Dei. Oni istina imaju velik i srazmerno nov centar u Njujorku. Njegovi članovi zbilja praktikuju tradicionalnu pobožnost. Zaista je reč o ličnoj prelaturi (objašnjenje ovog pojma sledi ubrzo).

I, tačno je - neki članovi praktikuju telesno umrtvljenje.

Ali, to je manje-više sve.

Razjasnimo pre svega jednu ogromnu grešku. Silas (lik iz romana), visoki albino ubica, opisan je kao „kaluđer“. Štaviše, da bi se to potkrepilo, odeven je u kaluđersko-monašku odoru.

Opus Dei nema ni kaluđere ni monahe!

Pre svega, nije reč o verskom obredu poput Dominikanaca, Benediktinaca ili, pak, (da - i njih!) Isusovaca. Kaluđeri-monasi koji postoje u Rimokatoličkoj crkvi pripadaju verskim redovima i žive u samostanima ili pustinjским naseljima.

Opus Dei je udruženje laika i sveštenika. Broj laika daleko premašuje broj sveštenstva, jer je red prvenstveno i osnovan za laike 1928. godine. Tek petnaest godina kasnije osnovano je Sveštениčko društvo Svetog Krsta čime su i sveštenici službeno uključeni u Opus Dei.

Osnivač Opusa Dei je španski sveštenik Hozemarija Eskriva de Balager. On je tu organizaciju uspostavio da bi omogućio laicima da upražnjavaju svoj jedinstven poziv na posvećenje u svetu, kao i da bi im pomogao da napreduju u ljubavi prema Bogu i svim ljudima. Prva i najpopularnija knjiga oca Eskrive, u kojoj se nalazi duh Opusa Dei (što znači „Delo Božje“), zove se *Put*. Učenja oca Eskrive nalaze se i u drugim knjigama, uključujući i onu pod naslovom *Hrist prolazi*, iz koje potiče sledeći odlomak:

„Činjenica da je Isus rastao i živeo baš poput nas pokazuje nam da ljudski život i sve svakodnevnе ljudske delatnosti imaju božansko značenje. Koliko god da smo o tome već razmišljali uvek bi trebalo ponovo da nas iznenadi kada pomislimo na trideset godina skrovitosti, koje su označile veći deo Isusovog života među ljudima. Živeo je u skrovitosti, ali za nas je to doba prepuno svetlosti. Ono obasjava naše dane i ispunjava ih smislom jer mi smo obični hrišćani koji vode običan život, poput miliona drugih ljudi širom sveta“ (str. 94).

Monah je čovek koji se povukao iz društva da bi se posvetio Bogu u molitvi. Žene koje žive monaškim životom nazivaju se „kaluđerice“.

Ovaj odlomak prikladno sažima duh prelature Opus Dei, te ujedno služi kao ispravka svima koje je Braun uspeo da uveri kako je bit tradicionalnog hrišćanstva nepoznavanje Isusove ljudske prirode i stvarnosti ljudskog života uopšte.

Otac Eskriva preminuo je 1975. godine, a 6. oktobra 2002. proglašen je za sveca.

Naravno, ljude ne intrigira duh Opusa Dei niti im se on čini čudnim. Reč je o drugim vidovima života njegovih pripadnika, kojima se Braun u delu *Da Vinčijev kod* upravo i služi.

Opus Dei zaista ima različite nivoe članstva, ali to je jednostavno odraz različitih nivoa posvećenosti, kao i različitih životnih stilova. Svi članovi Opusa Dei pod vođstvom duhovnog asistenta slede isti „životni plan“ koji uključuje molitvu Krunice, svakodnevno prisustvovanje Misi, čitanje duhovnog štiva, kao i misaonu molitvu (meditaciju). Međutim, ljudi koji se nazivaju *supernumerariji*, čine to u okviru bračnog života. Numerariji su, pak, članovi koji mogu biti zaposleni u svetu, ali se obavezuju na celibat, veći deo zarade daju prelaturi i često žive zajedno u kućama koje pripadaju Opusu Dei. Ima i drugih članova i svi imaju jedinstvenu ulogu u „delu“.

A u čemu se sastoji to delo? Jednostavno, u življenju Božjeg poziva u svetu što je moguće dublje. To može da podrazumeva zaposlenje u svetu ili, pak, učestvovanje u nekoj od mnogih službi Opusa Dei širom sveta: školama svih vrsta, programima poljoprivrednog obrazovanja u siromašnim zemljama, klinikama i drugim ustanovama.

Jedna od kontroverzi u vezi s Opusom Dei jeste ona koja se često naglašava u romanu *Da Vinčijev kod*: telesno umrtvljenje upotrebom *cilicija*, šiljatog pojasa, te upotreba čvornovatog konopca za bičevanje.

Ova praksa svakako se čini neobičnom mnogim savremenim ljudima, ali treba napomenuti da se mrtvljenje tela kao duhovna praksa u ovom ili onom obliku javlja u *svim svetskim religijama*: post, ponekad i do krajnjih granica, molitva ili meditacija u neudobnom položaju, pa čak i namerno nošenje neudobne odeće ili hodanje bosih nogu.

Duhovnim motivima podstaknuto telesno umrtvljenje, uključujući i upotrebu navedenih sredstava, nije izmislio Opus Dei. Ako čitate žitija svetaca, uočićete kako su se mnogi među njima osećali pozvanima da tako rade. Zbog čega?

Neki su želeli da se približe Hristu uzimajući učešće u njegovom trpljenju. Neki su ih opet koristili kao sredstvo pokajanja za sopstvene grehe ili grehe drugih. Drugi su ih, pak, doživljavali kao delotvorno sredstvo jačanja samodiscipline, nastojeći da postignu

stepen na kojem će se njihov duh moći da usredsredi na Boga i zadovolji se Božjom prisutnošću, nezavisno od telesne nelagode koju možda trpe.

To jeste neobično, ali - da biste stekli izvesan uvid - može se uporediti s „telesnim umrtvljenjem“ koga neki među nama podnose radi telesnog izgleda: dijete, trpljenja bola dok vežbamo, pa čak i podvrgavanja postupcima - operacijama - što izazivaju krvarenje i bol. I sve to samo zbog izgleda, što u suštini znači - zbog onoga što drugi vide kada nas pogledaju.

Opus Dei je prema Zakoniku kanonskog prava „lična prelatura“, što znači da se službe koje se vrše nalaze pod autoritetom sopstvenog biskupa. a ne biskupa u čijoj se biskupiji deluje. Na taj način to donekle podseća na verski red, poput Benediktinaca ili Dominikanaca.

Onaj ko je doživeo duhovni rast može da posvedoči kako se poslovice „bez muke nema nauke“ može primeniti i na duhovni život, barem kada je o njima reč.

Opus Dei takođe okružuje i neproziran veo tajnovitosti koji podstiče spekulacije, jer neke njegove aktivnosti nisu dostupne javnosti. Na primer, Opus Dei ne objavljuje spiskove svog članstva i ne podstiče članove da ističu svoje pripadništvo.

Prema njihovim rečima, razlog tome nije taj što bi to samo po sebi bilo loše, već iz osećaja poniznosti i poslušnosti prema Jevanđelju. Isus u Matejevom jevanđelju (up. Mt 6, 1-18) svojim sledbenicima nalaže da žive sveto, ali neka to čine u tajnosti. Ako date milostinju, kaže on, „neka ti ne zna levica šta čini desnica“. Kad moliš, uđi u svoju sobu, zatvori vrata i pomoli se. Kad postite, ne budite smrknuti (te, mogli bismo da dodamo, ne delujte izgledno!). Umijte lice, kaže Isus, i pomažite glavu da ne zapaze drugi kako postite.

U tom duhu pripadnici Opusa Dei svoje duhovne prakse i svoju zajednicu drže u tajnosti. Oni smatraju da je njihov poziv biti kvasac i tiha svetlost u svetu, jednostavno živeći „put“ obavljanjem dela Božjeg u svakodnevnom životu.

Jedini hrišćani?

Rimokatolici bi, zapravo, čitajući roman *Da Vinčijev kod* na neki način trebalo da budu počašćeni. Napokon, prema Braunovoj viziji prošlosti i sadašnjosti, jedino otelotvorenje hrišćanstva koje je svet ikada video jeste Rimokatolička crkva.

To, naravno, ipak nije sasvim tačno. Na primer, veliki deo teološke aktivnosti o kojoj je bilo reči u ovoj knjizi – poput uspostavljanja Kanona, te rasprava o Isusovoj ljudskoj i božanskoj prirodi - nije se odvijao na Zapadu, već na Istoku, i on je uključivao uglavnom istočne biskupe. Istočna katolička i Istočna pravoslavna crkva otelovljuju to drevno predanje jednako koliko i Rimokatolička.

Potom, svakako, postoje i hrišćanske crkve što su se pojavile s buđenjem reformacije, koje, uprkos dubokom razmimoilaženju s katoličanstvom i pravoslavljem oko pitanja što idu od opravdavanja i spasenja do sakramenata, i dalje podražavaju tradicionalno doktrinarno shvatanje Isusove ljudske i božanske prirode, uspostavljeno u tim prvim ispovestima vere - upravo ono shvatanje za koje Tibing tvrdi kako narušava „izvornu istoriju“ Isusovu. Neke od njih su, dalje, u proganjanju jeretika i veštica učestvovala isto koliko i Rimokatolička crkva (katolički biskupi, na primer, nisu bili odgovorni za progon veštica u Salemu, u državi Masačusets, u sedamnaestom veku).

Uprkos svemu tome, iz nekog čudnog razloga, Braun kao krivca - neprijatelja Isusovih stvarnih namera - ne navodi hrišćanstvo, već samo Katoličku crkvu, i to dosledno i bez izuzetka. Čini to uprkos tome što Pravoslavna i Protestantska crkva takođe prihvataju Isusovo božanstvo u skladu s definicijom Nikejskog i drugih sabora prve Crkve; sve prihvataju gotovo isti Kanon Svetog pisma, te bi - u slučaju protestantskih crkava koje u svojoj teologiji i praksi imaju umanjenu ulogu Marije, majke Isusove - mogle zaslužiti kritiku što su iz svoje duhovnosti izbacile „svetu ženstvenost“ u daleko većoj meri od katoličanstva.

Zbog svega toga je opravdano da se roman *Da Vinčijev kod* okarakteriše kao antikatolički. Nije reč samo o tome što Braun iznosi

izjave (i to brojne) koje nisu istinite, već i o činjenici što je Rimokatoličku crkvu optužio za zločine za koje bi - ako želite da sledite njegovu logiku - trebalo optužiti celokupno hrišćanstvo, kao što su pogrešno tumačenje Isusovog predanja, zatajivanje „svete ženstvenosti“, kao i odbacivanje prave uloge vođe Marije Magdalene.

Zašto je to Braun učinio? Pretpostavljamo zato što je, jednostavno, tako bilo lakše. To je, naime, najblaža pretpostavka. Lakše je bilo tako napisati, kao što je i lakše to čitati. Ne, dakle, verodostojnije ili, pak, vernije složenostima stvarnog života i stvarne istorije. Jer, to bi ipak bilo teže nego izvući zlikovce u crkvenim odorama i čudne likove sa smešnim šeširima koji vuku kovčege pune novca.

Jesu li, dakle, prema romanu *Da Vinčijev kod* katolici jedini hrišćani?

Kao što sam rekla, možda bi katolici trebalo da se osećaju počašćenima.

Ali, razumećemo ako to ipak nije slučaj.

EPILOG

Zbog čega je sve to važno?

Ako bi trebalo da istraživao kakvo je dobro proizašlo iz čitavog tog fenomena oko romana *Da Vinčijev kod*, onda bi to bila činjenica da je podstaknuo veliko zanimanje za važna pitanja: ko je Isus, šta je bila suština ranog hrišćanstva, kakva je moć umetnosti, te pitanja o polu i duhovnosti.

Nesreća je u tome što je čitalačka publika s velikim oduševljenjem prihvatila istorijske tvrdnje iznesene u romanu *Da Vinčijev kod*.

To oduševljenje otkriva jedan drugi svojevrstan neuspeh -neuspeh različitih crkava u prenošenju tih vrlo temeljnih činjenica istorije i hrišćanske teologije svojim pripadnicima. Spremnost kojom su čitaoci prihvatili Braunove izjave prema kojima rano hrišćanstvo u Isusu nije gledalo Boga, kao i glavnu implikaciju po kojoj su oblik i sadržaj hrišćanstva posledice obične borbe za premoć, trebalo bi da posluži kao uzbuna svima uključenim u versko delovanje.

Šta mi to ljude učimo o Isusu? Učimo li ih išta uopšte?

Kad nestane svaki smisao

Mnoge čitaoce uznemirile su tvrdnje o hrišćanskoj veri na koje su naišli u romanu *Da Vinčijev kod*. Nadam se da vas je ova knjiga uverila kako je vera u Isusa kao Boga osnovni stub hrišćanske vere, te da je to bila otkad se prvi apostol uputio da propoveda Radosnu vest.

Reći ću još nešto na kraju, kako bih ovo još jasnije iskazala.

Osnovna pretpostavka romana *Da Vinčijev kod* jeste da se „pobednička“ strana hrišćanstva posvetila uništavanju činjenica o Isusu, koje su bile nezgodne ili pak neprihvatljive, i koje joj jednostavno nisu bile po volji.

Razmislite na trenutak koliko je ta tvrdnja nelogična. Njene razičite varijante iznesene su u pojedinim delovima ove knjige, a sve se naposljetku svodi na ovo:

Ona strana koju Braun proglašava „pobedničkom“ i - naglasimo to - *lažnom* stranom hrišćanskog pitanja, strahovito je pretrpela zbog svojih tvrdnji o Isusu.

I to počevši, naravno, od samog Isusa.

Razmislite o tome. Da Isus nije bio niko drugi nego blagi učitelj iz Braunove priče, zašto bi se ma koja vlast upuštala u to da ga smakne? Zašto bi odlučila da ga razapne, budući da je razapinjanje bilo metoda smaknuća stvorena za najokorelije i najniže zločince?

A, ako je on zaista bio običan učitelj smaknut na tako stravičan način, zašto bi njegovi sledbenici napustili svoj normalan i siguran život da bi širili njegovo učenje i tako se izlagali sudbini kao što je bila njegova?

Kako sagledavamo stvari tokom vekova, postaje uočljivo da hrišćani sasvim sigurno nisu bili hapšeni niti mučeni zbog toga što su sledili nekakvog mislioca. Kažnjavani su, jer su -prema onome kako je hrišćanstvo shvaćeno - poštovali Boga, otelotvorenog u Isusu iz Nazareta, te ih je prijanjanje uz njega sprečilo da slave rimskog cara kao gospoda ili boga. Njihov pogled na svet, prema kojem Bog kroz Isusa vlada svemirom, predstavljao je, iskreno rečeno, pravu pretnju.

Naše logično razmišljanje nas tako u ovom trenutku vodi u dva smera.

Pre svega, iako Braun kaže da prvi hrišćani nisu Isusa poštovali kao Boga pre Nicejskog sabora, vidimo kako - da je to istina - ne bi ostalo mnogo razloga za njihovo proganjanje.

Kao drugo, da stvarno nisu verovali u Isusa kao Boga, te ako se ispod sveg tog jezika i liturgije, koji su ga takvim proglašavali, krilo verovanje u običnog smrtnog učitelja, zašto jednostavno nisu promenili priču? Ako nisu verovali da je Isus Bog - a upravo ih je to verovanje bacalo u lavlje čeljusti i dovodilo do progonstva u rudnike soli - zašto li su ustrajali u svojoj smicalici?

To jednostavno nema nikakvog smisla.

Za nas je - kao za ljude koji žele da saznaju ko je zapravo Isus i šta hrišćanstvo o njemu veruje - važno sledeće:

Čitav roman *Da Vinčijev kod* upućuje na to kako je hrišćanstvo kakvo znamo krivotvoreno, te da je istina potisnuta. O ovome moramo dobro logički da razmislimo. Kakve bi koristi apostoli i prvi hrišćani imali od potiskivanja istine? Da li im je to možda donelo čast i slavu? Da li im je donelo bogatstvo? Je li ono što su propovedali učinilo njihove živote udobnijim i sigurnijim?

Da li biste pretrpeli ono što su podneli prvi hrišćani za nešto za šta znate da je laž?

Uzgred budi rečeno, a šta je bilo s Isusovim telom?

Susresti Isusa

Ovu knjigu sam napisala jer sam radoznalim čitaocima želela da pomognem u razjašnjenju mnogobrojnih pitanja koje otvara roman *Da Vinčijev kod*.

U središtu tih pitanja nije neko pitanje već osoba - Isus iz Nazareta. Uverena sam da je razlog zbog kojeg su toliki među nama prihvatili tvrdnje romana *Da Vinčijev kod* taj što nikada nismo ozbiljno pokušali da upoznamo Isusa. Išli u crkvu ili ne, držali smo se podalje od njega i dopuštali smo drugima da nam govore šta o njemu misle, ne potrudivši se nikada da sami pročitamo makar jedno od Jevanđelja od početka do kraja. Naposljetku smo prihvatili gledište, tako uvreženo u našoj kulturi, da je sve samo pitanje mišljenja, pa nije sigurno koja je istina zapravo u srži svega.

Ali, kao što to vidljivo pokazuje svedočanstvo najranijih apostola, nije reč o mišljenjima, mitovima ili metaforama. Petar, Pavle i - jeste, i ona - Marija Magdalena nisu svoje živote dali za metaforu. Oni su imali iskustvo Isusa kao ljudskog bića te - tajanstveno i slavno - kao nečeg višeg od toga, kao Boga, i svoje živote su doslovce dali za njega, kao i za milosni život u izobilju kojim su bili ispunjeni.

Negativne posledice romana *Da Vinčijev kod* sastoje se u tome što se u čitavoj toj silnoj priči o Isusu i njegovoj ženi, „svetoj ženstvenosti“, kao i u svim tim spekulacijama o stvarnoj priči - gubi upravo Stvarna Priča. A ona glasi ovako:

Isus je razapet, umro i vaskrsnuo; On je Onaj čija nas vrlo stvarna smrt i vaskrsnuće oslobađaju iz vlasti našeg vrlo stvarnog greha i smrti; Isus je Onaj po kome je stvorenje izmireno s Bogom.

Ali ipak, ta priča zapravo i nije izgubljena. Ne predstavlja nikakvu tajnu, pa ništa ne sprečava nikoga od nas da je sazna.

Želite li da saznate nešto o Isusu?

Istina je blizu koliko i knjiga na vašoj polici.

Ali ne, to nije knjiga *Da Vinčijev kod*.

Ne dozvolite da vas romanopisac sa skrivenim planom uči veri. Vratite se na početak, na izvore: uzmite Bibliju.

Iznenadićete se šta ćete sve tamo pronaći.